

PRINCEZNÁ CHUDOBNÝCH

Svätá Alžbeta Durínska
Dokumentačno-esejistický životopis

Ernest Géze

1995

2007

www.andele-nebe.cz

www.vesmirni-lide.cz

**TYTO INFORMACE JSOU VHODNÉ
PRO VOLNÉ ŠÍŘENÍ SVĚTLA.**

www.andele-svetla.cz

**Musíme tu být
jeden pre druhého,
lebo Boh nám
ukázal,
že On je tu
pre nás.**

(sv. Alžbeta)

(*)

OBSAH

(0)	Slovo na úvod.....	5
(1)	Raný stredovek.....	6
(2)	Princezná z Bratislavy.....	11
(3)	Mladý panovník.....	20
(4)	Ľudovít a Alžbeta.....	25
(5)	Alžbeta, františkáni a Konrád.....	37
(6)	Križiacka výprava a smrť Ľudovíta.....	45
(7)	Osudové rozhodnutie.....	55
(8)	Vyhnanstvo.....	63
(9)	Prinesenie Ľudovítových telesných pozostatkov.....	70
(10)	Ozvena v Marburgu.....	78
(11)	Alžbeta umiera.....	83
(12)	Svätorečenie.....	89
(13)	Alžbeta ako matka.....	93
(14)	Hlavné pramene o živote sv. Alžbety.....	100
(15)	Svedectvá komorných.....	108
(16)	List Konráda z Marburgu pápežovi Gregorovi IX.....	117
(17)	Slovo na záver.....	122
(18)	Použitá literatúra.....	128

(0)

SLOVO NA ÚVOD

Táto skromná knižočka vychádza z iniciatívy bratislavského konventu Rehole alžbetínok na počesť slávnej svätice, ktorá prvé roky života strávila v Bratislave. Naša vd'aka patrí zaniietenému obdivovateľovi sv. Alžbety dr. E. Gézemu, ktorý sa podujal na neľahkú úlohu zostaviť toto malé dielo, ktorým vzdáva hold veľkej svätici jej rodné Slovensko. Svätá Alžbeta, rozhodujúcim spôsobom ovplyvnila rozvoj charitatívnej činnosti kresťanského sveta a zaslúži si, aby naša verejnosť vedela o nej viac, než sa občas zverejňuje v niekoľkých legendách z jej života. Ona si totiž svojou činnosťou vydobyla pevné miesto v cirkevných, ba i v politických dejinách Európy, — patrí medzi významné osobnosti prvej polovice 13. storočia. Očakávame, že táto knižočka uspokojí túžbu slovenskej verejnosti poznať podstatu motivácie bohumilého diela svätice, prípadne vzbudí záujem o širšie súvislosti v živote sv. Alžbety.

Po pozornom, prípadne druhom prečítaní sa iste neubránime dojmu, že sv. Alžbeta má čo povedať i súčasnému svetu. Nemusíme ísť ďaleko, stačí vypočuť si správy o stave Európy, na ktorú sme takí hrdí ako na kolísku modernej kultúry a civilizácie,

a zistíme, aké sú úbohé a plané sľuby politikov o sociálnej spravodlivosti a o rovnakých šanciach pre každého. Bez charitatívnej činnosti by sme páchali do neba volajúcu krivdu na svojich blížnych, ktorí sú na pomoc odkázaní.

*Bratislava, december 1994
Bratislava, Špitálska 21*

Rehoľa sv. Alžbety

(1)

RANÝ STREDOVEK

Aby sme pochopili život sv. Alžbety, musíme sa oboznámiť aspoň v hrubých črtách s pomermi, ktoré vládli v 13. stor. v strednej Európe. Ak zoberieme do úvahy materiálnu stránku života, musíme konštatovať, že chýbalo takmer všetko pohodlie, ktoré nám poskytuje dnešná civilizácia. V súčasnosti si vlastne už ani nevieme predstaviť život bez pohodlnej dopravy autami, vlakmi, lietadlami. Pohyb na prašných alebo blatistých cestách chudoba konala buď pešo, buď pomocou ťažných zvierat. Cesty medzi malými dedinkami alebo hradmi a zámkami sa zdali nekonečné a cestovanie do vzdialenejších krajín bolo vysloveným dobrodružstvom - často bez návratu. Ľudská sila voči moci priestoru a času sa zdala skoro bezvýznamnou.

Ak sa teda vrátime tých osem storočí späť, musíme si uvedomiť, že život človeka plynul jednoducho a v nesmiernej materiálnej biede. Človek bol celkom v područí ročných období a musel sa maximálne prispôbovať zákonitostiam prírody. Slnko poskytovalo teplo a svetlo. Na hradoch a v zámkoch žila šľachta a v učupených chatrčiach poddaný ľud, ale v zime boli všetci vystavení chladu, tme a pološeru, ktoré trápili telo i dušu, pretože tepelné a svetelné zdroje boli obmedzené; a ak si odmyslíme ľudové liečiteľstvo, najmä bylinkovými čajmi, tak lekárska starostlivosť nebola žiadna.

Hospodárstvo bolo chudobné, výmena tovarov sa obmedzovala na niekoľko vzácných drahých predmetov, všetko ostatné, potrebné v každodennom živote, sa muselo veľkým pracovným úsilím získavať z domácej pôdy. Z tohto nepohodlného života zameriava človek svoje úsilie a nádej nahor k nekonečnej božskej zduchovenosti. Veľký boj medzi prírodou a nadprirodzenosťou naplňa všetky srdcia a zatláča ešte do pozadia boj ducha s telesnou biedou.

Avšak 13. stor., najmä jeho druhá polovica, znamená u majetnej šľachty aj veľký prechod k novým formám života, je to príprava na novú duchovnú a materiálnu kultúru.

Podľa vzoru Orientu alebo pod jeho vplyvom nastupujú svoju cestu do sveta peniaze. Kým doteraz prevažujúca výmena tovaru svojou ťažkopádnosťou vlastne brzdila rozvoj obchodu, stala sa odrazu minca uznávaným výmenným faktorom a hybnou silou obchodu, čo malo za následok rozvoj remesiel a produkciu výrobkov na predaj. V strednej Európe sa objavil tovar z Orientu: mäkké splývavé látky, krásne koberce, purpur, závesy, ktorými sa zdobili miestnosti; izby sa stali útulnejšími, pozemský život hodnotnejším a spoločnosť sa začala majetkovo diferencovať.

Trináste storočie bolo aj storočím križiackych výprav do Svätej zeme. Bolo to obdobie veľkého pápeža Inocenta III. a nemeckého panovníka s titulom rímskeho cisára Fridricha II. v jeho službách. Toto storočie znamená aj nevídaný rozvoj duchovnej kultúry, ktorej iniciátormi a nositeľmi boli také osobnosti svätcov ako František z Assisi, Anton Paduánsky, Dominik Guzmán, Hedviga Sliezska a Alžbeta Durínska.

Duchom najvyššie z nich stál František z Assisi, ktorý vynikal nielen ohnivým oduševnením, ale aj schopnosťou presadzovať duchovnú transformáciu náboženských hodnôt, čím začal novú epochu religiozity. Z byzantského Krista Kráľa a rozkazovačného panovníka preniesol pozornosť na Vykupiteľa, ukrižovaného Spasiteľa, ktorý vedie vnútorný dialóg s dušou človeka, je ženíchom biedy, ktorého najmilšími deťmi sa stali chudobní a ktorý odsudzoval bohaté šľachtické dvory a bezduché hýrenie na nich. Tento františkanizmus začal svoje víťazné ťaženie po celom kresťanskom svete a rozhodujúcim spôsobom ovplyvnil jeho duchovný život. Do františkánskeho rádu vstupovali takmer masovo muži a ženy nie preto, aby žili izolovane v kláštoroch, ale aby ďalej odovzdávali všetkým kresťanom učenie sv. Františka o chudobe a pokore Krista; jeho úspech bol nevídaný.

Trináste storočie znamená pritom začiatok pozoruhodného rozvoja zdanlivo si protirečiacich fenoménov pri formovaní sa vtedajšieho sveta; bola to: moc peňazí, ktoré sa stanú svetovou veľmocou, moc ducha, lásky, bratstva, sociálneho cítenia, ktorá našla svoj výraz vo Františkovi a Alžbete. Títo dvaja veľkí svätí dodnes "zápasia" o prvenstvo vo svete svojím odkazom stelesneným v ich stúpencoch.

V Durínsku vtedy opúšťa uhorská princezná kniežací dvor, pretože nechce žiť z majetkov nespravodlivo odňaté chudobným, ba čo viac — chodí od dverí k dverám a žobre o almužnu, aby z nej žila a nakrmila aj ostatných núdznych. V učení svojho majstra Františka spoznáva najdokonalejšiu radosť v najhlbšom sklamaní a v najväčšej biede, ktoré možno prekonať len duchom lásky a trpezlivosti.

Ak sa pozrieme dôkladne analyticky na súčasný svet, nemôžeme nepostrehnúť, že svetská moc sa mení pod nevídaným tlakom peňazí, a duchovná moc získava stále nové impulzy a úžasne široké pole pôsobnosti nielen v tzv. treťom svete, ale i v "prvom" a "druhom", pretože všetky sú svojím spôsobom rozvojové pre svoje "neriešiteľné" krízy, ktoré je schopný riešiť len najpokornejší, najchudobnejší a najopustenejší nasledovník Krista - duchovný syn sv. Františka.

Teraz stojíme pri prameňoch novej duchovnej kultúry, tu sa zhromažďuje úžasná energia pre sociálnu obnovu národov na jednej strane, ale aj pre víťazné ťaženie ducha, ktorý si neskoršie prostredníctvom veľkolepej techniky podrobí neživú prírodu, aby slúžila ušľachtilým cieľom tejto sociálnej obnovy.

Vo svetových dejinách sa vždy znova a znova objavujú ľudia, ktorí predbehli svoju dobu o storočie. Napr. Katarína Sienská, ktorá rozhodujúcim spôsobom ovplyvnila svoju súčasnosť, nebola dieťaťom svojej doby, ale predbehla jej duchovný život o niekoľko storočí. Alžbeta však má svoje korene vo vtedy prítomnom čase a priestore. Je odkázaná vybojovať svoj boj v hroznej biede so silami, ktoré poznamenali jej dobu. Neprelieta diaľky, priestor a čas, kliesni si cestu hore namáhavo a až na konci svojho života počuje sladký spev radosti a povznesenia.

Raný stredovek je silne poznačený úsilím o jednotu kresťanského Západu. Pápež a cisár ovládali západné národy prostredníctvom stredovekého rytierstva. Geniálny pápež Inocent III. svojou prenikavou jasnozrivosťou postrehol už storočia vopred, že boj medzi

islamom a kresťanstvom je nevyhnutný a že sa odohrá na európskej pôde, ak sa nepodarí oslobodiť na Blízkom východe sväté miesta.

Na tento boj bola potrebná jednota, a preto všetko jeho úsilie sledovalo tento cieľ. Šíril a upevňoval kresťanskú vieru na severe a východe, podporoval boj španielskych kráľov proti Maurom, snažil sa získať späť do lona katolíckej cirkvi Arménsko a Bulharsko, chránil Židov proti vlastným kniežatám a spoluobčanom, usiloval sa o zjednotenie východnej cirkvi so západnou, chránil práva ovdovených a ťažko skúšaných kňazien a ohrozených sirôt princov. Podarilo sa mu zaviazať si európskych panovníkov, medzi nimi i nemeckého Fridricha II., ktorému patrilo aj Durínske kniežatstvo spojené s Uhorskom (Alžbeta) a Čechami.

Charakteristickým javom 13. storočia boli križiacke výpravy do Svätej zeme, ktoré tak tragicky zasiahli do života Alžbety. Kresťania z Európy odpradáвна podnikali pokojné púte do Palestíny, aby navštívili miesta, kde pôsobil a žil ich Spasiteľ. Tieto púte boli najprv nerušené, neskôršie však moslimovia postupne tieto miesta obsadili a znemožnili tak pútnické cesty. Bola obava, že ich panstvo bude expandovať stále na sever, čo sa aj stalo; obsadili Carihrad a prenikli až do juhovýchodnej, ba až do strednej Európy.

(2)

PRINCEZNÁ Z BRATISLAVY

Prepošt Dómu sv. Martina v Bratislave dr. Franz von Komlossy v r. 1907 pri príležitosti 700-stého výročia narodenia sv. Alžbety ju vo veľkej sále bratislavskej radnice za prítomnosti duchovných a svetských prominentov nazval prekrásnou ružou slávneho vládnuceho rodu Arpádovcov. Kolíska kráľovského dieťaťa Alžbety stála totiž v najútulnejšej spálni na hrade v Bratislave, preto patrí v prvom rade nám Bratislavčanom.

Bolo to v novembri r. 1207, keď sa kráľovnej Gertrúde z meránskeho rodu narodilo dievčatko a o niekoľko dní bola na bratislavskom hrade jedna z veľkých slávností, keď Alžbetu pokrstil vlastný strýko Berchtold, neskorší aquilejský patriarcha. Vtedy pravda ešte nik netušil, že Alžbetu čaká síce krátky, ale pohnutý život plný lásky, pokory, sebaobetovania a utrpenia. Jej kráľovskí rodičia mali s ňou celkom iné plány.

Najmä matka začala usilovne zhromažďovať vzácne poklady rôzneho druhu na veno pre budúcu kráľovskú nevestu a tajne ich ukrývala dokonca i pred svojím manželom Ondrejom, ktorý mal akiste aj iné panovnícke starosti. Ambiciózna Gertrúda sledovala s veľkým záujmom plány svojho nie menej ctibažného manžela, usilujúceho sa posilniť prestíž Uhorska spojenectvom s Durínskom a ostatnými kniežatstvami nemeckej cisárskej koruny.

Pytač sa ozval oveľa skôr, ako si matka myslela. Malá Betka sa veselo hrávala so svojimi vrstovníčkami a kamarátkami na nádvorí bratislavského hradu, keď durínske vládnúce knieža Hermann už premýšľal o tom, ako posilniť svoju krajinu pod hrdo sa vypínajúcim hradom Wartburgom spojenectvom s mocnejším uhorským kráľom Ondrejom II. V r. 1211 prišli na bratislavský hrad poslovia z ďalekého Durínska na čele

s grófom Meinhardom von Mühlbergom a urodzeným pánom Walterom von Vargilom a paňou Berchtou von Bendeleiden a s veľkým sprievodom plným urodzených a vplyvných osobností. Prešli Rakúsko, aby dorazili do vtedy najväčšieho uhorského mesta Bratislavy, sídla kráľovskej rodiny: Ich úlohou bolo požiadať kráľa o ruku jeho štvorročnej dcéry princeznej Alžbety pre durínske knieža Ľudovíta, ktoré malo vtedy jedenásť rokov.

Kráľ zvolal svojich poradcov, tí uznali politické prednosti manželstva a súhlasili. Matka Gertrúda považovala vzhľadom na vek svojej dcéry celú záležitosť za predčasnú, ale v duchu už videla, ako o niekoľko rokov bude jej dcéra nosiť kráľovskú korunu a spolupanovať na tróne v inej krajine, ako to bolo v ich meránskej dynastii už vtedy bežné. Ich snaživý otec bol v tomto smere veľmi úspešný: dcéra Gertrúda nosila uhorskú korunu, Agneša francúzsku a Hedviga korunu sliezsku a poľskú.

Preto tak usilovne zhromažďovala zlato a striebro, zlaté a strieborné nádoby a iné cennosti z Orientu, aby svoju dcéru dôstojne vystrojila na durínsky trón. Veľmi ťažko sa lúčila so svojou malou princeznou, ktorú celý kráľovský dvor pre jej krásu a nevinnú detskú dobrodušnosť volal anjelom lásky. Matka bojovala so svojou materinskou láskou, ale nakoniec zvíťazila v tejto cieľavedomej žene, ako to v týchto časoch bolo bežné, kráľovná nad matkou.

Celý sprievod sa zdržal v Bratislave niekoľko dní potrebných na prípravu odchodu útlej princezničky a návšteva sa samozrejme neobišla ani bez dôležitých politických rozhovorov súvisiacich s vtedajšou medzinárodnou situáciou a s dôsledkami vyplývajúcimi z budúceho manželstva. Každého člena výpravy štedro obdarili a malá Alžbeta, ktorá sotva vnímala horkosť rozlúčky s matkou, otcom, vychovávateľkami a s celým dvorom bratislavského hradu, dostala so sebou hneď bohaté veno. Kroniky zaznamenávajú: strieborná postieľka, deky a podušky z purpurového hodvábu, strieborná vanička, jemne rezbársky spracované škatuľky zo slonoviny na klenoty a šperky, rôzne zlaté a strieborné nádoby na toaletu do dievčenskej izby a mnoho iných cenných predmetov, medzi nimi malá zlatá korunka, ktorá sa dodnes nachádza na zámku Braunfels. V písárni a kresliarni kláštora v Reinhardsbrunne umelecky zilustrovali knihu žalmov, ktorú si princezná na dlhej ceste držala na kolenách a z dlhej chvíle obdivovala pekné obrázky, medzi nimi vraj aj portréty svojich rodičov, ešte skôr než vedela čítať. Vtedy ešte nemohla pochopiť tragiku života, i keď je známe, že už v Bratislave ju viac zaujala bieda chudobných ako nádhera kráľovského dvora a hradných komnát.

Keď prostodušní Durínčania uvideli celú tú nádheru z Orientu, neprestávali sa diviť, pretože čosť také bolo v ich krajine nevidané. Gertrúda sa však ešte hlučne vystatovala, že jej dcéra bude predsa manželkou urodzeného durínskeho kniežaťa a poslom dôrazne pripomenula: "Povedzte vášmu pánovi, že mu želim blahovôľu a potešenie a aby nepohrdol týmto málom. Ak mi Boh dá dožiť, veno ešte bohato rozmnožím, to určite sľubujem."

Poslovia sa na hradnom nádvorí rozlúčili s Bratislavou a sprievod sa pohol na spiatočnú cestu. Podľa starej legendy pribrali do sprievodu aj harfistku, ktorá princeznej hrala a spievala piesne rodnej vlasti, keď na ňu doľahla clivota a túžba po domove. Za bezpečnosť celého sprievodu až na hrad Wartburg boli zodpovední rytieri Vargila a Dörenberg. Otec Ondrej však nenechal nič na náhodu a pripojil k výprave ešte šesť ozbrojencov na ohnivých domácich hnedákoch, ktorí mali tiež prispieť k ochrane po tmavých cestách rakúskych a durínskych lesov a potom priniesť správu o šťastnom príchode Alžbety na Wartburg.

Durínsky kniežací dvor prijal malú princeznú, ktorú mu dal Boh a uhorský kráľovský dvor v Bratislave s veľkou pompou. Knieža Hermann mal rád lesk a hlučné slávnosti. Pri zásnubách dvoch nepľnoletých detí bol prestretý stôl pre známych básnikov a spevákov, ako aj pre početných hostí vysokej šľachty.

Nádejná nevesta, ktorá túto slávu vnímala svojimi detskými očami, sa určite lepšie cítila na hradnom nádvorí pri hrách so svojimi kamarátkami, ktoré jej robili spoločnosť a z ktorých o rok staršia Guda zostala jej vernou priateľkou po celý život a mnohé okolnosti i príhody z jej života aj zapísala. Zomrela v r. 1252 v Erfurte, teda v priebehu procesu Alžbetinho svätorečenia v r. 1235 niekoľkokrát vypovedala ako korunná svedkyňa.

Výchove Alžbety sa venovala veľká pozornosť. Ona svojim vychovávateľkám prácu uľahčila, pretože Boh ju obdaril skvelým duchovným a morálnym talentom, požehnal ju rýchlou chápavosťou a bystrosťou. Najradšej mala vyučovanie náboženstva, najväčšiu radosť mala z toho, keď sa naučila novú modlitbu. Bola jemná a poslušná, každý deň sa modlila určitý počet modlitieb. Z apoštolov si najviac obľúbila najmä sv. Jána a splnila všetko, čo sa od nej žiadalo v mene jej obľúbeného svätca. Neľakala sa cintorína, bola dokonca rada v ríši mŕtvych a úpenlivo prosila Boha, aby ich oslobodil od horkého utrpenia v očistci. Prehovárala svoje kamarátky, aby sa zúčastňovali na náboženských cvičeniach spolu s ňou.

Hradné nádvorie bývalo často plné smiechu a detského kriku, keď sa dievčatá hrali na naháňačku, schovávačku, skákali cez švihadlo a iné detské hry, na ktorých sa z času na čas zúčastňoval aj jej budúci manžel Ľudovít. Vyrastali vedľa seba ako súrodenci. On ju volal milá sestrička, ona na odplatu milý brat. Tieto dve detské duše dospievali v čistote ako krehké púčiky, ktoré rozkvitli a zahoreli k sebe takou veľkou láskou, akú si len možno predstaviť. Ľudovít vyrastal ako opravdivý rytiersky mladík plný sily, Alžbeta ako cnostné dievča, duchaplná a rozvážna panna.

Už v ranej mladosti sa začali u nej prejavovať budúce cnosti, totiž zbožnosť, pracovitosť a štedrosť. Často vyhľadávala hradnú kaplnku, kde sa vrúcne modlievala; ak bola zatvorená, pobožkala aspoň dvere. Veľmi rýchlo sa naučila priať vlnu a tkať, robila to s radosťou, lebo upradenú vlnu a utkané látky spolu s rôznymi darmi, ktorými milé dievča často obdarúvali, rozdávala chudobným. V obliekaní bola veľmi skromná.

Jej odchodom z rodnej vlasti ako keby bolo odišlo aj požehnanie. Matka Gertrúda sa stala ešte mocichtivejšou a ctibažnejšou, ako bola predtým. Stala sa príliš chamtivou a svetáckou, čím si proti sebe i celému kráľovskému dvoru popudila prostý ľud i šľachtu až natoľko, že ju v r. 1213 v osade Leles na východnom Slovensku zavraždili. Keď táto strašná zvesť prišla na Wartburg, len ťažko sa to odvažovali oznámiť ani nie sedemročnému dievčatku, aby jej neublížili. Ona to však prijala bez prekvapenia. Už predtým sa jej totiž o smrti jej matky snívalo. Zjavila sa jej v spánku a povedala: "Milé dieťa, zomrela som a trpím v strašných mukách. Modli sa za mňa, a Boh ťa vyslyší." Alžbeta horko a veľa plakala nad ťažkým posmrtným údelom svojej matky a dlho sa za spásu jej duše modlila, kým sa jej matka znovu nezjavila a povedala jej, že je vykúpená. Dozvedela sa i to, že dva roky po smrti matky sa našiel bohatý poklad, ktorý nešťastnica nahonobila pre svoje deti, čo potom musela zaplatiť životom. Takto sa kráľovské dieťa učilo poznávať kľatbu zlata a bohatstva. Možno sa cítila spoluvinnou na horkom konci pozemského života svojej matky, ktorý musela podstúpiť kvôli zlatu alebo pre zle pochopenú lásku k svojim deťom. Táto životná skúsenosť sa stala jedným z podnetov pre vznik cnosti odriekania a chudoby, ktorá potom celkom ovládla život sv. Alžbety.

Nielen tragika života ťažila citlivú dušu dospievajúcej Alžbety. Ani jej otec Ondrej II. nemal celkom čistý štít. Starý otec Belo III. mal dvoch synov: Imricha a Ondreja.

Dedičom trónu sa právoplatne stal starší Imrich. Otec sa usiloval byť spravodlivý k mladšiemu synovi Ondrejovi - dal mu veľké majetky, viaceré zámky a mnoho peňazí, ale súčasne aj úlohu zorganizovať a uskutočniť križiacku výpravu do Svätej zeme. Starý kráľ zomrel r. 1196. Mocibažný Ondrej už rok nato zhromaždil veľké vojsko a namiesto toho, aby tiahol do Palestíny, ako sľúbil svojmu otcovi i pápežovi, napadol ním svojho staršieho brata Imricha, aby sa zmocnil jeho koruny. Pápeži Celestín III. (1191-1198) aj Inocent III. (1198-1216), ako aj väčšia časť šľachty sa jednoznačne postavili na stranu zákonitého nástupcu Imricha; ten v boji zvíťazil a Ondrej musel ujsť. O šesť rokov neskôr, keď si získal na svoju stranu najbohatšiu vrstvu šľachty, stáli znova proti sebe znepriatelení bratia aj so svojimi vojskami. Imrich zišiel z koňa a len s palicou v ruke sám išiel naproti vojsku svojho brata a zvolal: "Teraz chcem vidieť, kto sa opováži zdvihnúť ruku, aby preliat kráľovskú krv!" Vojsko zdúpnelo, žiadna ruka sa nezdvihla proti odvážnemu mužovi a bitka sa nekonala. Imrich si sám odviezol do zajatia svojho vzbúreného brata Ondreja. Čoskoro nato však Imrich zomrel a v r. 1205 nastúpil na trón Ondrej II. Splnil sa sen aj jeho ctibažnej manželke Gertrúde z Merána, ktorá tým dostala voľnú ruku robiť si v Uhorsku svoju politiku.

To ešte nebolo všetko, čo ťažilo dušu mladého dievčaťa. Počas dlhých zimných večerov pri kozube na wartburskom hrade si vypočula aj príbeh svojej tety Agneše z Merána.

Francúzsky kráľ Filip II. mal za manželku dánsku princeznu Ingeborgu, sestru kráľa Kanuta VI. Francúzsky kráľ očakával bohaté veno: námornú flotilu a vojsko na vojnu proti Anglicku. Ingeborga síce priniesla vzácne a bohaté veno, ale vojnu proti Anglicku Dánsko odmietlo. Nevesta upadla do kráľovej nemilosti. Filip žiadal pred zhromaždenými francúzskymi biskupmi v Compiégne zrušenie manželského zväzku s Ingeborgou pre neprekonateľný odpor voči nej a pre ich blízke príbuzenstvo. Francúzsky biskupský zbor, žiaľ, podľahol nátlaku kráľa a vyhlásil manželstvo za neplatné. Zúfalá princezná vo svojej bezmocnosti začala kričať: "Zlé Francúzsko! Zlé Francúzsko! Rím! Rím!" A Rím sa nevinnej ženy ujal. Pápež vyhlásil rozhodnutie biskupov za neplatné. Ingeborga sa nevrátila do Dánska, ale Filip sa i napriek tomu oženil s Agnešou z Merána, sestrou uhorskej Gertrúdy. Pápež Inocent III. najprv kráľa napomínal, ale potom vyhlásil nad celým Francúzskom interdikt. Celý klérus aj ľud sa postavili proti kráľovi, ten sa najprv vyhrážal, ale potom povolil. Navštívil Ingeborgu a odprisahal jej, že ju uznáva za svoju manželku. Pápež zrušil interdikt. Len čo sa zvony po celom Francúzsku rozozvučali, kráľ svoju prísahu porušil, uvrhol zákonitú manželku do väzenia a žil s Agnešou. Pápež znovu ostro zakročil v prospech Ingeborgy. Pochybné "manželské" šťastie netrvalo dlho. Agneša z Merána zomrela r. 1201.

Princezná Alžbeta si však vypočula aj radostnejšie príbehy o svojich príbuzných, napr. o svojej tete Hedvige, vojvodkyni poľskej a sliezskej. Vychovali ju benediktinky a ako dvanásťročná sa vydala za vojvodu Henricha I. Sliezskeho. Hedviga bola nielen dobrou manželkou a matkou, ale zaslúžila sa podstatnou mierou o posilnenie kresťanstva a materiálne povznesenie svojich krajín. Povolala augustiniánov, dominikánov, františkánov, premonštrátov i cisterciánov a založila pre nich mnohé kláštory. Zomrela v r. 1243 v cisterciánskom kláštore a neskôr bola vyhlásená za svätú. Jej manželstvo a šľachetná činnosť v prospech Cirkvi a ľudu sa stali pre Alžbetu príkladom.

Alžbeta dorastala. Nech bol jej telesný vývoj akokoľvek rýchly, prekonala ho ešte v raste rozumovom, citovom, ale najmä v náboženskej horlivosti. Keď ju preto niektorí opustili, a nebolo ich málo, utiekala sa k Bohu, ktorý sa prikláňa k opusteným.

Kňažná Žofia a jej príbuzní mali radi lesk, slávu a boli namyslení, pyšní. Nepáčilo sa im ponížené jednoduché dievča a strpčovali mu život. Možno by to nebol nik iný vydržal, ale Alžbeta znášala všetky ústrky s úsmevom, pretože Ktosi stál blízko pri nej. Raz však

celé príbuzenstvo priviedla takmer do zúrivosti, keď na sviatok Nanebovzatia Panny Márie, stojac v chráme pred obrazom ukrižovaného Krista, precítila muky jeho pozemského utrpenia a dojatá sňala si z hlavy svoju korunu. Keď jej to pohoršene vyčítali, povedala: "Nehnevajte sa, ale keď vidím, že môj Spasiteľ má na hlave trňovú korunu, ja nemôžem mať na hlave zlatú korunu, vyzdobenú drahokamami; považujem to za výsmech z neho."

Jeden z jej životopiscov o nej napísal: "Osamelá v cudzine, ďaleko od svojich, morálne opustená od tých, ktorí jej sľúbili lásku a podporu, nepochopená, bola by Alžbeta ako zmietajúca sa troska člna na morských vlnách, keby nebola mala oporu v dôvere k Bohu, že ju privedie do bezpečného prístavu. Pod nátlakom a ponižovaním po celý život nestratila ani raz nádej, čím podala dôkaz takej trpezlivosti, o ktorej sv. Gregor povedal: "Tá dokáže urobiť zo seba martýra aj bez toho, aby bola potrebná sekera kata."

(3)

MLADÝ PANOVNÍK

V posledný decembrový deň roku 1216 ležal na hrade mŕtvy: pätnásťročný Hermann, syn kniežaťa Hermanna Durínskeho, Ľudovítov brat. Druhého mŕtveho uvidel Wartburg 25. apríla 1217, a to samotné knieža Hermanna. Tak sa stalo, že mladý Ľudovít nastúpil už v tom istom roku ako Ľudovít IV. z Durínska a Saska na Kniežací trón. S ním sa dostal na Wartburg, ktorý sa medzitým za panovania jeho otca stal domovom mnohých potulných spevákov, tzv. minnesängerov, nový duch.

Mladý Ľudovít bol 6. júla 1218 pasovaný v Eisenachu za rytiera a prijatý do zoznamu rytierov. Svoje politické ciele zameral tak ako všetky kniežatá tých čias, t.j. na čo najväčšie posilnenie svojej moci vnútri krajiny. Robil to i jeho nebohý otec, ktorý sa kvôli vyberaniu daní dostal do sporu s mohučským arcibiskupom: ten na knieža uvalil cirkevnú kľatbu a do smrti ju z neho nesňal. Ľudovít teda zdedil po svojom otcovi ťažké bremeno. Arcibiskup zaslal hneď osemnásťročnému novému panovníkovi posolstvo, v ktorom mu oznamuje, že jeho otec zomrel v kľatbe a že on ako dedič sa teda tiež nachádza v kľatbe. Hoci bol nevinný, ale zaťažený, vykonávanie panovníckych povinností a pristupovanie k sviatostiam sa stalo preňho nemožným. Preto jeho prvou starosťou bolo zbaviť sa kľatby, do ktorej sa tak nešťastne dostal. Podmienky arcibiskupa museli byť veľmi tvrdé, keď Ľudovít nevidel iné riešenie ako vynútiť si zrušenie kľatby silou. V r. 1219 tiahol so svojím vojskom proti arcibiskupovi Siegfriedovi na Mohuč. Pri tejto vojenskej výprave spustošil značnú časť majetkov diecézy. Až na druhý rok na deň sv. Bonifáca, patróna Nemecka, došlo vo fuldskom chráme k zmiereniu kniežaťa s arcibiskupom, ktorý sňal kľatbu z neho i z jeho nebohého otca.

Vo svojom osobnom živote sa Ľudovít ukázal hodný svojho vysokého úradu panovníka. Jeho životným heslom bolo: Zbožnosť, cudnosť a česťnosť. V reinhardbrunnskej kronike je o ňom napísané: "Z jeho úst nevyšla žiadna lož. Jeho reč bola: Áno, áno; nie, nie. Jeho slová boli vecné a pravdivé, takže im každý uveril ako prísaha. Denne si konal tento zbožný muž svoje úradné povinnosti a v bázni sa modlil k svojmu Bohu. Keď tento dobrotivý pán prišiel do niektorej osady, jeho prvá cesta viedla do chudobinca, svojou prítomnosťou utešoval vychradnutých a chorých a dával im ako podporu šatstvo a iné

dary." Ako krajinský panovník bol Ľudovít verným služobníkom cisára Fridricha II., ako kresťan mimo politiky bol verným synom svojej Cirkvi, a preto ho národ považoval za svätého. Za jeho panovania bola bezpečnosť na vysokej úrovni; bol dobrý voči dobrým a prísny voči zlým.

Keď teda zavládol medzi arcibiskupom a kniežaťom mier, vznikla naliehavá otázka Ľudovítovej ženby. Na hrade sa hovorilo o tom, či sa má oženiť s Alžbetou, alebo či si má vybrať manželku z nejakého mocnejšieho a bohatšieho kniežacieho rodu, pretože zavraždená Gertrúda svoj sľub o bohatšom vene už splniť nemohla. Prípady, keď boli kniežacie alebo kráľovské princezné ako deti najprv vyvolené za manželky princov a potom ich z nejakých dôvodov poslali späť k rodičom, neboli v tom čase vôbec ojedinelé. Dokonca dcéru mocného českého kráľa, Agnešu, poslali späť k otcovi, keď rakúske knieža Leopold presadil, že nie Agneša, ale jeho vlastná dcéra Margaréta sa vydá za mladého kráľa Henricha VII, syna Fridricha II. Zúrivý český kráľ nato dokonca vypovedal Rakúsku vojnu, ale nakoniec sa musel zmieriť s tým, že pre svoju ohrdenú Agnešu pohľadal iného ženícha.

Na durínskom dvore bolo mnoho takých, čo neboli naklonení princeznej Alžbete. Príčinou bol určite aj jej pôvod z dovtedy neznámeho mesta na Dunaji. V Nemecku ju považovali za nie celkom domácu, lež za cudziu. Ešte viac proti nej však svedčilo jej "podivné" správanie sa voči dvoranom, služobníctvu a ostatnému prostému ľudu a tiež jej pochybné príbuzenstvo. Najbližší Ľudovítovi príbuzní by si boli skôr želali, aby sa namiesto nej oženil s nejakou nemeckou princeznou. Obávali sa tohto dievčaťa z ďalekej neznámej krajiny, ľakali sa strašnej smrti jej matky Gertrúdy; to všetko ovplyvňovalo durínsky kniežací dvor v jej neprospech. Čím ďalej, tým častejšie sa na Wartburgu hovorilo o probléme vrátenia mladej Alžbety späť do Bratislavy a uvažovalo sa o manželstve s inými konkrétnymi nevestami.

Starý čestný rytier Walter von Vargila, ktorý bol po Alžbetu v Bratislave a bezpečne ju doviezol na hrad Wartburg, ako sľúbil jej matke i otcovi, a nezabudol ani na sľub, že bude jej dobrým opatrovateľom až do smrti, považoval za nevyhnutné dôverne sa s Ľudovítom porozprávať, najmä keď videl a počul, ako sa k Alžbete správa Ľudovítovo príbuzenstvo. Pozorne vyčkával na vhodnú príležitosť, aby sa ho mohol opýtať, ako to s jeho chránenkyňou myslí.

Keď raz Ľudovít jazdil na koni po krajine, pridol sa k nemu a dôverne ho oslovil:

"Milostivý pane, chcel by som sa Vašej Milosti niečo spýtať, dáte mi odpoveď, prosím?"

Knieža mu prívetivo povedalo:

"Len sa smelo spýtaj, tak ako sa patrí, rád ti odpoviem."

Pán Walter sa nato urodzeného pána spýtal:

"Milý pane, chcete si ponechať dcéru uhorského kráľa ako budúcu manželku tu, alebo ju chcete poslať domov?"

Starý rytier dal svojím pohľadom najavo, že ak si knieža vyberie druhú možnosť, on sám ju odvezie späť na bratislavský hrad, aby dodržal svoj sľub daný jej rodičom.

Mladistvé knieža ukázalo na horu Inselberg a povedalo:

"Vidíš tú veľkú horu, čo sa týči pred nami ? Keby bola z čistého zlata a mojím majetkom, zriekol by som sa ho radšej než svojej lásky k Alžbete. Nech si ľudia rozprávajú, čo chcú, ja hovorím, že ju mám rád a že na tejto zemi nemám nič milšie."

Nato rytier s uľahčeným vzrušením povedal:

"Pane môj, dovoľíte, aby som jej toto posolstvo oznámil ?"

"Áno", povedal pán, "urob to a odovzdaj jej aj tento znak, čo ti dávam."

Zo svojho koženého vrecka vybral pekne vyformované dvojstranné zrkadielko; na jednej strane malo obyčajné hladké sklo, na druhej bol však obraz nášho umučeného Pána; tento znak jej poslal ako symbol pravej lásky.

Keď Vargila odovzdal zrkadielko Alžbete, zobrala ho do ruky, milo sa usmiala a s vďakou odmenila rytiera milým pohľadom.

Týmto sa o sobáš rozhodlo v prospech Alžbety. Srdcia Ľudovítovej matky, sestier, ako aj bratov a ostatných príbuzných si však nezískala. Bolo v nej čosi zriedkavo iné, im cudzie, čo ju odlišovalo od ostatných, vydeľovalo z tej množiny, ktorá na dvore žila a bola by ju mohla zahrnúť svetskými radosťami, ktorými bol durínsky dvor tradične veľmi známy.

Keď sa mládež veselo vykrúcala v kolovom tanci, Alžbeta odrazu vystúpila z kola a s vážnou tvárou povedala: "Jeden tanec svetu stačí, ostatných sa zriekam na Božiu počesť."

Na väčšie cirkevné sviatky chodila kniežacia rodina na sv. omšu do chrámu v Eisenachu. Pre Žofiu a jej dcéru Agnešu to bola príležitosť ukázať sa v najkrajších róbach vyzdobených drahými šperkami. Alžbeta s nimi nie veľmi rada chodila, vyobliekali ju tiež podľa tamojších zvyklostí. Keď zastala pred obrazom Ukrižovaného s trňovou korunou, sňala si svoju z hlavy a okraje svojho plášťa kropila slzami.

Aj tu sa ukázal protiklad medzi Alžbetou plne oddanou náboženským životným ideálom a etiketou predpísanou dvoranom, ktorú aj prísne dodržiavali, ona ňou skôr pohŕdala.

Žofii zostala povest' zlej svokry, lebo Alžbetu odmietala, pretože nezodpovedala predstavám jej budúcej nevesty. V skutočnosti to bola zbožná žena, ktorá si statočne plnila svoje povinnosti, a po smrti svojho manžela Hermanna sa usilovala napraviť všetky jeho chyby skutkami milosrdenstva v kláštore sv. Kataríny v Eisenachu. Modlitba, ktorú vpísala do svojej knihy žalmov a ktorú neskoršie darovala Alžbete, svedčí o jej horúcej túžbe po spasení svojho manžela. Nachádzala sa však uprostred duchovného sveta dvornej spoločnosti 13. storočia, tej celkom podľahla, a preto sa dostala do ostrého protikladu s Alžbetou, ktorá do istej miery stelesňovala náboženské povznesenie novšieho, svojskejšieho chápania života, úplne odovzdaná Bohu a bohumilým skutkom. Ľudovítova láska však celkom prekonala všetky protivenstvá; určil sa deň svadby a prípravy na veľkú slávnosť sa začali.

L'UDOVÍT A ALŽBETA

V jedno krásne nedeľné ráno bol hradný dvor vyzdobený jedľovou čačinou, ženy a dievčatá prinášali pestré kvetinové vence.

Dnes bude veľký sviatok, sviatok radosti: mladé knieža si berie princeznú Alžbetu.

Drozdy a ostatné vtáctvo spievalo v hustých korunách stromov, ktoré zľahka hýbal slabý vánok; vytvárali spolu príjemnú zvukovú kulisu očakávanej radostnej udalosti. Dolu v Eisenachu vyzváňali zvony už celé hodiny, aby prebudili obyvateľov a pozvali ich na veľkú slávnosť. Z dolín smerom hore na hrad bolo počuť trúbenie lesných rohov, rytieri a ich manželky sadali do sediel ozdobených koní a smerovali tiež hore. Aj vo sviežom vzduchu nedeľného rána cítiť, že sa dnes bude diať na hrade, no i pod ním dolu v Eisenachu, čosi mimoriadne.

V kuchyniach a komorách sa horúčkovito pracuje, zaneprázdnené slúžky sa všade ponáhľajú hore-dolu, sluhovia sedlajú kone.

Kňazné si obliekajú najkrajšie šaty a dávajú si na hlavy koruny.

Alžbetu obsluhujú, upravujú a obliekajú do svadobných šiat jej štyri slúžky. Svadobný závoj jej už obopína hlavu a splýva po pleciach dolu. Je bledšia ako inokedy a jej pohľad je akýsi neprítomný, zameraný dovnútra. Jedna žobráčka sa prediera vo všeobecnom zmätku priprav až do jej komnaty. Alžbeta jej podala nejakú almužnu, vzala do svojich rúk jej zaplátaný, špinavý plášť, prehodila si ho cez plecia a povedala svojim slúžkam: "Takto budem vyzeráť, keď budem žobrať pred dverami."

Slúžky sa zarazene pozerajú najprv na ňu, potom jedna na druhú. Žobráčka nechápavo pokývala hlavou a vytratila sa tak rýchlo, ako rýchlo prišla. Mladá nevesta však hrdo kráča po schodoch dolu v ústrety svojmu ženíchovi.

Pretože na svadobnej hostine a veselí sa mala zúčastniť šľachta celej krajiny, konala sa v období sviatku Svätého Ducha, keď býva obyčajne pekné počasie. Na lúkach v okolí hradu nastavali stany, a hostí postupne, ako prichádzali, vítal najvyšší dôstojník, maršal. Každého uviedol k pridelenému stanu, pred ktorým už bola vztýčená jeho zástava s príslušným erbom šľachtica. Zhromažďovali sa i veľké zástupy ľudu, prichádzali speváci, muzikanti i akrobati, aby predvádzali svoje kúsky; očakávali, že si pri tejto príležitosti dobre zarobia. Eisenach i celé okolie hradu bolo plné zvedavcov. V meste na domoch vyvesili ozdobné koberce a cesty posypali kvetinami.

Na čele sprievodu šli na koňoch kniežatá, sprevádzané svojimi hosťami a služobníctvom, smerom ku kostolu, kde sa konal sobáš. Snúbencov zosobášil mohučský biskup. Potom všetci prítomní vyšli von, aby sa zúčastnili na slávnostnej procesii. Kňazi so sviečkami a kadidlami šli vpredu, mladomanželský pár za nimi a potom ostatní, podľa stupňa príbuznosti a urodzenosti. Procesia sa vrátila späť do chrámu, kde už boli pre novomanželov pripravené čestné kreslá s bohatou pozlátenou výzdobou. Biskup odslúžil sv. omšu a po nej sa slávnostný sprievod vydal na cestu k hradu.

Hlavný korpus hradu bol tiež slávnostne vyzdobený, nástenné koberce viseli z okien, podlaha bola posypaná jedľovým ihličím a kvetmi. Vo veľkej sále podávali niekoľko slávnostných chodov jedál na najcennejších misiach a tanieroch a hostia jedli striebornými príbormi.

Po hostine odviekli nevestu jej slúžky a príbuzné do novomanželskej spálne. Na nasledujúci deň dostala nevesta od mladomanžela svadobný dar ako symbol lásky.

Všade bola veľká radosť. V Eisenachu postavili niekoľko slávobrán, domy pospájali povrazmi, navešali na ne čačiny a vavríny a pestré hodvábné kúsky látok. Zvonili všetky zvony. Mešťanstvo sa ráno dostavilo v hojnom počte a v slávnostných krojoch na hrad, aby pozdravilo mladú kňažnú a odovzdalo jej bohaté dary. Potom sa konal trojdňový rytiersky turnaj. Bolo to v roku 1220, Ľudovít mal 20 a Alžbeta 13 rokov. Duchovné puto ich spájalo už dávno predtým takmer 10 rokov, a teraz ho doviedli do úplnej dokonalosti.

Ľudovítovi súčasníci opisujú mladé knieža ako mužného rytierskeho krásavca, oceňujú jeho nežnosť a čistotu, ktorú si zachoval i napriek rôznym príležitostiam.

V jeho živote sa veľmi skoro prejavila úprimná zbožnosť. Denne bol prítomný na sv. omši a bránil práva kláštorov, najmä však svojho obľúbeného kláštora v Reinhardsbrunne, do ktorého chodieval najčastejšie a ktorý si vyhládol ako miesto svojho posledného odpočinku. Bola to nepochybne Alžbetina zásluha, ona mala naňho silný vplyv už predtým. Práve tento vplyv to bol, čoho sa jeho príbuzní a blízke okolie tak obávali. Nechal jej aj naďalej voľnú ruku pre dobročinnosť voči chudobným a chorým, hoci to mohlo znížiť, ba aj silne znížovalo zásoby jedla na kniežacom dvore. Jeho spolužitie s Alžbetou bolo úplne zamerané na splnenie náboženského životného ideálu v takmer absolútnej harmónii. V tomto úsilí a zmysle jej dovolil dokonca i to, že keď si Alžbeta myslela, že už zaspal, kľakla si vedľa jeho postele, modlila sa a často aj takto mimo postele zaspala, dokonca aj za studených nocí v zime; tu však už išlo o jej zdravie, a preto jej dohovárať:

"Milá sestra, šetri sa, ľahni si a vyspi sa."

Vo svojich svedeckých výpovediach pri procese svätorečenia vypovedala jej životná priateľka Isentruda, že Alžbeta ju požiadala, aby ju, ak v noci zaspí v určitú hodinu zobudila potiahnutím za prsty na nohe. Raz potme potiahla namiesto jej prsta nohu Ľudovíta, ktorý to s porozumením a obidvom prepáčil. Spojení v krásnej láske sa navzájom posilňovali v službe Bohu. Aj ako manželia sa oslovovali brat a sestra.

Hradný kaplán Bertold o tomto manželstve hovorí: "Och, aký blahoslavený svätý nevinný pár sa spojil prostredníctvom vôle Božej. Viedli spolu očarujúci zduchovený manželský život. Uchovávali v sebe nevýslovnú lásku k Bohu, svätý anjel bol často poslom medzi nimi."

Archange, jeden z jej životopiscov, píše: "Aj keď bola zo vznešeného rodu, svojimi zásluhami ho táto mladá princezná prevyšovala. Príroda bola voči nej štedrejšia než šťastie. Na tomto svete bola cnosťami najbohatšia, postavou najkrajšia a v jej správaní bolo čosi ušľachtilé, majestátne; nebolo možné pozeráť sa na ňu bez úcty a obdivu."

Alžbeta chcela byť stále s Ľudovítom, nerada sa s ním rozchádzala čo i len na krátky čas, a preto s ním chodievala aj na cesty za akéhokoľvek počasia. Ak ho nemohla sprevádzať na dlhších cestách, obliekala si vdovské šaty a zahaľovala si hlavu šatkou alebo plášťom. Celý čas odlúčenia strávila v modlitbách a konala pokánie; keď však

dostala správu, že manžel prichádza, obliekla sa do najkrajších šiat a svojim najbližším priateľkám povedala:

"Nerobím to z márnivosti, ale z lásky, aby som nedala svojmu bratovi žiadnu príčinu k neľúbošti, aby vo svojom srdci miloval len mňa, kým nás Boh oboch nespojí raz vo večnosti."

Aj za stolom sedela vždy vedľa neho, čo vlastne bolo proti vtedajším zvyklostiam.

Podľa niektorých ústnych podaní vraj Alžbeta nevstupovala do manželstva s radosťou, radšej by vraj bola zostala voľná. Aj napriek svojej veľkej láske k Ľudovítovi nebola schopná splynúť so spoločnosťou, do ktorej ju manželský zväzok nútil. Vo svojej náklonnosti a úplnej závislosti od milovaného manžela mala pocit, ani čoby zapríčiňovala nespravodlivosť - že jeho samého a jeho príbuzných obťažuje. Zato konala po nociach pokánie, dokonca sa vraj tajne bičovala, aby ovládala svoje vášne. Vždy však bola veselá a priateľská, spoločenská a robila výčitky tým, čo sa tvárili smutne, zatrpknuto. Hovorila vraj, že vyzerajú, ako keby chceli vystrašiť Pána Boha; ak ich dačo trápi, tak nech sa s tým Pánu Bohu zdôveria.

Skutky pokánia sa ešte znásobili, keď sa so súhlasom manžela zoznámila so svojim spovedníkom Konrádom z Marburgu. Jemu sa zaviazala zdržať sa všetkého, čo pochádza z nespravodlivo vynútených daní a poplatkov, jest' len také jedlá, čo pochádzajú zo spravodlivých príjmov z majetkov jej manžela. Tento záväzok týkajúci sa jedla ju často prinútil k tomu, že odišla od stola hladná, aj keď u iných robila zdanie, že jedla. Chlieb si odkrojila, posúvala ho sem a tam, aby u ostatných vzbudila dojem, že sa najedia, a to, čo nechala, akoby boli zvyšky. Dakedy predsa len zjedla malý kúsok chleba alebo niekoľko malých medom natretých koláčikov.

Alžbeta sa často informovala o pôvode jedál a keď zistila, že je všetko v poriadku, upozornila na to ostatné ženy; vtedy sa najedli do sýtosti. Okrem toho si aj radostne zatlieskala a zvolala: "Dnes sa máme dobre, môžeme jest' a piť, koľko sa nám bude chcieť."

Aby sme správne pochopili zmysel tohto príkazu o jedle, je potrebné poznať pomery v Nemecku v 13. storočí. Kniežatá žili z príjmov zo svojich domén (štátne majetky), vlastných veľkostatkov a regálií (kráľovské dôchodky), ktoré mali pod správou. Príjmy z veľkostatkov boli vo forme naturálií; tieto mali dodávať kasteláni dosadení na jednotlivé hrady a zámky, neskôršie sa vyberali aj peniaze. Za vtedajších podmienok nebolo možné mať prehľad o tom, ako sú jednotlivé hrady a zámky spravované. To znamená, že kasteláni mali vlastne úplne voľnú ruku pri vymáhaní dávok a poplatkov, čo mnohí svojvoľne zneužívali na vlastné obohacovanie. V časoch vojny sa navyše platili ešte aj dane, neskôršie sa dane platili aj v čase mieru, čo poddaných ochudobňovalo najmä v rokoch neúrody a hladomorov, keď im zobrali často i to posledné.

Alžbeta bola proti vôli dvora v priamom styku s prostým ľudom, žila s ním, a preto s ťažkým srdcom znášala nespravodlivé konanie kastelánov a sama mala z toho výčitky svedomia, cítila sa ako kňažná z hradu za to spoluvinná, že žije z týchto nespravodlivých príjmov. Konrád z Marburgu ju v tom podporoval a pomohol jej presne sformulovať príkaz o jedle, aby rozlíšila spravodlivé jedlo od jedla nespravodlivo nadobudnutého. Konrád tým vlastne určil jej ďalšie životné osudy. Príkaz o jedle bol v podstate protestom proti novým daniam, zavedeným kniežatami, ktoré sa už nechceli uspokojiť len s naturáliami.

Začalo sa vzráhať hnutie proti pravidelnému vyberaniu daní dvakrát do roka; účastníkmi a sympatizantmi hnutia boli - prostý ľud, nižší klérus a schudobnená šľachta. Alžbeta a Konrád, ako vysoký cirkevný predstaviteľ, označili tieto praktiky za krádež na utláčanej chudobe a odmietali ich; ona i proti vôli dvora, lebo prispievali k stále stúpajúcemu prepychu na kniežacích dvoroch a zámkoch vysokej šľachty.

Súčasne sa však začala rozširovať i úradnícka vrstva a štátna správa, ktoré museli žiť z daní. Takto sa teda aj napriek všetkým protestom dane presadili a to bol vlastne začiatok a základ súčasného daňového systému.

Konrád z Marburgu chcel tento príkaz o jedle presadiť prostredníctvom Alžbety, pretože na mnohých nemeckých kniežacích dvoroch, durínsky nevynímajúc, sa jedlom plytvalo najmä pri rôznych slávnostných príležitostiach, a obžerstvo a opilstvo ani nepokladali za ťažké hriechy. Ak sa na to pozeráme v takýchto súvislostiach, je zrejmé, že príkaz o jedle bol vlastne sociálnoreformátorským opatrením a má význam ako aktívna účasť stredovekej Cirkvi v boji proti útlaku a utrpeniu chudobného ľudu a ako jej protest proti svojvôli kniežacích dvorov a ich správcov. Obaja teda, Alžbeta i Konrád, majú zásluhu na tom, že obžerstvo a opilstvo boli zaradené medzi sedem hlavných hriechov. Alžbetino počínanie nemohlo nevyvolať odpor na kniežacom dvore, ba pobúrenie vzniklo priamo pri jedálenskom stole, keď odmietala zúčastňovať sa na týchto orgiách. Za života Ľudovíta si však nik nedovolil voči nej otvorený výstup. On totiž verejne schvaľoval jej spôsob života a priamo sa s ním stotožňoval. "Len keby mu bol Pán Boh doprial dlhšieho života," vzdychli si mnohí v tejto súvislosti.

Alžbetu a Ľudovíta spájala nerozlučne vrúcna láska. Bolo to čisté, čestné, dobrotivé knieža a bezúhonný rytier. Mal a aj chcel odčiniť všetko to, čo zavinil jeho otec pri útlaku svojich poddaných. I v tom videla Alžbeta svoju životnú úlohu, aby totiž jej manžel vládol spravodlivo a aby bol mierny voči poddaným. Vzorom v tejto bohumilej činnosti bola jej teta Hedwiga, sliezka a poľská kňažná, múdra poradkyňa svojho manžela vo veciach správy krajiny. www.andele-svetla.cz

Alžbete sa darilo odhovoriť manžela od úmyslu zväčšovať svoju moc, čo sa potom odrazilo v nedorozumeniach a sporoch s najbližšími príbuznými; niektorým menším dobrodružným vojenským výpravám však zabrániť nemohla, pretože dvor ho nútil, aby sa prejavil aj ako vojvodca a skutočný rytier.

Jedným z jej premyslených krokov, ako odpútať pozornosť dvora a Ľudovíta od podobných dobrodružstiev a ako zároveň splniť dávnu túžbu navštíviť svoju rodnú vlasť, bol návrh uskutočniť cestu do Bratislavy. Za tých jedenásť rokov pobytu v cudzine zažila mnoho dobrého i zlého, toho zlého iste viac, ale láska k pozornému manželovi, majúcemu pre ňu pochopenie, prispela k prevahe dobrého. Jeho takmer stála prítomnosť a manželská láska dávali na zlé zabudnúť; Alžbeta cítila, že je pri ňom šťastná a dávala mu to aj najavo. Ľudovít však vedel, že okrem neho a Pána Boha nemá jeho manželka medzi múrmi wartburského hradu žiadnu pevnú oporu; práve naopak, jej správanie sa voči prostému ľudu a presadzovanie príkazu o jedle, pohŕdanie nákladnými hostinami ap. vyvolávali u väčšiny dvoranov voči nej skôr odpor, čo jej spôsobovalo dosť vážne duševné otrasy. Aby jej situáciu uľahčil, vyhovel jej túžbe a rozhodol sa v r. 1222, keď bol jeho svokor Ondrej II. na vrchole svojej panovníckej slávy, že ho navštívia. V tomto roku totiž Ondrej II. vydal svoj najslávnejší dokument, ktorý vošiel do histórie ako Zlatá bula Ondreja II. Kodifikoval ňou vzťah šľachty ku kráľovskému dvoru a k poddanému ľudu, čím vlastne položil základy uhorského feudálneho štátu. Pravdaže, návšteva patrila aj švagrovi, Alžbetinmu bratovi Belovi IV., neskoršiemu uhorskému kráľovi, ktorý panoval nie menej slávne ako jeho otec, a to plných 35 rokov.

Do Uhorska šiel Ľudovít cez Rakúsko s veľkým sprievodom, v ktorom boli jeho najvernejší a najskúsenejší veľmoži, páni Henrich von Stahlberg, Rudolf von Berlstadt, Reinhard Farch, Rudolf Schenk a mnoho iných rytierov. Samozrejme, že bol pritom aj starý rytier Walter von Vargila, Alžbetin ochranca a oddaný žičlivec, ktorý jej v cudzine nahrádzal chýbajúcu rodičovskú lásku.

Pre všetkých členov výpravy, vrátane Alžbety, bol to aj kus dobrodružstva - predsa len šlo o ďalekú neznámu krajinu.

*

Na bratislavskom hrade boli prijatí s veľkou slávou.

Alžbeta už nosila pod srdcom plod svojej manželskej lásky k Ľudovítovi. Preto stredobodom jej pozornosti, tak ako v Durínsku, neboli krásne vyzdobené komnaty hradu a slávobrány postavené na počesť našej krajanky, ale život prostého ľudu. Ten iste nebol o nič ľahší ako život ľudu v Nemecku. Zápisy kroník o jej pobyte v Bratislave v r. 1222 sú veľmi skúpe. Vieme aj prečo, pretože vieme, kto ich písal. Jedno je však isté, že na svojich pochôdzkach pod hradom obdarila nejednu ubiedenú matku s dieťaťom a nejedného chudáka štedrými darmi prinesenými na tento účel z Nemecka. Iste boli medzi nimi rôzne vlastnoručne upravené a utkané vlnené odevy. S pocitom vykonaných bohumilých skutkov bohato obdarená vrátila sa Alžbeta i celá výprava zase šťastne späť.

*

Počas jednej z dlhších porád všetkých nemeckých kniežat v Marburgu dostal Ľudovít správu, že sa mu narodil syn. Bol nevýslovne šťastný, posla bohato obdaril a prosil Boha o požehnanie pre syna i pre Alžbetu. Pri krste dostal chlapec meno podľa svojho starého otca Hermanna; neskôr sa stal durínskym kniežaťom.

Pätnásťročnú Alžbetu toto prvé materstvo síce telesne veľmi oslabilo, duchovne sa však stala ešte citlivejšou a oddala sa ešte vo väčšej miere zbožnosti a skutkom milosrdenstva a lásky voči blížnym. Odkedy sa stala matkou, ešte viac spolucítila s ľuďmi, ešte hlbšie a bolestnejšie prežívala jeho biedu a cítila sa zodpovednou za osudy ubiedených matiek a ich detí. Ľudovít jej v tom nebránil, dal jej úplnú voľnosť a plnú moc nad tým, čo chcela urobiť v ich prospech pre Pána Boha a svoju česť.

Pri hradnej bráne sa zhromažďovali zástupy chudobných žien a detí, aby dostali priamo od kňaznej skromný dar. Mrzákom a chorľavým dovolila prísť až na hradný dvor. Vlastnoručne ich umývala, kúpala. Hradné stráže ich na jej príkaz vpustili dokonca až do miestností hradu.

Osadenstvo hradu sa s hrôzou pozeralo, ako sa chudoba stále viac zhromažďuje v okolí hradu i priamo na hrade a Alžbetino počínanie považovali za nedôstojné jej postavenia a za hrubé porušenie dvorných zvyklostí.

Alžbeta zašla až tak ďaleko, že sa na hrad dostali i malomocní, ktorých sa ostatní štítali, a ona ich umývala a kúpala, dokonca uložila do manželskej postele. Ale to už možno hovoriť o pobúrení osadenstva zo strachu pred nákazou. Ľudovítova matka Žofia sa priam ostro postavila proti Alžbete, lebo sa bála o zdravie svojho syna. Striehla na ňu, a keď Alžbeta znovu vykúpala malomocného a uložila ho do postele svojho manžela, zašla Žofia za svojim synom Ľudovítom, chytila ho za ruku a povedala mu:

"Pod'ťe so mnou, milý synu, pozrite sa a posúďte, ako zachádza Alžbeta s vašou posteľou, špiní ju chorľavými ľuďmi, Čím môžete utrpieť veľkú ujmu na svojom tele."

Keď sa Ľudovít naklonil nad posteľou, Boh mu otvoril jeho duchovný zrak, a on uvidel v tomto úbohom človeku kríž a na ňom nášho umučeného Pána. Premohol ho akýsi zvláštny vrúcny pokoj, obrátil sa k Alžbete a povedal jej:

"Alžbeta, moja drahá sestra, takýchto hostí by si mi mala ukladať do postele aj častejšie, za to ti len zaďakujem."

Jeho pohľad spočinul plný lásky na svätej žene, ktorá už nosila vo svojom lone jeho druhé dieťa. Žofia sa s hnevom odvrátila a prekliala cudzozemskú kňažnú, ktorá odcudzila jej syna od domácich šľachtických zvyklostí.

Vtedy prepuklo predtým skryté napätie medzi týmito dvoma ženami do otvoreného odporu, ba u Žofie sa vystupňovalo až k nenávisti voči Alžbete.

Ľudovít však stál ako ochranný múr pri svojej milovanej manželke i napriek tomu, čo robila. V tom istom roku v období pôstu mu porodila druhé dieťa, dievčatko, ktorému dali meno Žofia -podľa starej matky, ktorá tak Alžbetu nenávidela. Alžbeta súhlasila, aby dala najavo, že jej je nenávisť cudzia. Z malej Žofie sa neskoršie stala brabantská kňažná.

Čoskoro nato nastali pre Alžbetu smutné časy. Rada sprevádzala svojho manžela na cestách, jednak preto, aby zišla z očí dvornému panstvu a tiež preto, aby videla, ako žije prostý ľud, ktorému v jeho biede pomáhala koľko sa dalo, a prirodzene preto, aby stále v blízkosti cítila manželovu ochrannú ruku. Teraz však po prvýkrát prišiel čas dlhšieho odlúčenia, keď Ľudovíta povolal k sebe cisár Fridrich II. na dlhšie porady do Cremony v Lombardii. Cesta do Talianska bola vtedy nebezpečným dobrodružstvom. Bola to totiž veľká vzdialenosť spojená s prechodom cez Alpy po neupravených skalných cestách alpských priesmykov. Ľudovít sa ťažko lúčil s Alžbetou, veľmi dobre poznal vzťahy na kniežacom dvore a vedel, že to bez neho nebude mať ľahké. Azda len jej verné priateľky Guda a Isentrúda i statočný rytier Vargila zostávali, aby prebrali úlohu jej ochrancov. Ich slovo však určite nemalo váhu slova kniežaťa.

Po jeho odchode si Alžbeta obliekla vdovské šaty, ako to zvyčajne robila v jeho neprítomnosti a celý čas žila v zbožnosti, konajúc skutky milosrdenstva voči blíznym. V Nemecku vtedy vypukol strašný hladomor a ako jeho následok hrozná nákazlivá choroba. Taká hrozná bieda v tejto krajine predtým nikdy nebola. Pri každej veselej hostine na hradnom dvore Alžbeta nikdy nezabudla pripomenúť, že tu sa niekoľko desiatok ľudí hostí, kým pod hradom hladujú tisíce a deti sú bez mlieka. Usilovala sa biedu zmierniť hojnými a častými darmi; na zdesenie správcu hradu rozdala všetko, čo jej prišlo pod ruku a čo kastelán nestihol pred ňou zamknúť. Chcela žiť tak ako jej úbohí bratia a sestry a nie byť od nich separovaná kdesi hore medzi vyvolenými.

Vtedy už začali prenikať aj na hrad Wartburg správy o učení sv. Františka, o nasledovaní Krista v chudobe a pokore. Pocestní prinášali správy o tom, že prví františkáni prišli už aj do Nemecka ako bratia Františka z Assisi, ktorý má vraj v Taliansku už desaťtisíce nasledovníkov. Táto zvesť o novom chápaní Kristovho života, ako ju hlásali františkáni, a o ich úplnej oddanosti Ukrižovanému, zapôsobila na Alžbetu ako blesk a dojala ju do hĺbky duše až natoľko, že začala závidieť žobrákom, ktorí mohli slobodne nasledovať chudobného Krista; začala pociťovať smútok nad tým, že je vydatá a viazaná svojím kniežacím stavom.

ALŽBETA, FRANTIŠKÁNI A KONRÁD

V r. 1209 sa pred veľkého pápeža Inocenta III. dostavil cudzinec v žobráckom odeve spolu s jedenástimi rovnako oblečenými mužmi. Títo muži sa rozhodli, že budú nasledovať ukrižovaného Krista a vyzvú svet na pokánie. František z Assisi povedal svojim učeníkom:

"Pôjdeme k našej Matke, svätej Cirkvi rímskej, a pápežovi oznámime, čo chce Pán pre nás urobiť, aby sme mohli pokračovať s pápežským súhlasom a na jeho rozkaz v tom, čo sme začali."

Bol to historický okamih ohromného významu, keď žobrák z Assisi predstúpil pred mocného pápeža Inocenta III. a chcel začleniť svoje učenie o chudobe do jestvujúceho cirkevného poriadku.

Po istom váhaní pápež súhlasil s prosbou svätého Františka. On, kľaciac pred pápežom, sľúbil v pokornej zbožnosti poslušnosť a úctu. Inocent nato ostatným bratom prikázal takisto preukazovať poslušnosť a úctu svätému Františkovi.

Tak bol v r. 1209 založený františkánsky rád. Písomne sa však založenie potvrdilo až v r. 1219; potvrdil ho pápež Honórius III.

V čase, keď peniaze začali preberať svoju moc nad ľudskými dušami a vykonávali svoje ničivé dielo ako u kňazov, tak i u laikov, vzniklo protiopatrenie založením rádu sv. Františka; tento do všetkých dôsledkov uplatňoval Kristov výrok "Blahoslavení sú chudobní v duchu", čo malo úžasný význam. Sv. František sa pokúšal liečiť chamtivosť a žiadostivosť po bohatstve a blahobyte prostredníctvom veľkých vzorov, ako aj výchovou laikov, aby nasledovali Krista.

Ťažiskom učenia sv. Františka bola dobrovoľná chudoba, dobrovoľné zrieknutie sa všetkého majetku; to platilo nielen pre jednotlivých príslušníkov rádu, ale aj pre ich domy - kláštory. Aj staré mníšske rády, ktoré sa riadili pravidlami sv. Benedikta alebo sv. Augustína, žiadali od svojich príslušníkov život v chudobe a pokore. Samotné kláštory však zbohatli z darov, ktoré dostávali od rytierov ako pokánie za koristnícke výboje. Členovia rádu boli síce osobne chudobní, ale bohatstvo kláštorov užívali bez toho, aby porušili pravidlá rádu.

Svätý František však žiadal, aby sa jeho bratia živili žobraním pri dverách, aby sa stali najchudobnejšími z chudobných, aby sa stali rovnými s úplne nemajetným ľudom. To je tá veľká myšlienka františkanizmu a v tom spočíva jeho veľký význam pre obnovu kresťanskej myšlienky na tomto svete. V Taliansku sa k nemu pridali nespočetné zástupy ľudí. František sa preto rozhodol vyslať svojich poslov aj do iných krajín, medzi nimi aj do Nemecka. Dobrovoľne sa prihlásilo 90 rádových bratov na cestu do Nemecka, aby šíрили myšlienky zakladateľa sv. Františka. Po začiatočných neúspechoch, ktoré vyplývali aj z neznalosti jazyka, sa im postupne darilo získavať si priaznivcov i príslušníkov rádu.

Už v roku 1221 bol brat Rodiger jedným z prvých Nemcov, čo vstúpili do rádu. Stal sa gvardiánom kláštorného konventu v Halberstadte a duchovným otcom Alžbety. Učil ju cudnosti, pokore a trpezlivosti, vytrvalosti v modlitbách a schopnosti oddať sa skutkom

milosrdenstva a lásky k blíznym. V roku 1225 prišli františkáni s jej podporou do Eisenachu a odvtedy sa začala úzka spolupráca medzi Alžbetou a františkánmi, ktorá pre nich aj vlastnoručne priadla vlnu.

Ľudovít zbadal, že Alžbeta je v nebezpečenstve. Pod vplyvom františkánskeho učenia sa začala odvracať od manželského života a odcudzovala sa mu. Plakala a žalovala sa mu, že manželstvo ju v jej činnosti obmedzuje.

Alžbeta začala pociťovať protiklad medzi skutočnosťou a dokonalosťou ako ťažkú duševnú krízu. Ľudovít postrehol tento jej ťažký vnútorný zápas a hľadal pre ňu pomoc. Našiel dobrého pomocníka v kňazovi Konrádovi z Marburgu, ktorý sa v Nemecku vtedy tešil najvyššiemu uznaniu a vážnosti. Dvorný kaplán na Wartburgu Bertold, ktorý sa s ním často stretával, o ňom hovoril:

"V Nemecku svietil ako jasná hviezda prvej veľkosti, pretože bol učený, čistý v spôsoboch i v živote podľa evanjelia, bol preniknutý múdрым učením, horlivý stúpenec katolíckej viery a najväčší bojovník proti kacírskkej zlobe. Odmietal bohatstvá, svetský majetok a cirkevné hodnosti, uspokojil sa s jednoduchým oblekom duchovného, mal dôstojný a vyzretý spôsob života, bol to vážny a prísny zjav, osobnosť. Voči dobrým kresťanom bol dobrý, vládny až dobrotivý, voči zlým a neverným bol spravodlivým sudcom. Po celom Nemecku kázal s apoštolským zápalom.. Nasledovali ho veľké množstvá duchovných i laikov. Všetci si ho ctili ako spravodlivého a svätého človeka; jedni ho mali radi, druhí sa ho báli."

V každom prípade bol vtedy, keď pôsobil na durínskom dvore, aj spovedníkom Alžbety. Bol síce prísny až dosť drsný, ale naplnený duchom spravodlivosti a skutočnej mužnej odvahy aj voči kniežatám.

Asi od roku 1225 zohral Konrád v živote Alžbety dôležitú úlohu, ktorú mnohí označujú ako "chladný rozum v živote Alžbety". Obraz jeho charakteru v histórii kolíše a pravdepodobne nebude nikdy celkom objasnený, pretože tajné vnútorné vplyvy v priebehu času veľmi silno menili jeho osobnosť.

O jeho mladosti sa nevie nič. Pochádzal z Marburgu; nevieme dokonca ani, či bol synom rytiera (šľachtica) alebo mešťana. Neskôršie si stále držal titul "magister", ktorý mohli mať len ľudia, čo študovali na univerzite. Pretože Nemecko vtedy univerzitu ešte nemalo, možno sa domnievať, že v mladosti pravdepodobne študoval v Paríži. Pretože bol spovedníkom kňaznej Alžbety, tešil sa v Nemecku veľkej úcte a vážnosti. Na malej mulici prešiel všetky nemecké kniežatstvá a kázal v službách Svätého otca o križiackych výpravách. Boli to nemeckí biskupi, ktorí stále vyzdvihovali jeho veľké zásluhy a čisté zaniehanie za vec, a takto posilňovali pápežovu dôveru ku Konrádovi; došlo to až tak ďaleko, že Konrád dostal od pápeža také právomoci a plné moci, aké predtým nemal v Nemecku žiaden kňaz.

Reinhardbrunnské anály opisujú tohto kazateľa pokánia ako svetlo vedy a cnosti; Alžbeta si na ňom zase najviac cenila to, že bol celkom nemajetný a každý ponúknutý majetok vždy odmietal a pohrdal ním, hoci práva, ktoré mu markgróf Ľudovít durínsky pred križiackou výpravou ponúkal, mu poskytovali dostatočné možnosti zabezpečiť si výnosné postavenie. Preto ho Alžbeta bezvýhradne poslúchala. Konrád si na svetáckom durínskom dvore vytvoril také mimoriadne postavenie, že aj pri dosadzovaní dobrých a dôstojných kňazov ho knieža bezvýhradne rešpektovalo.

V dôsledku toho, že jeho úlohou bolo v kázňach propracovať križiacke výpravy, neskôršie dostal aj poverenie ako inkvizítor, a bol často mimo dvora. Pápež Gregor IX.

sa zľakol, keď sa dozvedel, že v Nemecku káže bludy veľa kacírov, preto poveril Konráda a iných dôveryhodných mužov skoncovať s nimi súdne. Konrád preto veľa cestoval aj so svojím priateľom františkánom Gerhardom, aby v mestách a na dedinách kázali proti kacírom, čím sa kázne propagujúce križiacku výpravu dostali do úzadia.

Neskoršie sa Konrád zmenil, už ho nevolali "chladná múdrosť" ako predtým, lebo bol čím ďalej tým prísnejší a tvrdší, a to aj voči Alžbete; aj za najmenšiu chybu, ktorú podľa neho urobila, ju trestal, čo neskoršie oľutoval. Už za jej života myslel stále na jej svätorečenie. V liste pápežovi Gregorovi IX. o živote svätej Alžbety napr. píše, že keď bez jeho vedomia vzala k sebe malomocné dievča, "vtedy som ju - nech mi Pán Boh odpustí - najprísnejšie potrestal".

Alžbeta si v Konrádovi vážila muža čistého zmýšľania a bezhraničnej oddanosti Bohu. Povedala: "Keď som potrebovala útechu, mohla som ísť poslušne k nejakému biskupovi alebo prelátovi. Ja som sa však rozhodla pre majstra Konráda, ktorý nevlastní nič."

Keď mal Konrád zlú náladu, vtedy pri ňom veľmi trpela. Najmä vtedy, keď ju prinútil rozísť sa so svojimi komornými. To bola najťažšia obeta pre Alžbetu. S nevýslovným smútkom a plačom prepustila Gudu a Isentrúdu.

Konrád ju obral s neoblomnou rozhodnosťou o všetku útechu a radosť; ale keď zomrela, potom sa s prílišnou horlivosťou a rýchlosťou usiloval o svätorečenie svojho spovedného dieťaťa. Ignoroval dokonca i mohučského arcibiskupa, ktorý prišiel do Marburgu len nakrátko, aby posvätil oltáre a vo svojej kázni o Alžbetinom živote vyzval všetkých ľudí, ktorí by vedeli o zázrakoch na jej hrobe, aby sa dostavili na arcibiskupský úrad. Konrád zapísal totiž len niektoré najdôležitejšie udalosti. Jeho zápisy neboli zabezpečené a tieto nedostatočne vyhotovené protokoly poslal so sprievodným listom priamo do Ríma. Gregor IX., ktorému to samozrejme nestačilo, považoval za správne zaslať všetko späť arcibiskupovi Siegfriedovi do Mohuča a pripojil aj opodstatnenú kritiku prílišnej Konrádovej horlivosti.

Biskupi, ktorí pôvodne Konráda pápežovi odporúčali, sa potom postavili proti nemu pre jeho svojvoľné konanie a obchádzanie vysokého nemeckého kléru a pre jeho prílišnú prísnosť v staršom veku.

Kto sa pozorne a hlbšie ponorí do vzťahu Alžbety a Konráda, vidí celkom zreteľne, že to, čo robila, bola jej vôľa a jej vzťahy k životu, pre ňu také typické, ktoré určovali Konrádovo vedenie.

Drsnosť jeho nácviku pokánia, ktorému Alžbetu podrobil, bolo tiež v zhode s jej vôľou takisto ako odmietanie nespravodlivého majetku, zachovávanie príkazu o jedle a odlúčenie od vlastných detí.

V tomto všetkom sa podrobila vyššiemu vnútornému volaniu a len spôsoby jej života sformoval Konrád z Marburgu a doviedol ich do dokonalejšej podoby. Na druhej strane sa neprestajne prejavoval v jej živote ako dobrý organizátor, ktorý jej nedovolil rozdať celý majetok bezo zvyšku vo forme almužien, ale prinútil ju, aby si ponechala dostatočné množstvo peňazí na marburský špitál.

V tomto prípade pod slovíčkom "prinútil" rozumieme trpezlivé vysvetľovanie, potrebné pre jej prísllovečný súcit s trpiacimi, ktorým bola ochotná dať aj to posledné.

Alžbeta sa nám tu javí, spolu s Konrádom, ako zástupkyňa práv ľudu proti prechmatom kniežacích dvorov, ktoré boli vtedy celkom bežné. Nevedomky sa stáva nositeľkou sociálnej reformy a poukazovania na rozpor medzi chudobným ľudom a kniežacou

mocou; chcela ho vyriešiť v súlade s kresťanským učením podľa vzoru Krista bez násilia a v prospech chudoby. Sociálne protiklady tu hrali už významnú úlohu, tú istú ako v sedliackej vojne. Tieto protiklady totiž do nej vyústili a priniesli Nemecku mnoho utrpenia a pustošenia.

Alžbeta vlastnila - takisto ako jej vzor sv. František - onú genialitu srdca, ktorou odvážne prerážala všetko to, čo prekážalo pomáhať bratom jej chudobného a trpiaceho Krista. Kým Alžbeta na Wartburgu žila celkom oddaná skutkom lásky k blížnym a dolu na úpätí hradu založila špitál, do ktorého stále prijímala chudobných a chorých a v ktorom zhromažďovala predovšetkým núdzne deti a stala sa im skutočnou matkou, Ľudovít sa zdržiaval v Cremone v severnom Taliansku na poradách s cisárom a vysokým klérom. Vtedy po prvýkrát pracovala Alžbeta ako zdravotná sestra vo veľkom štýle. Hoci normálne neznášala zlý vzduch, tu vydržala všetky výpary chorých, ktoré ostatné ošetrovatelky znášali len s odporom a námahou, ona posluhovala chorým s úsmevom, utierala ich tváre, ich sliny, zvratky a špinu z tela často aj šatkou, čo nosila na hlave. Zo tridsať úbohých ľudí tam opatrovali a ak niekto zomrel, už bol hneď na jeho miesto prijatý iný. Sama priadla vlnu na ich oblečenie a šila rubáše do truhly. S materinskou láskou sa starala predovšetkým o šestonedielky, vyhľadávala a navštevovala ich v okolitých dedinách. Volali ju matkou. Medzi deťmi uprednostňovala choré, slabé, svrabové, najchudobnejšie a najmä zmrzačené, brala ich na kolená a kupovala im hračky na potešenie.

Dospelí prijatí do chudobinca museli pracovať. Keď chudobným ženám podarovala cennejšie róby z kniežacieho dvora, pridala ešte aj poučenie:

"Nepoužívajte ich na svoje potešenie, ale ich predajte, za utŕžené peniaze si nakúpte potrebné veci a najmä usilovne pracujte."

Mimochodom, Alžbeta sa usilovala byť aj svojím zovňajškom rovná tým najchudobnejším v snahe vyrovnať všetky stavovské rozdiely. V dňoch očisty po pôrode svojich detí išla oblečená vo vlnených šatách bosá do kostola, dieťa si niesla na vlastných rukách a podľa vzoru najsvätejšej Panny obetovala jednu sviečku a baránka; iné ženy jej postavenia sa pri tejto príležitosti slávnostne vyobliekali a išli do kostola s veľkým sprievodom.

Aj v dňoch pred Nanebovstúpením šla v procesii v jednoduchých vlnených šatách bosá a počas kázne stála medzi najchudobnejšími.

Takýto spôsob života viedla už ako manželka markgrófa Ľudovíta, teda ako kňažná, keď bol jej manžel dlhšie na cestách, a potom ako vdova žila už natrvalo len takto.

(6)

KRIŽIACKA VÝPRAVA A SMŔŤ ĽUDOVÍTA

Na poradách v Cremone, ktoré viedol cisár Fridrich II., bola hlavným bodom programu križiacka výprava do Svätej zeme.

Biskup Konrád z Hildesheimu vtedy Ľudovítovi po prvýkrát naliehavo pripomenul, že na budúcej výprave by sa mal zúčastniť po boku cisára. Markgróf Ľudovít dovtedy nepomýšľal zúčastniť sa na križiackej výprave, hoci Konrád z Marburgu o križiackej výprave kázal v celom Durínsku a žil na jeho dvore. Teraz však po poradách v Cremona a naliehaní biskupa videl, že ju nemôže odmietnuť ani z politických dôvodov. Patril totiž, tak ako jeho otec, do zväzu nemeckých kniežat stojacich na strane pápeža, a preto musel pápežove plány podporovať. Pápežovi Honóriovi v tom čase nezáležalo na ničom tak veľmi ako na uskutočnení križiackej výpravy do Svätej zeme. Preto sprostredkoval dohovory medzi cisárom a Lombardiou, ktorá mala voči nej výhrady. Nová križiacka výprava sa mala uskutočniť v auguste 1227. Ľudovít odišiel z Cremony bez toho, aby dal záväzný sľub svojej účasti; keď ho však biskup Konrád z Hildesheimu v Nemecku znova energicky napomenul zobrať si kríž (nosili ho účastníci budúcej výpravy na pravom pleci), doslova prinútený súhlasil a zobral si ho.

Keď sa markgróf vrátil na Wartburg, všetci sa nesmierne tešili z príchodu obľúbeného panovníka, ktorý im tak veľmi chýbal. Najväčšiu radosť mala pravdaže Alžbeta. Nik nie je schopný opísať radosť, ktorú pocítilo jej srdce. Aj matka Žofia sa tešila, že sa vrátil jej milovaný syn v plnom zdraví.

Prvé dni radostného stretnutia pokojne prešli, čoskoro však bolo počuť aj sťažnosti na Alžbetu, že príliš mnoho rozdala na almužnách.

Ľudovít však s úsmevom odporoval:

"Nechajte ju, pre Boha, nech dáva chudobným podľa svojej vôle, však sú to dobré skutky, kým nám ešte zostal hrad Wartburg a Nauenburg, to nám stačí. Zo Svätého písma viem, že Pánovi sa páči, keď si ľudia zachovávajú tri veci, sú to: svornosť bratov, láska a vernosť medzi kresťanmi a jednota medzi mužom a ženou."

Rímsky cisár Fridrich II. si zobral kríž už vtedy, keď ho zvolili za nemeckého kráľa, ale odkladal križiacku výpravu z roka na rok, čiastočne preto, aby si upevnil svoje panovnícke postavenie, často však z bezvýznamných dôvodov. Jeho poručník pápež Inocent III. nešetril síce naliehaním naňho, ale uznával aj jeho výhovorky. Jeho nástupca starec Honórius III. bol príliš mäkký, mierny na to, aby vyslovil nad ním kliatbu za nesplnenie sľubu uskutočniť výpravu do Svätej zeme. Avšak Gregor IX., ktorý už dávno predtým dobre poznal Fridricha, neúprosne žiadal uskutočniť výpravu a sväté miesta oslobodiť. Cisár sa teda musel rozhodnúť, a tak dal v celom Nemecku kázať o oslobodení Svätej zeme, propagovať ho. Medzi tými, čo si vzali znamenie kríža, ako sme už uviedli vyššie, bol aj durínsky markgróf Ľudovít. Rozhodoval sa len s ťažkým srdcom, lebo Alžbeta mala byť už po tretíkrát matkou. Avšak povinnosť, predovšetkým boj za vieru a aj politická múdrosť ho prinútili prijať kríž. Rozhodol sa však, že ho bude nosiť skryto, aby Alžbetu šetril.

Keď raz večer v dôvernej láske sedeli spolu, chytila jeho opasok a pohrávala sa s jeho koženou kapsičkou bez toho, že by to bol zbadal. Našla ten kríž a tak sa zľakla, že klesla k zemi. Knieža ju zdvihlo, utešovalo a pripomenulo jej slová Písma, a potom celú vec zahovorili tým, že prešli na tému dieťaťa, ktoré sa malo narodiť, čo z neho má byť: ak to bude chlapec, pôjde do Rummersdorfu, ak dievčatko, pôjde do Altenburgu do rádu premonštrátok.

Ľudovít teraz už nemal čo skrývať, preto sa začal veľkolepo pripravovať na križiacku výpravu, ktorú chcel podniknúť na vlastné trovy. Pripravoval si všetko, čo bolo na takú dlhú a nebezpečnú cestu potrebné. Do týchto prípravných prác chcel zapojiť všetkých

svojich verných pánov a grófov, rytierov a sluhov, a preto ich na určený deň zvolal do mesta Kreuzburg v Durínsku.

Keď boli už všetci zhromaždení, oznámil im, že chce a musí ísť na križiacku výpravu do Palestíny. Vysvetlil im celú situáciu vo svojej krajine a vyzval ich, aby v jeho neprítomnosti žili v mieri a spravodlivosti.

Potom ho premohol smútok, lebo mal tušenie, že to môže byť naposledy, čo je medzi nimi, svojimi vernými priateľmi a služobníkmi, a takto k nim prehovoril:

"Moji najmilší priatelia, moji milí verní grófi, baróni, rytieri a sluhovia a všetci ostatní verní mešťania a sedliaci, vy predsa viete, že za čias môjho otca spustošili veľké vojny celé krajiny, priniesli nešťastie a zlo, pretože jeho odvaha a smelosť boli príliš veľké, a preto mnohé krajiny začali proti nemu vojnu. Dosiahol tým to, že jeho meno bolo známe široko-d'aleko, králi a kniežatá sa ho báli. Za môjho panovania dal Boh našej krajine a ľudu mier a milosť tak, ako kráľ Dávid synovi Šalamúnovi; vidíte, že z Božej milosti a dobrotivosti si tu žijeme v pokoji. Teraz chcem kvôli Pánu Bohu a Kristovej viere toto veľké bohatstvo, túto česť a dôstojnosť bohatej krajiny a ľudu odovzdať vám, moji milí bratia. Chcem a musím opustiť svoju najmilšiu gazdinú a svoje deti, ktoré nosím v srdci. Zanechám priateľov a príbuzných a všetko potešenie sveta a budem tiahnuť ako pútnik po súši a cez more. Modlite sa všetci k Bohu, nech dá, ak je to jeho svätá vôľa, aby som sa na prospech a potešenie celej krajiny zase vrátil zdravý späť; a tak teda odovzdávam seba, krajinu a ľud do jeho milosti."

Všetci prítomní boli týmito slovami dojatí a zarmútení, že smútili a ženy plakali nad jeho odchodom.

Ľudovít potom pristúpil k vybavovaniu všetkých kniežacích povinností a navštívil všetky kláštory a kostoly, prijal ich požehnanie a odporúčal sa do ich modlitieb. Na tejto ceste sa zastavil aj v dôstojnom kláštornom dome y Reinhardsbrunne, ktorý mal vo zvláštnej obľube a ktorý si vybral aj ako miesto svojho posledného odpočinku.

Bolo to práve vo chvíli kompletória, večernej modlitby. Po jeho skončení rehoľníci prichádzali ku svätenici, Ľudovít pristúpil ku kňazovi, ktorý ich pokropil, on pozdravil každého osobitne, priateľsky a dobrotivo. Každého z najmladších novicov, čo už nosili rehoľné rúcha, láskyplne objal a jemne pobožkal. Všetci páni boli dojatí k slzám. On vstúpil do ich stredu a povedal im:

"Moji najmilší, budete plakať a smútiť, lebo viem, že keď odídem, prepadnú vás zbojnícke vlčie bandy, okradnú vás o živobytie. Ak sa to stane a budete musieť žiť v biede a v starostiach, až potom si plne uvedomíte, že som bol vaším ochrancom a že ste ma na vaše nešťastie stratili. Zato vám však dávam jednu útechu. Viem určite, že Pán Boh nezabudne na moju cestu do cudziny, ktorú podnikám z lásky k nemu; on však zato poskytne vám a tomuto kláštoru svoje milosrdenstvo, keď spozná, že už prišiel čas; o to ho prosím teraz a vždy z celého svojho srdca."

Týmito slovami sa s nimi rozlúčil a požehnal ich, oni ho však nasledovali so slzami v očiach a s veľkým smútkom a láskou až k veľkej bráne.

Odtiaľto tiahol do mesta Schmalkalden, kde sa mal rozlúčiť so svojimi naj dôvernejšími priateľmi, predovšetkým však so svojimi príbuznými. V predtuche toho, že jeho

najmilovanejšia manželka by mohla zažiť práve od jeho bratov mnoho utrpenia, odporučil ju a svoje deti pod ich ochranu a grófovi Henrichovi povedal:

"Milý brat, už som pripravený ía Božíu cestu, na ktorú sa vydávam s Božou pomocou, už som všetko zariadil, dal do poriadku, čo treba, na nič som nezabudol. O jedno ťa však chcem poprosiť. Dobre vieš, že nám otec prikázal zničiť hrad Eikersdorf, z ktorého často prepadávali a ničili naše kláštory. To sa zatiaľ nestalo. Prosím ťa, najmilší môj brat, znič ho hneď, keď odídem."

Medzitým prišli všetky ženy, ktoré ho vzlykajúc obstali. Pobozkal svoju matku a od bolesti už vôbec nebol schopný hovoriť. Alžbeta ešte raz prosila svojho manžela, aby zostal a Žofia nechcela svojho syna vôbec pustiť. Ťahala ho jedna i druhá, aby ho donútili zostať. Keď však videli, že je pevne rozhodnutý, Alžbeta hlasne zvolala:

"Beda nám, úbohým ženám !"

Ľudovít bol nesmierne dojatý a smutný, ale zostať nemohol. Vzchopil sa a oddelil sa od nich silou. Už sa približovali jeho súputníci označení znakom kríža, aby ho vzali so sebou. Vysadol na koňa a postavil sa do ich čela. Vnútorne bol hlboko presvedčený, že Durínsko už nikdy viac neuvidí.

Tak odtiahli, Ľudovít s veľkým šikom rytierov a sluhov, požehnávali všetok ľud, ktorý zostal doma. Z lásky k Bohu sa rozlúčili s rodičmi a príbuznými, s manželkami a deťmi.

Keď sa všetci ostatní už vrátili domov, Alžbeta si dala osedlať koňa a nasledovala svojho manžela ďalej. Jej srdce bolo plné nevýslovného žiaľu; v duchu videla svojho najmilšieho manžela v biede, v cudzine ako pútnika na koni a bála sa, že ho už nikdy neuvidí. Celé dva dni šla za výpravou a už to vyzeralo tak, že nie je vôbec schopná odlúčiť sa od neho.

Už boli za hranicami Durínska a ešte stále jazdila za nimi. Tu sa ozval prísny pán Rudolf Schenke, múdro uvážil, že kňažná, ktorá očakáva narodenie tretieho dieťaťa, nemôže predsa sledovať na koni krížovú výpravu taký dlhý čas:

"Už je čas, milostivý pane, nechajte milostivú paniu, aby sa vrátila domov, to sa musí stať !"

Ľudovít uznal, že Alžbeta ho už ďalej nasledovať nemôže a že je už najvyšší čas rozlúčiť sa s ňou, najmä vzhľadom na jej vysoký stupeň ťarchavosti. Vytiahol z kapsičky pečatný prsteň, ktorým pečatil svoje tajné listy, ukázal ho svojej užialenej manželke a zhovievavo jej povedal:

"Moja najmilšia sestra, pozri sa dobre na túto pečať, na ktorej je Baránok Boží so zástavou vyrytý do vzácneho zafíru: To bude pre teba poznávací znak; tomu, po kom ti ho pošlem, môžeš plne dôverovať o mojich cestách, o mojom živote i o mojej smrti."

Láskyplne jej stlačil ruku a odcválal:

"Pán Boh z neba nech ťa požehnáva a opatruje, najmilšia sestra; nech požehná aj plod tvojho tela, ktorý nosíš pod srdcom a zariad' s dieťaťom všetko tak s Božou pomocou, ako sme si to medzi sebou sľúbili."

Takto sa rozlúčili. Všetci prítomní úpenlivo prosili Boha, aby dožičil tomuto ušľachtilemu kniežaťu návrat v zdraví a šťastí.

Kým Ľudovít tiahol na čele križiackeho vojska do diaľav, vrátila sa kňažná zlomená smútkom do kruhu svojich žien.

Doma sa obliekla do svojich vdovských šiat a žila v samote a smútku, v predtuche toho, čo sa čoskoro malo splniť.

*

Za spevu križiackych piesní minnesängra Walthera von der Vogelweide tiahli pútnici do neistých diaľok, Ľudovít v kruhu svojich šľachticov a rytierov. Boli medzi nimi grófi Ludwig von Wartberg, Burghart von Brandenburg, Meinhard von Mühlberg a iní. Zdatní rytieri, kapláni, medzi nimi i kaplán Bertold, ktorý všetky tieto udalosti opísal a dal napísať; z nich čerpáme aj my. Ďalej boli prítomní pisári, lekári a sluhovia.

Výprava sa uberala cez Fransko, Svábsko a Bavorsko, potom cez rakúske Alpy a Lombardiu na juh, kde sa Ľudovít stretol s cisárom Fridrichom II. v meste Trója. Tri dni zostali v Tróji, aby prerokovali ďalší postup, potom šli do Melfi, kde zostali 14 dní, doplňovali zásoby, a potom ďalej do Bari, odtiaľ do Monopoli a Brindisi, kde 15. augusta oslávili sviatok Panny Márie. Tu sa zhromaždili veľké zástupy ľudí, pretože počet pripravených lodí nebol dostatočný. Toto veľké zoskupenie ľudí, veľká suchota a horúčava i cudzia strava spôsobili ničivú epidémiu, na ktorú už 23. augusta zomrel augsburský biskup. Na nasledujúci štvrtok sa začalo nalodžovať Ľudovítovo vojsko. On skôr než vstúpil na loď, dostal horúčku ešte na ostrove sv. Ondreja, ale aj napriek tomu nastúpil. Po jednom dni plavby sa dostali do Otranta, kde na nich čakala cisárova manželka, ktorú Ľudovít aj napriek svojmu úbohému zdravotnému stavu pozdravil krátkym príhovorom. Pil s ňou, mnohí hovoria, že to bol otrávený nápoj a hneď potom sa jeho zdravotný stav zhoršil natoľko, že ledva mohol dôjsť späť na loď. Tam si ľahol do postele. Knieža si uvedomilo svoj zúbožený stav a keď sa už vôbec nemohlo zdvihnúť z lôžka, dalo si zavolať ctihodného patriarchu jeruzalemského a prijalo od neho za prítomnosti biskupa zo Svätého Kríža aj sviatosť pomazania chorých. Podali mu aj telo Pánovo, ktoré prijal s veľkou vrúcnosťou a pevnou vierou.

Keď sa blížila smrť a on už čakal na milosť a blaženosť večnej spásy, zazdalo sa mu, ako keby izba, v ktorej ležal, bola plná snehobielych holubíc, lietajúcich okolo jeho postele. Spýtal sa prítomných:

"Nevidíte to veľké množstvo snehobielych holubíc?" Oni si však mysleli, že blúzni.

Po chvíľke Ľudovít zase prehovoril:

"Ja chcem a musím s týmito snehobielymi holubicami odletieť ta."

Po týchto slovách vypustil svojho ducha. Jeho kaplán však videl, že tie holubice odleteli na východ (smer Palestína). Takto sa Ľudovít 11. septembra, na deň mučeníkov Prota a Hyacinta, v cudzej zemi ako pútnik rozlúčil s týmto svetom v 28. roku svojho života.

Časť jeho ľudí sa už medzitým odplavila na lodiach. Keď sa dozvedeli smutnú správu o smrti svojho pána, zmocnilo sa ich zdesenie a hlasne bedákali:

"Beda nám, šľachetné knieža, čo s nami bude? Ako ste nás mohli tu v cudzej zemi tak žalosťne opustiť. Všetka naša útecha sa stratila; kto bude teraz naším sprievodcom na ceste domov?"

Vrátili sa späť do Otranta, kde našli svojho mŕtveho pána, pochovali ho so všetkými poctami a vypravili sa pokračovať v púti do Svätej zeme, ako si sľúbili.

Do Durínska vyslali poslov so zvesťou o žalostnej smrti kniežaťa.

*

Jesenný vietor už strhával listy z brestov a bukov na nádvorí Wartburgu, keď ta pricválali zaprášení poslovia. Markgrófke Žofii hneď hlásili príchod poslov a ich žiadosť o prednostné prijatie. Grófka zostúpila do pánskej sály, aby ich prívetivo prijala. Srdce jej mocne búchalo, tušila čosi nedobré.

Rytieri sa pred ňou hlboko sklonili a povedali:

"Kňažná, váš syn je mŕtvy" a porozprávali jej o ničivej nákaze, ktorá ho v takom krátkom čase skosila.

Žofia si prehodila svoj čierny závoj cez tvár a zotrvala v tichom smútku. Potom ich bohato odmenila za prinesenú zvesť a dala im znamenie odísť, bez toho aby hovorila s Ľudovítovou manželkou; tá totiž bola práve po pôrode svojho tretieho dieťaťa.

Potom odišla do Eisenachu, kde sa na hrobe svojho manžela Hermanna v kláštore sv. Kataríny pripravovala v modlitbe na to, ako oznámiť nešťastnej manželke smutnú zvesť. Potom vzala so sebou ostatné šľachtické a prišla k svojej neveste Alžbete na hrad, kde bola prijatá láskavo a úctivo.

Keď sa posadili, grófka Žofia povedala:

"Najmilšia dcéra, nezarmucuj sa nad tým, čo sa stalo podľa Božieho riadenia môjmu milému synovi, tvojmu mužovi."

Tu sa rozpomätala Alžbeta na osudy svojho strýka Henricha Sliezskeho, ktorý tiež padol do rúk nepriateľov a neskoršie pomocou manželky Hedvigy, jej tety, bol zase oslobodený. Myslela si, že je Ľudovít zajatý, ale netušila, že je mŕtvy, preto odpovedala, mysliac na svoju milú príbuznú Hedvigu Sliezsku:

"Ak je môj milý brat zajatý, tak sa môže s Božou pomocou a s pomocou našich milých priateľov vyslobodiť."

Nato pani Žofia odpovedala:

"Milá dcéra, je mŕtvy."

Keď to Alžbeta počula, kŕčovo si zaklinila prsty rúk do seba a plná bôľu si ich položila na kolená, sklonila hlavu a zvolala:

"Mŕtvy, mŕtvy, to už má byť pre mňa koniec všetkej radosti a cti na tomto svete?"

Nik z prítomných ju nebol schopný upokojiť, všetkým tiekli slzy, lebo videli, že všetka jej útecha na tomto svete je stratená.

Guda jej hovorila:

"Pozrite sa, milá kňažná, na utrpenie Matky Božej, ktorá drží svojho syna na lone."

A Irmgarda jej podržala pred očami kríž a povedala:

"Pozrite sa, ako sa na vás súcítne pozerá Syn Boží z kríža !"

Prišiel aj majster Konrád, mlčky na ňu pozrel a potom sa pokúsil zburcovať ju tvrdými slovami:

"To je vaša zbožnosť, pani Alžbeta ? Už neviete, čo je oddanosť do vôle Stvoriteľa ?"

Guda však sedela celé dni a noci pri bolestnom lôžku svojej panej a znovu a znovu opakovala jednoduchú modlitbu:

"Zdravas Mária..."

(7)

OSUDOVÉ ROZHODNUTIE

Jesenné víchrice svištia cez koruny stromov na Wartburgu. Stáročné veľikány sa skláňajú pred svojím majstrom Stvoriteľom. Zdrapy mračien sa prehánajú na oblohe, ktorá sa bezútešne sivo pozerá na mokrú, zamŕzajúcu zem.

Zvädnuté lístie sa víri na zemi, hrad sa osamelo týči do sivého neba ako nemý znak svetskej pomínutelnosti. Brány sú zatvorené, veselé slávnosti stíchli odvtedy, čo prišla smutná zvesť o Ľudovítovej smrti. Nikde sa neozýva hlas lesného rohu a pozaun, ktoré ohlasovavali príchody hostí.

V krajine je nový panovník, Henrich Raspe, Ľudovítov brat, odmeraný skupáň. Už predtým zazeral na "rozhadzovačnú" Alžbetu, Ľudovítovu ústupčivosť a jeho tichý súhlas. Teraz sa cítil povolaný udržiavať a zveľaďovať majetok. Po dlhých rozhovoroch a poradiach s matkou Žofiou a so správcami hradu sa rozhodol, že bude spravovať spolu s ostatným majetkom aj Alžbetin podiel, ako aj veno, čo dostala po svadbe od Ľudovíta, a jej poskytne iba zaopatrenie v kruhu rodiny a v širšom spoločenstve na hrade. Čakal netrpezlivo na okamih, keď sa Alžbeta po pôrode dieťaťa a po tej strašnej zvesti o Ľudovítovej smrti zotaví, zosilnie, aby sa mohol s ňou porozprávať o týchto zmenách v domácom poriadku a hospodárstve.

Alžbeta však od smrti manžela ležala na svojom lôžku ako mŕtva. Tma a chlad panovali v týchto jesenných dňoch v jej komnate, ktorá bola na prízemí paláca. Prijemne tu bolo len v lete, keď sa pootvárali okná; v zime kozub vyhrial veľkú miestnosť len slabo. Na stene visel krucifix a pred ním bolo kľačadlo. V tejto pochmúrnej miestnosti prežívala Alžbeta hodiny nahlbšieho smútku.

Alžbetine priateľky sa rozhodli pomôcť jej v biede tak, že poslali po brata Rodigera do Erfurtu, jej jediného duchovného priateľa, ktorý sa stal jedným z prvých františkánov v Nemecku, a bol vtedy kustódom v durínskych kláštoroch. Už predtým sa s ním dostala do duchovného styku, keď prišiel raz na Wartburg ešte s jedným bratom a prosil o almužnu pre svoj kláštor. Vtedy sa Alžbeta zaslúžila o to, aby sa založil františkánsky

kláštor aj v Eisenachu. Rodiger na volanie o pomoc neprišiel, ale poslal zrolované zažltnuté listy, z ktorých mali slúžky kňaznej predčítavať. Bolo to t učenie sv. Františka z Assisi. S radosťou a vďakou si zrolované listy zobrali so sebou.

Keď v jedno popoludnie nastali zase bezútešné hodiny a jesenný chlad vládol v každom kúte komnaty, hlboký smútok ovládol všetky ženy, ktoré pozerali, ako ich pani leží v smrteľnej meravosti na svojom lôžku, Guda podišla k truhlici, vybrala z nej prinesené zožltnuté listy a rozvinula ich:

"Fráter Rodiger vám posielal toto posolstvo," povedala ticho Guda, "dovoliťe, aby som vám z neho predčítala ?"

Rodiger ! To boli časy, keď prežívala vnútorné muky späť s manželskou viazanosťou, keď si už oblečená ako nevesta so závojom prehodila cez seba špinavý plášť žobráčky, postavila sa pred zrkadlo a povedala: "Takto budem vyzeráť, keď budem raz stáť pred dverami a žobrať."

Majster Konrád ju vtedy ostro a triezvo upozornil ako kňažnú, manželku a matku na jej budúce povinnosti a Alžbeta sa mu v pokore poddala. Teraz sa však v nej prebudila stará túžba žobrať pred dverami ako františkánka, aby bola rovná s chudobnými, ale slobodná. Gude dala znamenie, aby predčítala.

A Guda čítala: Ako svätý František pri jednom putovaní vysvetľoval bratovi Leovi, čo je dokonalé šťastie.

Alžbeta si zakryla tvár čiernym vdovským závojom. Ešte raz zovrel krč jej dušu v strašnej bolesti za strateným šťastím.

Potom sa však postupne započúvala do slov, čo čítala Guda, pred očami sa jej zjavil malý, nie veľmi driečny brat František, ktorý sa vo svojej čistej láske k Bohu vzdal všetkého pozemského majetku, aby bol spolu s chudobnými chudobný, a ktorý bol poctený tým, že v najužšom a najpevnejšom spojení v láske bol ochotný prijať Kristove rany.

Hovoril k nej cez obrovskú horskú reťaz Alp. Ona však načúvala a v jej duši sa prebudila nová túžba. To, po čom túžila, oslobodená od svetských zväzkov, aby mohla žobrať pri dverách ako menší bratia a úplne sa zrieknuť sveta, čo nemohla dosiahnuť ako kňažná a manželka, to všetko teraz mohla. Bola voľná, mohla nasledovať volanie sv. Františka a s ním budovať Božie kráľovstvo.

Pomaly sa postavila. Aj dieťa v kolíske, vedľa lôžka, sa zobudilo a začalo žalostne kričať.

Kým Isentrúda bežala k dieťaťu, Alžbeta prikázala: "Čítaj ďalej, Guda, o dokonalom šťastí."

A Guda čítala:

"Raz v zime šiel sv. František z Perugie do Santa Maria degli Angeli s bratom Leom a veľmi ich trápil silný chlad..."

Keď Guda dočítala, v izbe nastalo hrobové ticho. Ženy zahalilo prítmie, len obrysy ich postáv bolo možné rozoznať.

Alžbeta sa opýtala:

"Guda, nemali by sme i my žobrať pred dvermi o zime a hlade ?"

V tom okamihu sa otvorili dvere a markgrófka Žofia, zahalená do širokého čierneho plášt'a, vstúpila dnu spolu so svojim synom Henrichom Raspem; ten mal oblečený tmavosivý, kožušinový kabát s opaskom.

Komorné sa hlboko uklonili, posunuli im stoličky a na pokyn markgrófa opustili izbu.

Na tvári grófky Žofie sa mihol bolestný úsmev, keď sa naklonila nad dieťa a pohrávala sa s jeho prstami, až sa malá Gertrúda dala až do hlasného krákorivého smiechu.

Henrich Raspe však netrpezlivo začal:

"Príliš dlho sa stránite ľudí, pani Alžbeta. Mŕtvych nevzkriesite. Myslite na živých, myslite na svoje deti, ktoré túžia po matke."

Keď Alžbeta mlčky pozerala pred seba, dodal:

"Nebudem vás obťažovať, Alžbeta, pretože viem: nevidíte ma veľmi rada. Ale ja som teraz ako pán domu prevzal opraty a spočítal som si stav našich majetkov. Žalostne sa zmenšili od smrti môjho otca vašou dobročinnosťou a štedrosťou i Ľudovítovou križiackou výpravou. Zvyšok musíme udržať pospolu a aj ho spolu spravovať. Aj vaše majetky zo svadobného vena sa musia držať pospolu s našimi, aby sme mohli žiť, ako sa patrí na nemecké kniežatá. Tak to nejde, aby ste i naďalej s vašimi ženami hospodárili osobitne s dôchodkami vášho svadobného vena. Musíte sa stravovať v našej grófskej kuchyni a žiť v spoločenstve s nami."

Alžbeta vstala z lôžka a mlčky počúvala. Keď gróf skončil, pristúpila k oknu, cez ktoré videla, ako sa mračná nepokojne prehánajú po jesennej oblohe.

Po prvýkrát od Ľudovítovej smrti sa v nej prebudilo odhodlanie postaviť sa na odpor, keď ju chcel Henrich Raspe donútiť stravovať sa v grófskej kuchyni tým, že jej odníme dôchodky zo svadobného vena, aby jej zabránil dodržiavať príkaz o jedle.

Zahalená do svojho čierneho vdovského závoja obrátila sa na mladého grófa:

"Vy ste už zabudli na to, že som sa s Ľudovítovým súhlasom zdržiavala od všetkého, čo pochádzalo z nespravodlivých majetkov ?"

"Chcete nás postaviť na roveň lúpežných rytierov a potulných zbojníkov, pani Alžbeta ? Čo sa na tomto dvore od nepamäti považovalo za správne a spravodlivé, nemôžete predsa vy meniť !"

Alžbeta postrehla hrozivý podtón jeho reči.

"Nemyslite na to, klásť nám nejaký odpor, Alžbeta. Ľudovít je mŕtvý, a vy by ste sa mali podrobiť našej vôli vo vlastnom záujme. Uvidíme sa pri jedálskom stole."

Hrmotnými krokmi opustil Henrich Raspe ženskú izbu, meč v pošve mu pritom zaštrngal. Žofia šla pomaly za ním. S rukou na kľučke dverí sa ešte raz k nej obrátila a vlúdne povedala:

"Ukáž sa, Alžbeta, už sa od nás dlhšie neoddeľuj, prispôsob sa nášmu spoločenstvu, aby si nezostala sama."

Žofia sa obrátila a odišla, vlečúc za sebou svoj čierny plášť, von do komnaty svojich dcér, ktoré sa z dlhej chvíle hrabali v nejakej škatuľke.

*

V Alžbetinej miestnosti zostalo však temno, chladno a otupno. Oheň v kozube už dávno zhasol. Stála pri okne a pozerala von do tmy. Prihnali sa obrovské mraky a zrazu celým hradom prenikol silný hrmot. Prišla taká búrka, akú v tomto období na Wartburgu ešte nik nezažil. Prvý blesk všetko ožiaril, vystrašil sluhov pri hre v kocky a slúžky pri pradení. Blesky začali udierať jeden za druhým, obloha bola celá žeravá. Nasledovalo silné hrmenie, ktoré sa miešalo s akýmsi podzemným dunením, zdalo sa, ako keby sa zem, na ktorej stál pevný hrad, mala prepadnúť a znovu sa dvíhala. Deti kričali, slúžky bedákali a hradná stráž spustila padací most, aby v prípade požiaru obyvatelia hradu mohli pred pohromou ujsť.

Alžbeta však stála pri okne a pozerala na plameňom zachvátenú oblohu. Po každom blesku bola jej duša pokojnejšia a jej rozhodnutie pevnejšie. Prehodila si dlhý nariasený plášť a zostupovala po hradných schodoch dolu. Prišla k zdvižnému mostu, ktorý pred chvíľou spustili, prešla cezeň v lejúcom sa daždi a klátená jesennou búrkou, oslepovaná bleskami a sprevádzaná hromobitím sa dostala na druhú stranu.

Jej prvá etapa života, etapa milovanej a milujúcej ženy a matky Alžbety, sa skončila.

V pomeroch a v prostredí, ktoré jej pripomínajú šťastie manželskej lásky, už ďalej žiť nemôže. Príliš veľká bola jej láska k Ľudovítovi, príliš silno a hlboko boli jej korene zasadené v ňom, než aby mohla ako smútiaca vdova žiť tu, aj keď obklopená svojimi deťmi. To by nebola mohla vydržať.

Ak má žiť ďalej, ako to prikazuje Boh, musí začať nový život. To, čo jej už v manželstve bolo zdrojom sily, teda láska k Bohu, služba chudobným a zastávanie sa čo najväčšej spravodlivosti pri rozdeľovaní pozemských statkov, to sa teraz musí stať jej jediným životným cieľom.

Z manželky sa stala vdova; z vdovy sa musí stať kajúcnica a bojovníčka za sociálnu spravodlivosť a potom od sveta oslobodená svätica.

Doteraz stála Alžbeta medzi dvoma svetmi: láskyplná minulosť sa jej zdala príťažlivou, budúcnosť videla ako beznádejne pustú.

Ale teraz počuje volanie Boha, bude ho nasledovať ako František v chudobe, pokore a spravodlivosti. Pomaly sa jej duša upokojuje, našla cestu bezpodmienečnej poslušnosti voči Pánu Bohu. Jej cesta vedie z výšky Wartburgu do údolia chudobných. Aby mohla žiť ďalej, musí zmeniť svoje vonkajšie i vnútorné životné spôsoby a formy. Z jej pozemského nešťastia sa musí stať veľké prekypujúce Božie požehnanie.

To, že ju Henrich Raspe chce prinútiť vzdať sa dôchodkov zo svadobného vena a žiť s ním v spoločnej domácnosti, čím jej vlastne chce zahatať cestu, ktorou ona chce a musí ísť, aby mohla ďalej žiť podľa svojho svedomia, to ju núti k rýchlemu rozhodnutiu. Preto opúšťa Wartburg v tejto strašnej búrkovej noci a schádza dolu z výšky do hĺbky, od kniežacieho bohatstva a prepychu k chudobe tých najchudobnejších.

Čo videla v rokoch hladomoru (1225-1228), samú biedu, hlad a hrozné choroby, to sa hlboko vrylo do jej duše. Po tom, čo zažila ako ošetrovatelka ubiedených a chorých, vidí v hostiacich sa rytieroch a vyobliekaných dámach úžerníkov majetku ľudu, ktorí berú dojčatám mlieko a bledým a vychudnutým deťom ujedajú z ich chleba.

V takomto ťažkom duševnom rozpoležení šla cestou do Eisenachu. V strašnom nečase sa jej zdalo, že na kope dreva sedí v handrách odeté dieťa; z jeho veľkej hlavy sa na ňu uprene pozerali dve smutné oči, ako keby z nich hovorila všetka bieda sveta. Lútosť sa k nemu zohla a spýtala sa:

"Dieťa, kde máš matku ?"

Zrazu mala videnie, ako sa na tom mieste zdvihol kríž, na ktorom visel s rozopätými rukami Kristus a pozeral na ňu pohľadom toho dieťaťa.

Pocítila ako sa jej bezhraničná bolesť rozplýva a zaniká v utrpení Syna Božieho za hriechy sveta. Začula jeho naliehavé volanie: "Nasleduj ma" !

(8)

VYHNANSTVO

Doteraz žila Alžbeta z dôchodkov získaných zo svadobného daru od Ľudovíta. Nebolo toho málo, boli to predsa veľkostatky v okolí Marburgu. Dal jej právo nakladať s nimi podľa ľubovôle, čo aj skutočne využívala. Takmer všetky zisky rozdala chudobným, zriaďovala menšie špitály a prispievala na fundácie kláštorov. Teraz keď prišla do Eisenachu, začal sa pre ňu nový, celkom iný život. Musela si, tak ako to chcela, na svoje živobytie zarábať sama, alebo žobrať. Aj napriek tomu každý krok, čo ju od Wartburgu vzdaloval, zmierňoval jej duševné útrapy. V Eisenachu sa však na kňaznú bez vznešeného sprievodu, osamelú v neskorých nočných hodinách na uliciach, pozerali s údivom.

Obyvateľom mesta pripadala ako pomätená. Nik sa jej nechcel ujať, najmä zo strachu pred mladým markgrófom Raspem. Vošla do chudobného domčeka hostinského, kde mal uložené rôzne domáce nástroje a potreby, predtým to bol chliev. Tu strávila prvú slobodnú noc v pomerne dobrej duševnej pohode.

Už cítila, že začala celkom nový život. Spravodlivosť prikázania o jedle ju priviedla k františkánskej chudobe, v ktorej videla od prvej františkánskej kázne v Nemecku spásu sveta. Tak sa v duchu stala z markgrófkы Alžbety Durínskej františkánska charitná sestra.

Manželova smrť sa jej už nejavila ako neznesiteľný a nevysvetliteľný úder osudu, ktorý by nebol v súlade s Božou dobrotivosťou, ale ako jej osobný zisk pre večnosť. Strašná bolesť, ktorá ju skoro zabila, sa začala hojiť a prebúdzat v nej sily, ktoré boli dosiaľ skryté v hĺbke jej zbožnej duše. Tak ako bola bezhraničná jej bolesť a utrpenie, stane sa teraz bezhraničnou jej oddanosť Kristovi.

Odňatie dôchodkov zo svadobného daru nebolo jedinou a hlavnou príčinou jej odchodu z Wartburgu. Bol to spôsob života na kniežacom dvore, ktorý jej citlivá a spravodlivá, sociálne cítiaca duša nemohla zniesť. Teraz tu dolu v kostole františkánov sa chce vzdať rodičov i detí, aj vlastnej vôle, aby sa mohla celkom venovať nasledovaniu Krista.

Jej povznesená nálada a Tedeum vo františkánskom kostole spôsobujú, že všetok žiaľ jej srdca už ustúpil pocitu konečného oslobodenia. Úplne sa zamerala na ciele večnosti. Strašné útrapy, ktoré prežila, úplne zmenili jej dušu a zmýšľanie.

Do nasledujúceho dňa vykročila s nádejou, že zoženie nejakej provizórne ubytovanie s nejakou ženou, ktorej by mohla zveriť aj svoje deti. Šla od domu k domu, prosiac o strechu nad hlavou. Všetci ju poznali, nebolo azda jediného, ktorý by jej nemal byť za čo vďačný. Dobešli k nej už aj slúžky a rozpovedali jej, ako sa mladý markgróf nahneval, pretože odišla bez toho, aby sa o tom čo i len slovom niekomu zmienila. Dal vraj príkaz, že keď odišla matka, nech si zoberie aj deti.

Keď ju nik nechcel vziať k sebe, vstúpila aj so svojimi slúžkami do kostola, kde si unavená a nevyspatá posedela dlhšie. Prvé nadšenie zo slobody vystriedala nová starosť o deti. Vyčítala si, že zabudla na zálohu veľkej vzájomnej manželskej lásky, spoločné deti, ktoré jej tu Ľudovít zanechal a o ktoré sa mala starať a zodpovedať za ne, ako mu pri poslednej rozlúčke sľúbila. Manželsky už síce viazaná nebola, ale puto materinskej lásky ju spájalo tisícami nitkami k pozemskému svetu.

Ako tak bezradne sedela v kostole, priniesli jej ich skutočne podľa odkazu z hradu a ona nevedela, čo si počať s nimi v tomto studenom počasí nastávajúcej zimy. Rozmýšľala, kam sa obrátiť a kde nájsť ubytovanie, zobrala by aj to najskromnejšie, pre malých, ktorí zdedili po otcovi dokonca právo vládnuť tomuto mestu.

V krajnej núdzi vošla do fary a prosila kňaza, aby sa zmiloval nad jej vyhnanými deťmi. Kňaz ju pravdaže poznal a vedel, že na hrade má k dispozícii bytu dostatok, a preto odmietol. Myslel si, že sa pomiatla.

Správy o tom, že Alžbeta hľadá ubytovanie pre seba i pre deti, sa dostali aj na hrad, preto odtiaľ vyšiel do mesta príkaz, aby ju ubytoval zámožný hostinský; tento mal síce priestorov dostatok, ale prideliť jej len malú miestnosť, kde natrvalo bývať nemohla. Okrem toho ju domáci neustále obťažovali. Odišla bez slova rozlúčky od svojich domácich a iným povedala:

"Veľmi rada by som sa tým ľudom poďakovala, ale neviem za čo."

Vrátila sa zase k pôvodnému chudobného hostinskému, kde predtým už bola prenocovala. Takto nepochopená a prenasledovaná príbuzenstvom svojho manžela, okradnutá o majetok, žila v nedostatku. Videla, ako jej deti navidomoči chradnú, preto sa definitívne rozhodla, že bude františkánkou, čo bude mať za následok ďalšiu veľkú obeť, a to odluku od detí. O deti sa postarala tak, že ich rozposlala na rôzne miesta na výchovu.

Toto prvé odlúčenie od detí považovala len za dočasné a vynútené, pretože nemohla pre ne v Eisenachu zabezpečiť ani prístrešie, ani ostatnú opateru a stravu. Len čo prestalo toto putovanie z miesta na miesto, zobrala si k sebe najmladšie dieťa Gertrúdu, aby sa s ňou potom po krátkom čase znova rozlúčila, žiaľ navždy.

Alžbeta nerátala s tým, že sa bude musieť rozísť s deťmi, bol to len dôsledok jej odchodu z Wartburgu. Jej duša patrila deťom, ale nielen vlastným; s deťmi sa stretávala, len čo zišla z hradu už predtým, stala sa im matkou, pretože bola k nim štedrá. V špitáli pod

Wartburgom udržiavala jedno oddelenie pre chudobné a choré deti, hrala sa s nimi a oni ju volali mamičkou. Zriedkavo prišla medzi ne bez toho, aby im nepriniesla nejakú hračku. Aj v Marburgu to boli práve deti, ktoré priťahovali Alžbetu do ich blízkosti. Malomocných chlapcov i dievčatá brávala k sebe, aj napriek prísnemu Konrádovmu zákazu, a starala sa o ne s veľkou láskou. Bol to jediný prípad, keď nerešpektovala jeho príkazy a radšej znášala od neho i nedôstojné tresty.

Nijaká iná žena nerozšírila dovtedy svoje duchovné i hmotné materstvo do takej miery, ako to urobila práve Alžbeta. Stala sa tak príkladom všetkým tým silám, ktoré i dnes plnia veľké charitatívne organizácie práve voči deťom.

Život v Eisenachu bol pre ňu plný zármutku. Všetci tzv. rozumní ľudia ňou opovrhovali, dokonca aj chudobní, ktorí žili z jej milodarov, lebo videli, že už nebude mať z čoho dávať, keď z hradu odišla, a tým sa stala nemajetnou.

Raz sa stretla na úzkom prechode cez kaluž so starenou, ktorá predtým od nej tiež dostala almužnu, starena surovo do nej tak strčila, že Alžbeta spadla do blata. Ovdovená a všetkými opustená kňazná si pomyslela na sv. Františka a jeho chápanie dokonalej radosti, vstala s úsmevom a očistila si plášť pri najbližšej studni.

Mávala často rôzne zjavenia a videnia, ale častejšie rôzne Božie útechy, ktoré posilňovali jej ducha. Kým jej telo bolo mnohými utrpeniami a nepriaznivými životnými podmienkami i hladom úplne schátrané, doliehal na ňu dokonca stav úplnej vyčerpanosti, jej duch zostával pevný, upriamený do večnosti, ktorá sa pred ňou otvárala a stále sa približovala.

Raz v čase pôstu mala počas ofertória Božie zjavenie; keď sa prebrala z hlbokého pohrúženia, mala veľmi dobrú náladu, priam radosť.

Isentrúda ju prosila, aby jej prezradila, čo videla, a ona jej povedala:

"Nejde o to, aby som prezradila, čo som videla, ale vedz, že som sa pozerala na Božie zázraky a bola som naplnená radosťou."

Domov chodievala vyčerpaná, ľahla si na lavicu oproti obloku a položila si hlavu na lono svojej vernej priateľky Isentrúdy. Pot a slabosť ju premohli, striedala smiech s plačom. V takomto rozjímaní niekedy plakala so zatvorenými očami, častejšie však s radostným úsmevom a otvorenými očami zotrvala až do kompletória (súbor modlitieb pred spaním). Nakoniec povedala:

"Pane, tak Ty teda chceš byť so mnou, a ja chcem byť s Tebou a nikdy sa s Tebou nechcem rozlúčiť."

Isentrúda ju stále prosila, aby jej prezradila svoje videnia:

"Videla som otvorené nebo a svojho Pána, sladkého Spasiteľa, ako sa ku mne nakláňa, aby ma potešil v mojich nespočetných utrpeniach. Keď som ho uvidela, potešila som sa a zasmiala, keď však svoju tvár odvrátil, ako keby chcel odísť, začala som plakať. On sa však nado mnou zmiloval, obrátil svoju tvár zase ku mne a povedal: 'Ak chceš byť so mnou, tak i ja zostanem pri tebe a nikdy ťa neopustím; a ja som odpovedala tak, ako si počula.'"

Aj Matka Božia sa jej často zjavovala a utešovala ju.

*

Medzitým sa jej príbuzní z matkinej strany dozvedeli, v akých pomeroch Alžbeta v Eisenachu žije. Sestra jej matky, teda jej teta Matilda, bola predstavenou kláštora v meste Kitzingen. Tá hneď poslala po ňu i po jej deti a všetci žili v jej opátstve. Alžbeta sa tu však necítila dobre. Život v opátstve, ktoré bolo hojne požehnané majetkami, prebiehal podľa zabehaných pravidiel a ona sa, chtiac nechtiac, musela prispôbiť im aj svojej tete, ktorá ako kňažná tu robila vznešenú predstavenú. To nebolo v súlade s jej presvedčením. Túžila po svojej františkánskej chudobe v Eisenachu, a preto sa čoskoro rozhodla, že opátstvo opustí.

Matilda o tom hneď informovala svojho brata biskupa Ekberta v Bambergu. Ten dal Alžbetu priviesť na svoj dvor, aby tu žila so všetkými kniežacími poctami. Strýko Ekbert bol väčšmi zaneprázdnený svetskými ako duchovnými záležitosťami, a preto nemohol pochopiť úsilie svojej netere, s akým potešením a zadosťučinením by sa chcela zbaviť svojich pozemských statkov a žiť v chudobe. Považoval tento jej stav za znak telesnej a duševnej choroby, ktorú by bolo možné vyliečiť novým sobášom. Vtedy práve zomrela manželka rímskeho cisára Fridricha II., ktorá bola v podozrení, že v Otrante počas križiackej výpravy otráвила Alžbetinho manžela Ľudovíta jedom namiešaným do vína. Ekbert mal už plán ako, spojiť dynastiu Hohenštaufovcov so svojou meránskou dynastiou.

Alžbetu ubytoval na zámku Pottenstein a jedného dňa prišiel za ňou v najhonosnejšom biskupskom odeve, aby ju získal pre svoje úmysly. Alžbeta mu však oznámila, že ešte za života svojho manžela zložila sľub čistoty do konca života. Bolo to v kláštore sv. Kataríny v Eisenachu za prítomnosti a súhlasu majstra Konráda z Marburgu.

Slúžky, teda jej naj dôvernejšie priateľky, o tom vedeli tiež a obávali sa tohto sľubu. Ona ich však utešovala slovami:

"Moja dôvera v Boha je taká pevná, on pozná moju túžbu zachovať si čistotu. Radšej si dám odrezať nos, ak by som sa ináč nemohla vyhnúť sobášu. Takto zmrzačenú ma určite nebude chcieť nikto."

V tomto období sa práve konali púte do Erfurtu a Andechs, kde v benediktínskom kláštore, ktorý predtým založila meránska rodina, teda jej starý otec, obetovala svoje svadobné šaty na znak skalopevnej vernosti svojmu sľubu daného nebohému Ľudovítovi a Pánu Bohu.

(9)

PRINESENIE ĽUDOVÍTOVÝCH TELESNÝCH POZOSTATKOV

Posol biskupa Ekberta priniesol Alžbete do Pottensteinu správu, že durínski rytieri sa vracajú domov z križiackej výpravy, ktorú viedol Ľudovít, a prinášajú jeho kosti. Biskup jej tiež odkázal, aby prišla do Bambergu a aby sa zúčastnila na slávnosti ich prijatia. Alžbeta sa hneď pripravila na posledné stretnutie s telesnými pozostatkami svojho manžela a odišla do Bambergu.

Keď Ľudovít v Otrante zomrel, jeho grófi, rytieri a sluhovia, čo ho sprevádzali, pripravili jeho telo tak, ako bolo u kniežat zvykom. Zabalili ho do dvoch bielych, voskom natretých súkenných plachiet. Pochovali ho do dočasného hrobu a pokračovali v križiackej výprave.

Pri návrate telo svojho pána vykopali a podľa vtedajšieho zvyku ho tak dlho varili, kým sa kosti celkom neoddelili a neuvoľnili od mäkkých častí tela. Boli potom belšie ako čerstvo napadnutý sneh. Mäso uložili do truhly a na tom istom mieste pochovali. Kostí uložili do krásne vyzdobenej truhly, ktorú uzamkli a dobre opatrovali. Pripevnili na ňu strieborný, drahokamami ozdobený kríž - na znak toho, že sú kresťania a že šľachetné knieža zomrelo za kresťanskú vieru. Celý náklad naložili na mulicu a vydali sa na cestu smerom na sever do Durínska. Tam, kde zostali prenocovať, vždy uložili truhlu na noc do kostola, kláštora alebo do kaplnky, dobre ju strážili a zbožní veriaci sa modlili, spievali a čítali z knihy evanjelií. Skoro ráno sa odslúžila zádušná sv. omša pre všetkých členov výpravy. V každom dome alebo kláštore, kde cez noc uchovávali truhlu s jeho kosťami, nechali cennú purpurovú prikrývku na oltár alebo hodvábne rúcho, na počesť Pána Boha a duši na útechu.

Keď sa približovali k Bambergu, vopred ohlásili svoj príchod ctihodnému otcovi biskupovi a potom mu oznámili, že prichádzajú a prinášajú kniežacie kosti. Biskup dal zavolať zarmútenú vdovu Alžbetu a povedal jej:

"Moja milá neter, mala by si im ísť oproti a prijať telesné pozostatky svojho najmilšieho manžela a pána."

Okrem toho, ako múdry muž nariadil, aby na jej počesť šli s ňou všetci ctihodní ľudia, muži a ženy, a aby zarmútenú vdovu stále utešovali. Aj on sám šiel s veľkým počtom kňazov, mníchov, novicov a laikov, ktorých nasledovali ostatní ctihodní občania.

Zvonili všetky zvony, sprievod spieval nábožné piesne. Tak sprevádzal Ekbert Ľudovítove pozostatky až do kláštorného kostola, kde odpočíva aj sv. Henrich a jeho manželka Kunigunda. Tu otvorili truhlu a Alžbeta uvidela kosti svojho manžela. Na druhý deň spolu so svojimi vernými ženami Gudou a Isentrúdou pristúpila k otvorenej rakve. Naplnená vrúcnosťou pobožkala telesné pozostatky svojho manžela a horko zaplakala. Potom zdvihla hlavu a so zloženými rukami a s očami upretými na nebesia povedala:

"Pane, ďakujem tvojej milosti a milosrdenstvu, že si mne, svojej úbohej služobnici, splnil moje veľké želanie a milostivo ma potešil v mojom smútku tak, že som mohla uvidieť kosti najmilovanejšieho manžela, brata a priateľa a dotknúť sa ich. Aj napriek tomu, že som ho z celého srdca milovala najviac zo všetkých pozemských stvorení, neprechovávam nenávisť kvôli tomu, že sa obetoval tebe a kvôli tebe, kvôli Svätej zemi v cudzine položil svoj život. Pane, veď ty vieš: Keby to bola tvoja svätá vôľa, tak by som bola radšej, keby žil, keby tu teraz bol; jeho tvár by mi bola milšia ako všetky radosti a pocity a blaho tohto sveta; keby som len mohla vidieť jeho rozžiarenú radostnú tvár, aj v jej premene, tak by som radšej chcela po všetky dni s ním trebárs žobrať. Ale proti tvojej božskej vôli, Pane, nemám nijaké výhrady. Odovzdávam jeho i seba tvojej božskej vôli. Proti tvojej vôli ho nechcem prebudiť k životu, ani keby som to urobiť mohla."

Po chvíľke sa vzchopila, opustila kostol a sadla si na trávnik pred ním. Pozvala k sebe všetkých pánov, ktorí sprevádzali kosti jej manžela, postavila sa pred nich, aby ich pozdravila a poďakovala sa im; potom ich vyzvala, aby si posadali a porozprávala im,

čo sa od smrti Ľudovíta na Wartburgu zmenilo, že jej švagrovia odňali právo disponovať s jej svadobným venom, takže bola nútená opustiť hrad, a čo všetko medzitým prežila.

Biskup Ekbert sa hneď poradil s pánmi a rytiermi o Alžbetinej budúcnosti. Sľúbili mu, že jej vydobyjú všetky práva a vydali sa na cestu aj s telesnými pozostatkami do Durínska, kde malo byť knieža pochované podľa svojho želania v reinhardsbrunnskom kláštore.

Kdekoľvek sa sprievod zastavil, všade sa zhromaždili zástupy ľudí zo zámkov, dedín a miest a mnohí sa pripojili k sprievodu, na čele ktorého niesli kríž až do Reinhardsbrunnu. Opät a páni z kláštora, ktorí sa s Ľudovítom len pred niekoľkými mesiacmi lúčili, hlboko dojatí prevzali jeho pozostatky. Od bolesti a smútku neboli schopní ani spievať, len plakali, stratili všetku útechu. Rakvu s Ľudovítovými kosťami vystavili v Božom chráme, konali vigílie a slúžili sv. omše. Keď sa už na útechu smútiacich všetko vykonalo, pochovali jeho pozostatky v prítomnosti matky Žofie, vdovy Alžbety a markgrófov Henricha a Konráda a mnohých iných pánov a rytierov i početného ľudu.

Hneď po pohrebe dohodli páni a rytieri, ktorí Ľudovíta sprevádzali, s mladým markgrófom Henrichom Raspem, že obnoví všetky Alžbetine práva na dôchodky z jej majetkov, ktoré dostala ako svadobný dar, a ak si to bude ona želať, môže nimi voľne disponovať.

Na radu svojich verných sa Alžbeta vrátila späť na Wartburg, pretože ani v Pottensteine sa pod dozorom svojho strýka nemohla voľne pohybovať. Dôchodky zo svojich majetkov používala na svoje zaopatrenie a na charitatívne účely. Hneď nato založila špitál sv. Marie Magdalény v Gothe. Ujal sa jej aj sám pápež Gregor IX., ktorý veľmi podporoval rád františkánov, a sľúbil jej, že ju neopustí, naopak berie ju pod svoju ochranu. Preto poveril magistra Konráda z Marburgu úlohou starať sa o jej svetské i duchovné záležitosti.

Zdalo sa, že o Alžbetinu budúcnosť je postarané a jej život na Wartburgu bude plynúť bez treníc. Alžbeta sa však po tom všetkom, čo prežila, už nemohla vžiť do úlohy kňažnej.

Obnovila sa stará bolesť, len čo sa vrátila do prostredia, v ktorom žila predtým. Jedine od najhlbšej pokory a sebazapierania si sľubovala uzdravenie svojho vnútorného utrpenia, preto sa znovu rozhodla žobrať pri dverách ako františkánka.

Znova si uvedomila, že poberaním dôchodkov zo svojich majetkov koná nepravosť a chcela za každých okolností žiť v biede ako jednoduchý ľud.

Myslela stále na to, že chudobní musia platiť za to, čo kniežatá a páni v blahobyte premárnia. Rozhodla sa pre odchod a chcela radšej trpieť s dobrými, chudobnými, bohumilými ľuďmi. Chcela radšej žiť v odriekaní než v kniežacom násilí, páchanom na ľude kvôli blahobytu, hriechu a nemravnosti.

Po druhýkrát opustila Wartburg a odišla na svoje majetky do Marburgu, kde bol vtedy aj magister Konrád. Tu ide o jasný dôkaz, že ani prvýkrát sa nepoddala násiliu, ale že opustila Wartburg z vnútornej potreby, pretože nemohla ďalej žiť vo vtedajších kniežacích podmienkach a vzťahoch vo svojej vdovskej bolesti a zármutku. Františkánsky duch zapustil v jej srdci hlboké korene. Už nebolo ani sily, ani lákadla, ktoré by ich mohli zničiť.

V Marburgu postavili na jej želanie vedľa františkánskeho kláštora chalupu z dreva a hlíny.

Marburská šľachta posudzovala spôsob jej života práve tak ako wartburská. Považovali ju za blázna, prinajlepšom za pomätenú.

Na novom mieste sa úplne podriadila magistrovi Konrádovi, ktorého bola sama odporúčala pápežovi Gregorovi IX., inak sa však celkom pripojila k rádu sv. Františka. Na Veľký piatok r. 1229 v kaplnke františkánskeho kláštora položila svoje ruky na odhalený oltár a zriekla sa svojej vôle, všetkej nádhere sveta a všetkého, čo Spasiteľ sveta žiada, aby opustila. Fráter Burghart jej ostrihal vlasy, obliekol ju do sivého habitu a opásal povrazom. Spolu s ňou si obliekla sivý habit františkánok aj Guda.

Alžbeta konala veľmi operatívne; do okruhu 12 míľ okolo Marburgu rozposlala svojich poslov, aby pozvali chudobných na priestranstvo k hlinenej chalupe, že im za jeden deň rozdelí 500 mariek.

Všetky cesty okolo Marburgu ožili. Muži a ženy, deti a starci oblečení do zaplátaných handier poslúchli výzvu kňaznej a vydali sa na cestu. Armáda biedy tiahla k jej chatrči zo všetkých svetových strán tak, ako o niečo neskoršie k jej hrobu.

Krásne modré jarné nebo sa pozeralo dolu na biedu národa, ktorý sa zhromaždil na priestranstve. Siví bratia sv. Františka spolu s mocnejšími mužmi sa starali o poriadok v mase ľudí. Alžbeta totiž, aby zabránila dvojitému alebo viacnásobnému prevzatiu almužny, nariadila prísny rozkazom nemeniť miesto a to pod trestom ostrihania dohola. Nedohľadné množstvo ľudí nemo a trpezlivo čakalo na Alžbetu pri narýchlo postavených plotoch obrovského dvora. Keď už bolo slnko pomerne vysoko, objavila sa kňazná vo dverách svojho domčeka, oblečená do sivých šiat františkánskej sestry, opásaná bielym povrazom, ako kedysi Pán na Zelený štvrtok, keď umýval nohy svojím učeníkom. Za ňou niesli mocní sluhovia okované debny plné kolínskych denárov určených na rozdelenie.

Len čo prítomní zbadali Alžbetu, zdvihli sa všetky ruky a prosili o almužnu. Postavy sa stratili, bolo vidno len les rúk, nič iné len ruky, čo oko dovidelo, vychudnuté kostnaté ruky ženské, tmavými chlpmi zarastené ruky sluhov, dnou zdeformované ruky starcov a mäkké ruky detí.

Alžbeta načierala do debien a rozdeľovala do rúk. Keď uvidela detské ruky, okrem darovania mince milo pohladkala aj hlavičku, až potom šla ďalej. Keď sa pred ňou objavila žena so zdeformovaným telom, načrela dvakrát a dala dvojnásobne.

Koldokola bolo ticho, drozdy a pinky spievali svoje jarné trilky a peniaze cvendžali. Odrazu sa zo zadných radov ozvali bolestné výkriky; dvaja sluhovia ťahali mladé marburské dievča dopredu, cez plecia jej viseli dva zlaté vrkoče. Alžbeta spýtavo zastala: "Čo chcete s ňou?" "Prešla cez rady, aby zobrala dvojnásobnú dávku, pani," povedali sluhovia náhlivo. Alžbetin pohľad na ňu bol prísny a tvrdý: "Urobte, ako som prikázala!" Nato nasledovali dva strihy nožnicami a svetlé vlasy Hildgundy spadli na zem.

Dievča nahlas zakričalo. Vo výkriku bolo cítiť detský pokus odvrátiť nespravodlivosť a zlo. Alžbeta spozornela a videla horko plačúce dievča. Vtom sa už aj hlásili prví svedkovia jej nevin. Žena, ktorej sukne sa pridržali dve bledé úboho oblečené deti, svedčila ako prvá:

"To je Hildgunda, dieťa poriadnych rodičov. Neprišla si po almužnu, ale chce navštíviť svoju chorú sestru vo vašom špitáli."

*"Áno, Bertrauda už leží u vás osem dní v bolestiach a nemôže porodiť dieťa,"
potvrďuje ďalšia žobrajúca.*

Pred Alžbetou sa odohrala dojímavá scéna, keď pred ňou padlo na kolená vzlykajúce a o svoju plavovlasú ozdabu olúpené pekné dievča. Naklonila sa k nej a povedala jej:

"Nechcela by si slúžiť len Pánu Bohu samému ?"

Deva pozdvihla svoj zrak na Alžbetu, zahľadela sa do jej spýtavých očí a vtedy po prvýkrát spoznala tragédiu utrpenia pozemského života a božskú blaženosť. Úprimne sa vyznala:

"Len kvôli mojím zlatým vlasom som zostala na svete."

"Potom som veru rada, že si ich stratila," povedala jej Alžbeta.

Od tejto chvíle sa Hildgunda rozhodla slúžiť Bohu a chorým. Obliekla si sivý plášť, nasledovala Alžbetu a začala pracovať v jej špitáli.

Kňazná pokračovala vo svojej práci, chodila neúnavne od jedného k druhému a rozdeľovala milodary; kým všetkých obdarila schýlilo sa k večeru a strieborný mesiac vystúpil nad obzor. Väčšina chudobných už odišla, ale tí najslabší a najúbohejší si políhali do kútov dvora a čakali na ráno.

Po večernej pobožnosti, keď chcela Alžbeta už ísť do svojho domčeka, aby si odpočinula, uvidela tieto úbohé telesné schránky ležiace pod plotom. Zmilovala sa nad nimi a prikázala služkam:

"Dajte im chlieb a víno, aby neboli hladní a smädní."

Keď sa nasýtili, zvolala:

"Ešte im urobíme slávnosť !"

Dala zapáliť vatru a išla od jedného k druhému, umývala im nohy, ako kedysi náš Pán.

(10)

OZVENA V MARBURGU

Týmto pamätným dňom sa však Alžbetina činnosť neskončila; Alžbeta sa úplne oddala práci v špitáli. Opatrovanie chudobných a chorých bolo doteraz výlučne vecou mužov, mníchov. Alžbeta presadila prvé skromné miesto ženskej charite a prerazila cesty ženám ku skutkom milosrdenstva a k niektorým povolaniam, plody ktorých sa prejavovali ako láska a služba trpiacim blížnym.

Už v ranom stredoveku nachádzame organizované opatrovníctvo chudobných a chorých. Najprv to boli biskupi, ktorí sa vo svojich diecézach starali o takéto zariadenia. Keď vznikli fary so svojimi majetkami, prešla táto povinnosť na farské úrady. Z desiatkov,

ktoré odovzdával každý veriaci do svojej fary, šla štvrtina pre chudobných. Chudobných volali v stredoveku Božími priateľmi a ich ruky Kristovou klenotnicou, ktorá nebola nikdy plná.

Aj kláštory udržiavali chudobince a nemocnice, ako aj útulky pre pústeľníkov a cudzincov. Veľmi dobre bola zorganizovaná starostlivosť o chudobných a chorých v Sliezsku, kde pôsobila Alžbetina teta sv. Hedviga, ktorá chudobince a nemocnice sama zakladala a starala sa o ich prevádzku.

Pre ošetrovanie malomocných bola už v 11. storočí založená rehoľa Lazárových bratov. Malomocní sa mohli zdržovať len vo vlastných domoch, oddelených od ostatných chorých, len raz do roka mali dovolené opustiť ich, a to na Veľkú noc.

Alžbeta už mala pripravené plány na zriadenie troch špitálov: na úpätí Wartburgu, v Gothe a v Marburgu. Vo svojej bezhraničnej štedrosti a láske k chudobe by bola bývala určite rozdala všetok svoj majetok skôr, než by bola mohla tieto domy zabezpečiť aj materiálne. Pred tým ju varoval jej spovedník majster Konrád z Marburgu, ktorý sa tu ukázal ako triezvy vypočítavec v dobrom zmysle slova.

Kroniky zaznamenávajú, že do týchto zariadení prijímali nielen chorých, ale aj ženy pred pôrodom. Malomocní boli podľa platných zvyklostí vo zvláštnom oddelení; Alžbeta im venovala osobitnú pozornosť, niekedy si ich zobrala dokonca do svojho domu, aby ich mohla opatrovať aj cez noc. Konrád sa bál, že sa nakazí od istého malomocného dievčatka, ktoré si zobrala k sebe na dlhšie, prísne ju zato potrestal a dievča poslal preč. Raz si vzala k sebe svrabom nakazeného chlapca, ktorý potom už vyliečený sedel i na jej smrteľnej posteli.

Okrem organizovanej starostlivosti o chorých v uzavretých zariadeniach venovala sa Alžbeta aj chudobným v okolí, sama ich vyhľadávala a obdarúvala almužnami. V hladových rokoch, keď bol Ľudovít dlhší čas v Taliansku, obdarila za jeden deň až okolo 400 chudobných.

Kým teta Hedviga, ba i jej svokra Žofia rozdávali v týchto strašných rokoch hladomoru len toľko, aby im zostala aspoň podstata, z výnosov ktorej by mohli i naďalej rozumne rozdeľovať, Alžbetu k takémuto konaniu musel donútiť jej spovedník majster Konrád, aby nerozdala všetko a aby mala ešte aj prostriedky na udržiavanie špitálov v prevádzke, ktoré predtým založila. Takto sa Konrád vlastne zaslúžil o ich udržanie viac ako ona, a preto ho právom pochovali v Marburgu vedľa nej, ako spoluzakladateľa týchto ústavov lásky k blížnym. Nakoniec jej úplne zakázal rozdávať almužnu, čo znášala nesmierne ťažko. Tu dala skúsenosť a história za pravdu Konrádovi, pretože rozdávanie almužien podporuje žobranie, ale v podstate skutočnú chudobu neodstráni, ba ani neufahčí. Konrád takto postupne Alžbetu presvedčil, že ošetrovanie chorých a starostlivosť o chudobných treba robiť organizovane. Sám túto organizáciu prevzal na seba a ústavy odovzdal nemeckému rytierskemu rádu.

Alžbeta po tom, čo venovala celý svoj majetok na zakladanie ústavov, alebo ho rozdala, živila sa prácou vlastných rúk priadla vlnu, čo jej posielali z kláštora. Za prácu platili veľmi málo, ale ona si nechala pre seba len toľko, aby sa udržala pri živote a zvyšok posielala späť do kláštora. Varila si sama, väčšinou len kapustu a inú lacnú zeleninu, dokonca bez soli. Radila sa aj s lekárom, aby si hladovaním nepoškodila zdravie a aby mohla pracovať.

Žila spolu so svojimi slúžkami; pri spoločnej práci si brala na seba tie najhoršie práce, jedla s nimi pri jednom stole, dokonca z jedného taniera a potykala si s nimi.

Jedna z nich, Irmingarda, jej naznačila, že začnú byť namyslené na seba, že jedávajú s kňažnou pri jednom stole. Nato si ju Alžbeta zo žartu posadila dokonca na kolená.

Alžbeta si už predtým dobrovoľne zvolila za svojho duchovného vodcu magistra Konráda - so súhlasom svojho manžela, na odporúčanie vysokého kléru, dokonca i so súhlasom pápeža. Vstupom do tretieho rádu františkánov sa však situácia zmenila; mala byť teda vedená františkánskym pátrom, ale ona si ponechala Konráda. Kroniky túto skutočnosť dostatočne neosvetľujú. Bolo to totiž porušenie všeobecne platných rehoľných pravidiel. Túto výnimku si možno vysvetliť len jej pôvodom (kňažná) a jej slobodnou vôľou mať prísnejšie duchovné vedenie ako ostatní členovia rehole. Jej cieľom bolo úplne sa podrobiť, pokoriť, dať si zlomiť vôľu, a to nemohol dosiahnuť nik iný len majster Konrád. Bola to teda vlastne zasa len jej vôľa podrobiť sa vôli Božej prostredníctvom drsného Konráda.

Od svojho druhého pobytu na Wartburgu žila v ťažkej duševnej kríze, ktorá sa prehlbovala ešte aj tým, že ako františkánka nemohla mať pri sebe svoje deti, musela sa teda s nimi rozísť a dať ich na výchovu.

Boha prosila najmä o tri veci: aby sa naučila úplne opovrhovať všetkým pozemským, trpezlivo znášať osočovanie a nadávky a aby sa zbavila osobitnej lásky k vlastným deťom.

Naplnená radosťou povedala raz svojim slúžkam:

"Pán vyslyšal moju prosbu: všetky svetské majetky, na ktorých mi kedysi záležalo, považujem za ničotnosť. Ani o svoje deti sa viac nestarám a milujem ich práve tak ako ostatných blížnych. Odovzdala som ich Pánu Bohu, nech s nimi naloží podľa svojej vôle. Len Boha som si zvolila."

Deti teda rozposlala preč navždy: Hermanna a Žofiu na zámok Kreuzburg, najmladšie, sotva dvojročné dievčatko Gertrúdu do kláštora premonštrátok v Altenburgu pri Wetzlare, ako sa spolu dohodli s Ľudovítom ešte pred jej narodením.

Dnes je pre nás určite nepochopiteľné, ba skoro až otrasné, ako si Alžbeta brala do domu namiesto svojich detí deti cudzie, aby im nahradila stratenú materskú lásku. Svojej priateľke Irmingarde povedala:

"Zvolila som si život sestry ošetrovatel'ky chorých a ubiedených, pretože ľudia nimi najviac pohrdajú; ak by bolo čosi, čím by ešte viac pohrdali, zvolila by som si to. Mohla som zložiť sľub poslušnosti biskupovi alebo opátovi, ktorí majú majetky; dala som prednosť majstrovi Konrádovi, ktorý nemá nič, je žobrákom; robím to preto, aby som v živote na tomto svete nemala nijakej pohody a útechy."

Zbavila sa teda potešenia aj z vlastných detí.

Dojímavá starostlivá bola voči budúcim matkám a prijímala ich do svojich špitálov. Raz sa stalo, že prišla k nej krátko pred pôrodom chudobná žena, porodila a Alžbeta sa dokonca stala krstnou matkou dieťaťa. Po mesiaci ju bohato obdarila a prepustila. Matka však ušla tajne aj so svojím mužom a dieťa nechali v nemocnici. Alžbeta prikázala richtárovi, aby dal nehodnú matku vyhľadať. Nedokázal to však. Ona vo svojich modlitbách prosila Boha, aby sa matka po dieťa vrátila. Po čase sa skutočne vrátili obaja rodičia po dieťa späť, pravdepodobne ich trápila túžba po ich dieťati; hodili sa pred Alžbetou na zem a prosili ju o odpustenie. Ona ich obdarila ešte raz, pretože richtár im medzitým prvé dary odobral, a nechala ich v pokoji odísť.

Sila jej modlitby a úzke spojenie s Bohom sa prejavili viackrát. Raz prišiel dobre oblečený mladík so svojou chorou matkou ku kňaznej a prosil, aby ju vyliečila.

Alžbeta si mladíka skoro až opovržlivo poobzerala a spýtala sa ho:

"Prečo neslúžiš svojmu Stvoriteľovi ?"

Berthold odpovedal:

"Milá pani, poproste Pána Boha za mňa, aby mi dal milosť slúžiť mu !"

Vyzvala ho, aby ju nasledoval do kostola a aby si kľakol blízko nej. Alžbeta sa začala modliť. Jemu sa odrazu zdalo, ako keby akýsi oheň spaľoval celé jeho vnútro a trikrát vykrikol:

"Prosím vás pani, prestaňte sa modliť, pretože ten vnútorný oheň ma úplne zničí !"

Čoskoro nato vstúpil Berthold do rehole františkánov.

(11)

ALŽBETA UMIERA

Na jeseň 1231 vážne ochorel magister Konrád z Marburgu, preto si dal zavolať Alžbetu, svoje duchovné dieťa, a spýtal sa jej, ako si mieni zariadiť život po jeho smrti. Nato prekvapenému Konrádovi povedala, že ona zomrie skôr.

Duševné útrapy, ktorých sa od odchodu Ľudovíta na križiacku výpravu a jeho následnej smrti nikdy nezbavila, nadľudská námaha v špitáli a kajúcny život v neustálom odriekaní predčasne vyčerpali telesné sily mladej ženy. Približujúci sa čas prechodu do večnosti očakávala s pocitom radosti, vyrovnania.

Jej spovedník Konrád skutočne o niekoľko dní vyzdravel a ona ochorela. Keď cítila, že smrť sa skutočne blíži, zakázala na niekoľko dní všetky návštevy pri svojom lôžku a celkom sa venovala len úvahám o prísnosti posledného súdu a všemocného Sudcu.

V nedeľu pred oktavou sviatku sv. Martina si magister Konrád vypočul jej poslednú spoveď. Na jeho otázku, čo sa má stať s jej hnutelným a nehnuteľným majetkom, povedala, že všetko nech sa stane majetkom chudobných a poprosila ho rozdať všetko okrem biedneho kúska odevu, čo má na sebe, v ňom chce byť aj pochovaná.

Okolo jednej hodiny v noci prijala telo Pána a potom hovorila s naj dôvernejšími členmi rádu, čo stáli pri jej smrteľnej posteli o vzkriesení Lazára a o Pánových slzách, keď umieral na kríži. Keď okolostojace františkánky začali vzlykať, utešovala ich, aby nad ňou neplakali a tým im naznačila, že sa so svojou smrťou vyrovnala a ide v ústrety večnosti.

V 25. roku svojho života bola Alžbeta v cieľi svojej túžby.

Už mala na dosah stretnutie s Bohom a spojenie so svojím milovaným manželom.

Okolostojaci začuli slabý sladký spev, keď obrátila svoju tvár ku stene a privrela oči. Po chvíľke sa obrátila ešte raz a svojej najdôvernejšej slúžke-priateľke povedala:

"Kde si, najmilšia ?"

Ona odpovedala:

"Tu som, pani moja, ako pekne si spievala."

Alžbeta nato odvetila:

"Tak ty si ten spev tiež počula ? Medzi mnou a stenou radostne spievalo jedno vtáčatko a jeho hlas ma zviedol, aby som spievala s ním."

Príjemný spev však zanikol. Jej dušu naplnila smrteľná úzkosť. Tušila, že ju čaká ešte ťažký boj proti niekomu, a spýtala sa prítomných:

"Čo by sme urobili, keby sa tu ukázal diabol ?" a hneď nato silným hlasom zvolala, ako keby ho chcela odplašiť:

"Odíd', odíd', odíd' !" Potom sa upokojila.

Keď začalo svitať, ležala, ako keby bola naplnená nebeskou radosťou, prezrádzala to jej pokojná tvár s náznakom úsmevu na jemných perách. Vníkala aj prvé zakikiríkanie kohúta a povedala:

"Pozri sa, prišla hodina !"

Všetkých odporučila Pánu Bohu a nakoniec povedala:

"Príde čas, keď Všemohúci povolá k sebe všetkých svojich verných priateľov."

Usnula a zomrela v noci na svitaní zo 16. na 17. novembra 1231; s pozemským životom sa rozlúčila v najsladšom spánku.

* * *

Zvesť o smrti svätice sa rozšírila po okolí rýchlosťou blesku. Z kláštorov, špitálov, hradov a zámkov, miest a dedín prúdili zástupy k špitálu, ktorý založila a udržiavala a kde mala byť aj pochovaná. Ležala v truhle síce poblednutá, ale bez akýchkoľvek posmrtných znakov; jej telo bolo mäkké a šírila sa od neho príjemná vôňa. S ohľadom na pobožnosti, ktoré sa konali kvôli množstvu smútiaceho ľudu, zostala do stredy nepochovaná. Bolesť chudobných bola bezhraničná, ale hore na kostolnej veži sedeli vtáčatá a pospevovali si svoje trilky, ako keby chceli vystrojiť svojej priateľke Alžbete osobitný slávnostný pohreb, vypravádzajúc ju radostne do večnosti. Asi tak to napísala predstavená kláštora Lutrudis, keď opisovala počasie počas pobožnosti.

Uctievanie zomretej sa však po istom čase, možno povedať, zvrhlo, pretože ľud ju už za života považoval za svätú a každý chcel mať na pamiatku aspoň nejaký predmet, s ktorým prišla do styku, čo by mu mohlo neustále pripomínať túto obetavú schudobnenú kňažnú Alžbetu. Zašlo to až tak ďaleko, že z jej mŕtveho tela strhávali kúsky odevu, strihali ich na úzke pásiky a brali si ich.

Preto sa vedenie kláštora rozhodlo truhlu uzatvoriť a urýchlene ju pochovať. Kroniky zaznamenávajú, že čoskoro nato sa začali na hrobe diať zázraky. Tak napr. istý cisterciánsky mních, ktorý trpel na mozgovú chorobu, vyhlásil, že je zdravý a odprisahal svoje uzdravenie v prítomnosti majstra Konráda z Marburgu, ktorý starostlivo všetky zázraky pozoroval a dal na vedomie pápežovi Gregorovi IX. Pápež ho však požiadal, aby spolu s mohučským arcibiskupom a opátom z Eberbachu vypočuli všetkých svedkov zázrakov, aby ich výpovede zapísali a zapečatené vlastnými pečaťami zaslali do Ríma spoľahlivými kuriérmi.

Na žiadosť pápeža Gregora IX. sa v januári a vo februári 1233 konalo nové vypočúvanie svedkov a urobil sa aj nový protokol. Avšak skôr, než bola táto nová správa odoslaná do Ríma, najatí vrahovia zabili Konráda z Marburgu spolu s jeho sprievodcom františkánom frátrom Gerhardom. Táto dvojnásobná vražda nemala nijaký súvis so svätorečením sv. Alžbety alebo s protokolom o zázrakoch na jej hrobe. Zistilo sa, že mala celkom iné príčiny.

Záležitosti svätorečenia Alžbety sa preto po Konrádovi z Marburgu musel ujať nový právny zástupca. Nebol to nik iný ako mladší Ľudovítov brat, teda jej švagor, ktorý sa tiež volal Konrád, ale z Durínska. On, spolu so svojim bratom Henrichom Raspem - v súčasnosti panujúcim markgrófom na Wartburgu, bol pôvodne protivníkom Alžbety hneď po tom, ako ovdovela. Po uložení telesných pozostatkov brata Ľudovíta v reinhardbrunnskom kláštore sa postoj mladého markgrófa k švagrinej zmenil. Vieme, že k tejto zmene prispeli najmä rytieri, ktorí sa vrátili z križiackej výpravy a priniesli Ľudovítove kosti z Otranta. Obaja švagrovia jej vyplatili v hotovosti časť svadobného vena a marburskému špitálu, ktorý založila, udelili patronátne práva realizované prostredníctvom kostolov a františkánskeho kláštora v Marburgu. Keď Alžbeta v r. 1231 zomierala, jej hlavnou starosťou bolo zabezpečiť prevádzku a dobré vybavenie nemocnice, ktorá už medzitým dostala meno Alžbetínsky špitál; tam potom šli všetky desiatky i všetky zisky z pasienkov medzi Marburgom a Ockershausenom, ako aj zo všetkých oblastí, ktoré k nim patrili.

Mladý markgróf Konrád predtým vypálil, spolu so svojimi druhmi, viac z roztopaše ako z iných dôvodov, mestečko Fritzlar a žil v ťažkom hriechu; duševný otras spôsobený svätou smrťou švagrinej Alžbety tak zapôsobil na neho, že pochopil ťarchu svojho previnenia a úplne sa zmenil. Dal sa spolu so svojimi dobrodruhmi verejne zbičovať a prosil Boha i tých, ktorým spôsobil ujmu, o odpustenie.

Potom celkom vzal na seba vybavovanie svätorečenia svojej švagrinej. Robil to veľmi dôsledne a zanieťene v spolupráci s mohučským arcibiskupom. V júli 1234 sa kvôli tomu zdržiaval dlhší čas na pápežskom dvore, aby presadil jej svätorečenie, ako aj prevedenie jej špitála na nemecký rytiersky rád - po tom, čo sa oň uchádzali už dva roky predtým johaniti. V r. 1234 na deň tretieho výročia Alžbetinej smrti vstúpil, spolu s rytiermi Harmannom a Dietrichom, do františkánskeho rádu a obliekol si ich habit. Jeho úsilie vynaložené na jej svätorečenie, na zveľaďovanie jej nemocnice, ako aj deň a miesto vstupu do rehole, poukazujú na silný vplyv nebohej Alžbety.

Na pápežov príkaz sa odobrala ním zostavená trojčlenná komisia (biskup a dvaja opáti) osobne do Marburgu, aby si vypočula svedkov, ktorí žili spolu s Alžbetou alebo v jej blízkosti. Vypovedali obsérne o jej živote. Vypočúvali aj chorých, ktorí sa zázračne uzdravili, keď sa modlili priamo k nej tak, že vyslovili jej meno.

Poverená komisia postupovala veľmi opatrne. Jeden z členov komisie, biskup Konrád z Hildesheimu, ktorý predtým nástojčivo žiadal Ľudovíta zúčastniť sa na križiackej

výprave, určil deň, keď sa mali dostaviť všetci zázračne uzdravení a iní svedkovia s potvrdením od miestneho farára, že budú vypovedať pravdu.

V tento deň prúdili do Marburgu tisícky ľudí. Biskup prisahal v prítomnosti mnohých opátov a priorov z reholí cisterciánov, dominikánov a františkánov, bratov z nemeckého rádu rytierov a iných významných mužov, že nezamlčí žiadnu pravdu a nepridá nijakú lož do správy pre pápeža.

Vypočuli teda svedkov, všetko pravdivo zapísali a protokoly zapečatili. Opát Bernhard, magister Salomon a brat Konrád Durínsky ich ako spoľahliví kuriéri odniesli do Ríma.

(12)

SVÄTOREČENIE

Trináste storočie dalo svetu niekoľko veľkých svätých. Z nich dvaja majú priam obrovský význam aj pre našu slovenskú krajinu. Bol to sv. František z Assisi, ktorého pápež Gregor IX. svätorečil v r. 1228 v Perugii a ktorý je zakladateľom rehole františkánov, a naša krajanka sv. Alžbeta.

Keď bol ten istý pápež v r. 1235 znovu v Perugii, prišli kuriéri z Durínska, priniesli mu zapečatené protokoly od mohučského arcibiskupa Siegfrieda a ostatných členov komisie a požiadali ho o svätorečenie Alžbety Durínskej, ktorá zomrela v r. 1231 v marburskom špitáli, ktorý sama založila.

Gregor IX. otvoril zápisnice v prítomnosti kardinálov mnohých prelátov a kňazov a dal nahlas pred celým zhromaždením prečítať jej životopis a opisy zázrakov, čo sa udiali na jej hrobe a v súvislosti s ňou. Prikázal preskúmať všetky formality čo najprísnejšie, aby bol vylúčený každý omyl. Všetci prítomní jednomyselne vyhlásili, že Alžbeta je svätá a má byť zapísaná do zoznamu svätých. Pápež ju potom sám do tohto zoznamu zapísal a nariadil, aby sa jej sviatok svätzil každý rok 19. novembra; zároveň poskytol všetkým návštevníkom jej hrobu v tomto dni odpustky.

V chráme zahral organ a všetky zvony sa rozozvučali. Svätý otec si sňal mitru z hlavy a zaspieval Te Deum - "Teba Bože, chválime" ! Ostatní zhromaždení sa pridali. Keď mohutný chórový spev doznal, jeden z kardinálov mohutným hlasom zvolal:

"Oroduj za nás, svätá Alžbeta ! Aleluja !"

Pápež Gregor IX. ešte zaspieval ním samým zloženú kolektu -modlitbu na počesť novej svätej. Kardinál sa pomodlil konfiteor (vyznávam), v ktorom Alžbetu menoval hneď po apoštoloch; potom pápež udelil všetkým prítomným požehnanie.

Nasledovala slávnostná sv. omša, pri ktorej koncebrovali traja kardináli, ktorí mali pri procese svätorečenia funkcie sudcov. Vzdali hold vďaky za úspešné dielo svätorečenia.

Na počesť sv. Alžbety postavili a zasvätili oltár v dominikánskom kláštore v Perugii, v ktorom sa táto slávnostná sv. omša konala. Napokon švagor sv. Alžbety markgróf Konrád z Wartburgu pripravil pohostenie pre 300 rehoľných bratov a okolitým

chudobným kláštorom poslal chlieb, víno, ryby a rôzne iné potraviny. V mene Rádu nemeckých rytierov rozdelili mnohým tisícom chudobných mäso, chlieb, víno a peniaze.

Po skončení týchto osláv, prichystaných naozaj dôstojne a veľkolepo, pozval pápež mladého markgrófa Konráda ku stolu, posadil si ho vedľa seba a dal obslúžiť celý jeho sprievod. Pri rozlúčke mu udelil všetky milosti, ktoré mu už dávno patrili, dal mu svoje požehnanie a so slzami v očiach ho vrúcne objal.

Dňa 1. júna 1235 zaslal pápež bulu "Gloriosus in majestate" o svätorečení sv. Alžbety Durínskej všetkým vtedajším kniežatám a biskupom. V bule sú opísané všetky cnosti, ktorými sa sv. Alžbeta vyznačovala od kolísky až po hrob. Skoro nato poslal list toho istého obsahu Beatrici Kastílskej.

Po zverejnení svätorečenia Alžbety Durínskej v Erfurte bol všetok veriaci ľud nesmierne dojatý a cirkevné slávnosti vzdávajúce hold svätici trvali plných 10 dní.

Vyzdvihnutie jej telesných pozostatkov z hrobu bolo stanovené na 1. mája 1236, teda 11 mesiacov vopred.

Na slávnosti exhumácie jej pozostatkov sa zhromaždilo, ako uvádzajú historické pramene, okolo 1 200 000 ľudí, čo je na 13. storočie a vtedajšie dopravné možnosti skutočne obrovské množstvo ľudí zhromaždené na jednom mieste, aké dovtedajšia stredná Európa nezažila ani dlho potom. Očividne to bolo možné zorganizovať len preto, lebo Alžbeta musela byť pre svoju štedrosť a cnostný život známa široko-daleko, že ju ľudia mali v živej pamäti, ale aj preto, že dátum exhumácie bol známy takmer rok vopred.

Najvýznamnejšou osobnosťou, ktorá bola prítomná na exhumácii, bol sám rímsky cisár a nemecký kráľ Fridrich II. so svojím sprievodom. Ďalej bol prítomný celý durínsky kniežací dvor, vedený Alžbetinou svokrou Žofiou a markgrófmi Konrádom a Henrichom, a jej tri deti (vtedy mal Hermann 13, Žofia 11 a Gertrúda 9 rokov). Prišli všetci nemeckí biskupi. Okrem toho boli prítomné delegácie zo zahraničia. Ako uvádzajú kroniky, najpočetnejšia bola delegácia z jej rodného Uhorska. Neuvádzajú, žiaľ, mená, ani miesta. Predpokladáme však, že tu bol určite sprievod z Bratislavy na čele buď s najvyšším cirkevným hodnostárom alebo s jej bratom, čerstvým uhorským panovníkom Belom IV., ktorý necelý rok predtým nastúpil na uhorský trón po svojom a jej otcovi Ondrejovi II., ktorý sa síce dožil jej svätorečenia, lebo zomrel 21. septembra 1235, ale slávnosti prenesenia jej telesných pozostatkov sa už nedožil. Slávnosť viedol biskup Siegfried z Mohuča, do ktorého diecézy Marburg patrila.

* * *

V noci pred 1. májom 1236 vykopalo sedem prísušníkov rádu nemeckých rytierov pod vedením priora Ulricha truhlu. Keď ju otvorili, bolo jej telo neporušené, hoci nebolo zabalzamované; ruky mala na prsiach zložené ako pred piatimi rokmi, keď ju do truhly vložili. Vyňali a zahalili jej sväté telo do hodvábneho purpuru a vložili do olovenej truhly a tak ju znova spustili do pôvodného hrobu. Takto teda pripravili jej pozostatky na slávnostné vyzdvihnutie na druhý deň, t.j. 1. mája, ako bolo už pred rokom stanovené. Tento deň sa stal jedným z najslávnejších dní nielen pre Nemecko, ale aj pre celú kresťanskú strednú Európu.

Cisár Fridrich II. prišiel skoro ráno bosý, v sivom plášti, aký nosievala ona. Cisára ostatné kniežatá vyzdvihli jej rakvu z hrobu a sprevádzaní smútočnými piesňami zhromaždených kňazov a mníchov odniesli ju na pleciach na pripravené miesto, nad ktorým sa dnes týčia k nebu dve veže prekrásneho marburského Dómu sv. Alžbety.

Počas sv. omše, ktorú celebroval mohučský arcibiskup spolu s niekoľkými biskupmi, pristúpil počas obetovania rímsky cisár Fridrich II. k otvorenej rakve a nasadil svätici na hlavu korunu, potom povedal: "Tu na zemi som ju za cisárovnú korunovať nemohol - teraz ju však korunujem so všetkou úctou touto korunou ako nesmrteľnú kráľovnú v Božej ríši."

(13)

ALŽBETA AKO MATKA

Ako sme už niekoľkokrát uviedli, sv. Alžbeta mala tri deti a vieme i to, že s nimi žila len veľmi krátko. Posledné dievčatko sa narodilo až po smrti jej manžela. Keď prvýkrát odchádzala z Wartburgu, bolo dvojmesačným dojčaťom.

Aby sme to pochopili, musíme si objasniť podstatné okolnosti a príčiny, prečo sa svojich detí "zbavila". Pre dnešnú poriadnu matku je to nepochopiteľné. Najprv v krátkosti však o ostatných najbližších príbuzných a deťoch.

Najstarším dieťaťom bol Hermann. Keď mal 16 rokov, prevzal na krátky čas majetky svojho otca Ľudovíta od strýka Henricha Raspeho. Pretože bol synom sv. Alžbety, tešil sa veľkej sláve a úcte. Navštívil i francúzskeho kráľa Ľudovíta IX. a nejaký čas sa uňho aj zdržal. Jeho manželkou sa stala Helena, dcéra vojvodu Otta z Braunschweigu. Ako osemnásťročný zomrel a je podozrenie, že bol otrávený. Krátko pred smrťou si žiadal, aby ho pochovali v Marburgu vedľa matky. Na príkaz strýka Henricha ho však pochovali v Reinhardsbrunne vedľa otca, pretože jeho strýko sa vraj bál, aby ho matka nevzkriesila.

Dcéra Žofia bola vydatá za vojvodu z Brabantu a zomrela ako šesťdesiatročná v r. 1284. Je pochovaná v Marburgu v chráme, kde je pochovaná i jej matka.

Gertrúda, najmladšie dieťa, počula vraj ako päťročná, keď sa hrala s inými deťmi na kláštornom dvore, zvoníť umieráčik. Uprostred hry zrazu zastala a povedala:

"Počujem zvoníť zvonček v Marburgu, dnes asi zomrela moja milá mamička."

Zomrela vo vysokom veku ako predstavná kláštora v Altenburgu.

Všetky tri deti sv. Alžbety si boli vedomé veľkej cti vyplývajúcej z toho, že boli deťmi svätice. Pred svojím menom si vždy uvádzali:

Syn alebo dcéra sv. Alžbety.

Sv. Alžbeta mala dvoch bratov: Bela IV. a Kolomana, obaja sa vyznamenali v bojoch proti Tatárom, keď títo vpadli do Uhorska. Okrem toho mala aj sestru Jolanthe, ktorá sa vydala za Jakuba z Aragónie; jej vnučkou bola sv. Alžbeta portugalská.

Pre Slovensko, a najmä pre Bratislavu, malo obdobie panovania Bela IV. mimoriadny význam. Bol to azda najvýznamnejší uhorský kráľ z dynastie Arpádovcov. Vládal po smrti svojho otca Ondreja II. formálne od októbra 1235 až do r. 1270. Za svojho

starnúceho a chorľavého otca vládol fakticky už oveľa skôr. Upevnil kráľovskú moc, ktorú oslabil jeho otec v prospech vysokej šľachty, keď si ju chcel získať na boj proti vlastnému bratovi Imrichovi. Úspešne sa staral o všestranný rozvoj uhorského štátu podľa vzoru vyspelejších západných karjín, čo bolo na krátky čas prerušené vpádom mongolských tatárskych hord. Ich plienenie sa mu podarilo zastaviť i pomocou brata Kolomana a iných európskych panovníkov. Po vyhnaní Tatárov znova pozval odborníkov najmä z Nemecka a rozhodol sa pre stále sídlo uhorských kráľov v Budíne, kde začal od r. 1247 budovať kráľovský hrad, ale až od r. 1361 sa tento hrad stal sídlom uhorských kráľov, no iba na necelých 200 rokov, pretože v bitke pri Moháči (1526) zvíťazili islamskí Turci (spomeňme si na prorockú predpoveď pápeža Inocenta III.) a Budín i Pešť obsadili a spustošili. Korunovačným mestom uhorských kráľov sa stala Bratislava. Belom IV. rozostavaný budínsky hrad bol dokončený až za Márie Terézie, ktorá v ňom umiestnila r. 1777 trnavskú, predtým ostrihomskú univerzitu. Po siedmich rokoch (1784) ju však znovu premiestnili do celkom novej budovy v Pešti.

Belo IV. mal dve dcéry, ktorým sa ich teta stala príkladom v živote: Margita vstúpila už v mladosti do dominikánskeho kláštora, venovala sa obetavo charitatívnej činnosti a zomrela po svätom živote v mladých rokoch. Druhá neter, Kinga, sa vydala za poľského vojvodu Boleslava a obaja zložili sľub čitosti. Neskoršie vstúpila do rehole chudobných klarisiek.

* * *

Pri skúmaní života sv. Alžbety narážali odborníci na jej zdanlivo protirečivý postoj k vlastným deťom, hoci ona sama niekoľkokrát dala najavo pred svojimi najdôveryhodnejšími osobami a jasne sa vyjadrila v tom zmysle, že chce slúžiť Bohu z celého srdca a zo všetkých svojich síl, a preto dala svoje deti na výchovu do kláštorov, aby sa mohli venovať opatere iných detí, chorých a chudobných, ktorí to potrebovali viac.

Aj napriek tomu sa nám zdá dnes nepochopiteľné, že táto žena, ktorá sa právom stala "slávou rímsko-katolíckej cirkvi", aby dosiahla najvyššiu dokonalosť, zaplatila za to najvyššou cenou, akú matka len môže dať, totiž umŕtvením svojej materinskej lásky; namiesto pritúlenia svojich detí zvolila si odlúčenie od nich. Najprv to urobila v Eisenachu, keď nemohla pre ne nájsť prístrešie, a neskoršie v Marburgu, keď sa úplne venovala opatere chorých.

Alžbeta nemala pôvodne v úmysle oddeliť sa od svojich detí. Prvýkrát odišla z Wartburgu spontánne, v stave strašnej duševnej bolesti a opustenosti po manželovej smrti, aby mohla žiť v službe chorých a opustených, ale vtedy nemyslela na to, že jej deti nebudú môcť znášať tento život v chudobe a odriekaní. Rozhodla sa riešiť tento problém rozchodom s nimi. Neskoršie si ich zase vzala späť. Vtedy sa v jej duši odohral horkosťou naplnený boj medzi jej veľkou materinskou láskou, spojenou so starostlivosťou o výchovu vlastných detí a úplnou oddanosťou biede chudobných a chorých, ktorí jej boli zverení v marburskom špitáli, ktorý sama založila, a už dostal po nej aj meno. Z tohto boja sa krátko pred smrťou vyznala v modlitbe, aby jej Pán Boh odňal nadmernú lásku k vlastným deťom v porovnaní k ostatným blížnym, ubezpečujúc ho, že ich nemiluje viac ako ostatných ľudí a že svoj osud úplne odovzdáva do Božích rúk. Vtedy až poslala svoje najmladšie dieťa Gertrúdu definitívne preč do Altenburgu, kam ho pred Ľudovítovým odchodom spolu na jeho návrh ešte nenarodené sľúbili. Jej dôverná priateľka Isentrúda o tomto rozlúčení hovorí takto:

"Magister Konrád z Marburgu jej radil opovrhovať všetkými pozemskými vecami, ona potom najprv prosila Pána Boha, aby jej dal sily opovrhovať všetkým svetským, aby jej

odňal nadmernú lásku k vlastným deťom a po tretie, aby jej vnukol ducha opovrhovania aj voči urážkam, ktorými mnohí veru nešetrili. Po tejto modlitbe povedala svojim priateľkám: Pán vyslyšal moju modlitbu; všetky pozemské majetky, na ktorých mi kedysi záležalo, považujem za ničotnosť, príťaž; starám sa aj o svoje deti, Boh mi je svedkom, nie viac, ako o iné, slúžim iným ľuďom; odovzdala som ich Bohu, nech s nimi urobí to, čo je jeho vôľa. Keď ma ohovárajú, nactiutľhajú, keď mnou opovrhujú, naučila som sa nachádzať v tom zadosťučinenie, potešenie, povzbudenie; nemilujem nič len Boha."

Takmer úplná izolácia od rodiny je v Alžbetinom prípade koniec koncov aj dôsledkom vtedajších pomerov. Silnú súdržnosť matky a dieťaťa, ktorá sa dnes tak podporuje, a je správna, máme sklon posudzovať podľa súčasnosti, keď rodičia prejavujú svoju starostlivosť ešte aj o dospelé deti. V stredoveku boli spojivá v rodine voľnejšie. U stredovekej šľachty bolo bežné a patrilo k dobrému tónu, že deti, či už chlapci alebo dievčatá, odchádzali z otcovského domu dokonca i do cudziny na výchovu a výcvik. Siedmy rok dieťaťa bol spravidla posledným v úzkom spoložití matky s dieťaťom. V tomto veku odchádzali chlapci do spriatelenej šľachtickej rodiny, ak sa mali z nich stať rytieri; musel tam byť samozrejme predpoklad prísneho výcviku a výchovy k rytierskym cnostiam. Ak bol chlapec vybratý pre duchovné povolanie, tak sa v tomto veku dostal na výchovu do niektorého opátstva. Týmto bolo prirodzene spojivo medzi rodinou, matkou a dieťaťom pri vtedajších dopravných možnostiach prakticky definitívne a často navždy prerušené. Dievčatá mávali len málo odlišné osudy. Najčastejšie boli vychovávané v kláštoroch alebo v iných šľachtických rodinách.

Aj neustále verbovanie šľachtických mužov do križiackych výprav prispievalo k uvoľňovaniu rodinných pút. Výpravy vytrhávali z rodiny manželov i synov podľa hesla "Kde sú dvaja muži v jednom dome, jeden má ísť na pomoc Svätej zemi", tým sa zdôrazňovala povinnosť popretŕhať všetky pozemské zväzky pri plnení Božej vôle. Toto povedomie bolo v rodinách vypestované tak silno, že sa do križiackych výprav hlásili aj deti. www.vesmirni-lide.cz

Citlivej duše Alžbety sa najviac dotkla nevýslovná bieda, ktorá bola vtedy v Nemecku. Boli to roky hladomoru spôsobené jednak neúrodou, ale predovšetkým vojnami medzi jednotlivými kniežatstvami, na ktoré bolo vtedy Nemecko rozdelené. Biedou boli postihnuté najmä deti - siroty a mladé ťarchavé vdovy po padlých bojovníkoch. Stále sa pohybovala medzi nimi, ba vyhľadávala ich, aby im milodarmi pomáhala, nakoľko to len bolo možné.

Často si dávala otázku, či sa podľa Kristom hlásanej myšlienky o rovnosti všetkých duší pred Bohom nemá zo všetkých síl venovať tým najchudobnejším z najchudobnejších a či im vlastne nemá patriť ako matka, pretože o jej vlastné deti bolo v dôsledku ich spoločenského postavenia dobre postarané, a to tak o materiálny dostatok, ako i o starostlivú výchovu, no tie ostatné sú celkom opustené a žijú v biede.

Vo vtedajšom Nemecku bola sv. Alžbeta už za života známa ako matka chudobných a ubiedených detí a považovali ju za svätú. Preto hneď po jej smrti začali púte k jej hrobu. Matky kládli naň svoje zmrzačené deti, aby boli účastné na jej milosti. Biskupom navrhnutí a pápežom schválení komisári skúmali prípady zázračného uzdravenia. Ich protokoly uvádzajú niektoré prípady ako dokázané: Päťročný chlapec Ditrich z mohučskej diecézy sa uzdravil zo slepoty. Triapolročný chlapec Henrich z Fronhausenu mal už všetky znaky mŕtveho; jeho matka v skalopevnom presvedčení, že ho sv. Alžbeta preberie k životu, ho priniesla k jej hrobu a položila naň - chlapec sa zo smrteľného spánku prebral. Školák Burghard z Aschaffenburgu sa utopil v rieke, sv. Alžbeta ho oživila. Malý Henrich z Grúnebergu, ktorý oslepol na jedno oko, bol tiež uzdravený...

Takto by sme mohli pokračovať ešte dlho vo vymenúvaní prípadov zázračného uzdravenia, a preto vedomie, že sa materstvo na hrobe sv. Alžbety prejavuje vo svojej vyššej forme takou veľkou silou, privolalo nevídané množstvo matiek s chorými a zmrzačenými deťmi na dlhé púte zo všetkých kútov Nemecka i zo zahraničia, aby im uzdravila ich dieťa.

Sv. Alžbeta bola už na hrade prvou a najdôslednejšou bojovníčkou za nový sociálny poriadok, a tu v Marburgu sa stala žiarivým príkladom nového zduchoveného materstva, ktoré pomáhalo vtedajším preťaženým a unaveným ženám pozdvihnúť ich sebavedomie.

(14)

HLAVNÉ PRAMENE P ŽIVOTE SV. ALŽBETY

Každý opis života svätej Alžbety sa musí opierať o dva hlavné pramene, sú to:

1)

Kniha o výpovediach jej štyroch komorných

2)

List Konráda z Marburgu, magistra a jej spovedníka pápežovi Gregorovi IX. z r. 1232.

Okrem týchto dvoch hlavných prameňov máme k dispozícii bohatú literatúru legend, ktoré vznikli neskôr ústnym podaním, tie však nemôžeme pokladať za úplne vieryhodné, môžu však mať pravdivé jadro.

Výpovede komorných pri vypočúvaní komisiou schválenou pápežom v Marburgu sú zachytené neznámym pisárom a delia sa na dve časti:

a)

Výpovede Gudy a Isentrúdy, ktoré vlastne ani komornými alebo slúžkami neboli. Boli to skôr jej kamarátky a vrstovníčky, Guda ju sprevádzala od útlej mladosti, bola od nej len o rok staršia a Isentrúda sa k nej pridala o niečo neskôr. Tie žili spolu s ňou v úplnej dôvere, poznali jej súkromný život do detailov a jej duševný i telesný stav, s výnimkou krátkeho času pred smrťou, keď ju magister Konrád presvedčil, aby ich prepustila, čo, ako už vieme, veľmi ťažko znášala. Tieto dve osoby mohli podať skutočne pravdivé svedectvo z vlastného pohľadu o životných postojoch svätej a jej celý životný príbeh. Ich výpovede urobili na členov pápežskej komisie najhlbší dojem, a preto sú aj veľmi starostlivo zapísané.

b)

Výpovede tých komorných, ktoré jej Konrád z Marburgu prideliť krátko pred smrťou, totiž Alžbety (mala rovnaké meno) a Irmgardy, starej mrzutej šlachtičnej; i ich výpovede zapísal iný pisár a nie sú také presvedčivé, dôkladné a presné. Tieto dve ženy mohli pravdaže rozprávať len o úseku jej života v Marburgu - zo svojho stanoviska k udalostiam, ktoré sa v súvislosti s jej činnosťou v špitáli odohrali. O jej živote na Wartburgu a v Eisenachu mohli hovoriť len z počutia. Okrem toho Alžbeta nemala

k nim určite plnú dôveru jednak preto, že jej ich prideliť magister Konrád bez toho, žeby sa s ňou bol poradil, jednak pre krátkosť času, ktorý s nimi spolu žila.

K týmto výpovediam môžeme pripojiť ešte aj krátku správu mladého dievčaťa, ktorému na rozkaz Alžbety v nedorozumení odstrihli jej krásne plavé vrkoče a ktoré sa potom celkom venovalo práci zdravotnej sestry v marburskom špitáli.

Všetky tieto výpovede (a i b) boli čoskoro po vypočutí v r. 1235 rozmnožené (viackrát prepísané) a rozposlané do rôznych kláštorov. Už o rok nato sa objavil malý zošit o živote sv. Alžbety, ktorého autorom bol rehoľný brat Christian z Marburgu. Čerpal z uvedených výpovedí a svoj zošit ponúkol Cesariovi z Heisterbachu, aby napísal jej obširnejší životopis. Dostal podporu aj od magistra Konráda, jej spovedníka, teda najdôvernejšieho znalca jej života za posledných plných šesť rokov pred smrťou. Tieto svedecké výpovede sa teda stali podkladom pre neskoršie životopisy sv. Alžbety od rôznych autorov.

Najväčšiu zásluhu na pravdivom obraze života sv. Alžbety má dr. Albert Huyskens, ktorý uvedené výpovede preložil z latinčiny do nemčiny spolu s opismi zázrakov ako ich dostali do ruky členovia pápežskej komisie. Stalo sa to, žiaľ, až v r. 1908, keď všetko vydal knižne v Marburgu. Medzitým najmä v 14. a 15. storočí začali vznikať legendy, ktoré spontánne život sv. Alžbety prizdobili, čo poskytlo bohatstvo podnetov výtvarným umelcom na jej zobrazovanie. Ako príklad môžeme uviesť aj legendu o zázraku s ružami, podľa ktorej ju vraj jej manžel Ľudovít prekvapivo stretol na chodníku v lese pod Wartburgom, keď niesla v zástere potraviny pre chudobných. Keď sa jej opýtal, čo v zástere má, ona odpovedala, že ruže, a keď na jeho výzvu zásteru rozvinula, mala ju skutočne plnú ruží, hoci v tom ročnom období už ruže nekvitli. Keď odišla a prišla medzi chudobných rozvinula zásteru, mala ju zase plnú chleba a mäsa ako pôvodne. Ďalej do tejto kategórie legiend patrí i postava zlej svokry Žofie a surové vyhnanie z Wartburgu.

Takisto ako výpovede komorných sú veľmi dôležité aj výpovede Konráda z Marburgu o živote našej svätice. Ved' bol od r. 1225 jej duchovným vodcom a spovedníkom. Jeho stálym sídlom bol najprv hrad Wartburg, neskoršie mesto Marburg; obe svoje sídla často na dlhšiu dobu opúšťal a cestoval po Nemecku ako kazateľ. Svätá Alžbeta sa mu zaviazala sľubom poslušnosti, bola jeho duchovným dieťaťom, pretože bol o jej živote veľmi dobre informovaný priamo od nej.

Bol to práve on, ktorý doslova so živelným zápalom súril s jej svätorečením a chcel ho presadiť už v r. 1232, teda len jeden rok po jej smrti, pretože bol právom skalopevne presvedčený, že je svätica. Už počas jej života podával o nej informácie pápežovi, takže ani Gregorovi IX. nebola Alžbeta neznáma.

Keď prišiel mohučský arcibiskup Siegfried do Marburgu, aby posvätil dva nové oltáre, využil túto príležitosť a vyzval veriacich, aby povedali správy o živote Alžbety Durínskej na arcibiskupský úrad, aby ich využil ako podklady pre pápežskú komisiu na jej svätorečenie. Konrád bol taký nedočkavý, že nevyčkal ani výzvu pápežskej stolice na zaslanie správy, ale sám iniciatívne zaslal protokoly o zázrakoch, vraj nezapečatené, s vlastným sprievodným listom o jej živote pápežovi, ktorý samozrejme zaslal všetko späť arcibiskupovi do Mohuča na riadne komisiou pripravené vypočúvanie svedkov, ako sme sa už o tom zmienili. Toto vypočúvanie sa konalo až o tri roky neskôr, teda r. 1235. V tomto čase už Konrád z Marburgu nežil, bol totiž úkladne zavraždený najatými vrahmi (aj o tom už bola tu zmienka), ale jeho výpovede už boli písomne zachytené, priložené k novým výpovediam a všetko úradne zaslané do Ríma.

Po skončení procesu svätorečenia, ktorý zachytil presne a pravdivo všetky skutočnosti vedúce k jeho opodstatnenosti, bolo úlohou zbožných a statočných mužov spracovať a použiť ich pri zostavovaní životopisu svätice. Tejto práce sa ujal Mikuláš, pravdepodobne benediktín vo Sv. Martine, i Cesarius z Heisterbachu. Obe práce boli napísané hneď po prenesení jej tela na miesto, nad ktorým položili základný kameň budúcej katedrály sv. Alžbety, teda v r. 1236. Žiadna z týchto prác sa nedočkala veľkej publicity, obe zostali v rukopise a dodnes nie sú vydané, a to z jednoduchého dôvodu - boli napísané po latinsky. Neskorší životopisci ich však použili ako pramene.

Oveľa významnejšie pre veriaci ľud i cirkev boli Cesariove kázne o sv. Alžbete pred širokými masami ľudu a na mnohých miestach, pretože boli podané v jazyku pre ľud zrozumiteľnom. Tie dali vlastne podnet na vznik rozličných legiend o nej, o jej príbuzných i ostatných, ktorí s ňou prichádzali do úzkeho kontaktu. Takto sa stala známou a uctievanou i v ďalších rokoch a storočiach.

Ústne podané tradície o živote sv. Alžbety zozbieral v rokoch 1281-1298 Dietrich z Apoldy. Aj z rukopisu tejto zbierky neskoršie čerpali rôzni životopisci.

Veľmi cenným prameňom pre životopiscov sv. Alžbety bol aj spis "Vita Ludovici" (Život Ľudovíta) od hradného kaplána na Wartburgu, Bertholda. Ten totiž dôverne poznal oboch manželov a sprevádzal Ľudovíta na všetkých jeho cestách i na jeho osudnej križiackej výprave. Opísal jeho život do podrobností s veľkými sympatiami i jeho manželský život až po smrť v Otrante, kde bol celý čas pri Ľudovítovom lôžku. Organizoval aj jeho pohreb a pri návrate priviezol jeho telesné pozostatky do Durínska. Bol súčasníkom oboch a písal ešte za života sv. Alžbety, teda jeho dielo patrí k najvieryhodnejším. Aj Dietrich z Apoldy čerpal vo svojej zbierke z neho.

Najvýznamnejším dielom o živote sv. Alžbety hodným označenia "vedecké", je obsiahla kniha (vyše 600 strán) od francúzskeho grófa Montalemberta pod názvom "Histoire de St. Elisabeth de Hongrie". Kniha vyšla v Paríži v r. 1836 k 600. výročiu prenesenia jej svätého tela do krypty Dómu v Marburgu. Rok nato vyšiel v Aachene jej nemecký preklad s veľmi cennými poznámkami od Städtlera. V r. 1898 vyšlo jeho 4. vydanie.

Inšpirácia napísať toto dielo skrsla v autorovi pri návšteve chrámu postaveného na počesť tejto svätice v Marburgu. Bolo to v roku 1833. Nasledovalo horúčkovité vyhľadávanie zdrojov informácií nielen po stopách jej života, ale štúdium aj historického prostredia v bývalom Uhorsku a v Nemecku i v iných miestach súvisiacich s jej krátkym pohnutým životom. Neštudoval len suché historické pramene v kronikách a archívoch, ale aj ľudové tradície a legendy. Chodil z mesta do mesta, z kláštora do kláštora a hľadal stopy. Okrem iného zistil, že v katolíckom Nemecku ju volajú "drahá svätá Alžbeta".

Hoci sa o to veľmi snažil, nepodarilo sa mu pre časovú tieseň navštíviť Bratislavu; chcel totiž, aby kniha vyšla už v r. 1836. Gróf Montalembert zhromaždil a preštudoval s nekonečnou usilovnosťou všetky dostupné materiály, bol veľmi vzdelaný, ovládal okrem rodnej francúzštiny i latinčinu a nemčinu. Jeho kniha znamenala začiatok nového historického výskumu Alžbetinho života. Aj keď je to dielo vytvorené pod vplyvom vtedajšieho romantického chápania života, a preto sa nevyhýba legendám, stalo sa veľmi významným pre každé neskoršie spracovanie jej životného príbehu. Preštudoval si aj materiály z pápežského dvora v Ríme. Jeho zásluhou poznáme niektoré podrobnosti o príprave jej sobáša, ku ktorému došlo po poradách s kniežacím dvorom v Durínsku a kráľovským dvorom v Česku a v Uhorsku. Na tomto pripravovanom uhorsko-durínskom sobáši štvorročnej Alžbety mala záujem i pápežská aliancia. Rím teda sledoval jej životné osudy od panovania Pápeža Inocenta III. cez Honória III. až po Gregora IX., ktorý ju svätorečil. Gróf vo svojom obsiahlom diele tento záujem osvetľuje

ako historik. Ďalej vysvetľuje a odhaľuje príčiny vzniku františkánskeho hnutia, jeho vplyv na život sv. Alžbety; jej odchod alebo vyhnanie z hradu znova preskúmal po štúdiu dostupných prameňov a postavil do nového svetla.

Dobrovoľný odchod, vyhnanie ? Toto je jeden z najháklivejších problémov v živote sv. Alžbety, ktorý ani cirkevní historici doteraz nevyriešili úplne. Napr. historik Wenck rozhodne tvrdí, že Alžbetu po smrti jej manžela z Wartburgu nevyhnali. Vysvetľuje, že odišla dobrovoľne, pretože jej odňali právo voľne disponovať majetkami, ktoré získala ako svadobný dar od manžela. Chceli ju prinútiť, aby sa stravovala v kniežacej jedálni spolu s ostatnými, a tým by nemohla plniť prikázanie o stravovaní, ako to sľúbila svojmu spovedníkovi Konrádovi z Marburgu a mala k tomu aj súhlas svojho manžela Ľudovíta a pravdepodobne o tom vedeli i jeho najbližší príbuzní, teda matka Žofia a bratia Henrich Raspe a Konrád Durínsky. Postavili ju teda pred dilemu, ktorú pre svoju zásadovosť vyplývajúcu z jej sociálneho cítenia mohla riešiť len odchodom z hradu.

Naproti tomu Huyskens tvrdí, že k vyhnaní tu skutočne došlo, ale nie z Wartburgu a nie príbuznými Ľudovíta, ale jeho vazalmi z Marburgu, pretože jej patrili len majetky v Marburgu, ale nevlastnila nič v okolí Wartburgu. To je síce písomne doložené, ale otázku celkom nerieši, len ak by sme pripustili, že Ľudovítovi vazali mali eminentný záujem, aby bývala tam, teda priamo na svojich majetkoch, čo sa i stalo. Preto sa ťažisko jej práce prenieslo z Wartburgu a Eisenachu do Marburgu. Sám jej spovedník, majster Konrád z Marburgu, píše v liste pápežovi o svojom rozhovore s Alžbetou po Ľudovítovej smrti toto:

"Keď ste Vy, Svätý Otče, po smrti jej manžela rozhodli, aby som sa o ňu postaral, pýtala sa ma, v úsilí dosiahnuť čo najvyššiu dokonalosť, či má žiť ako samotárka, alebo vstúpiť do kláštora, alebo robiť niečo iné, aby čo najviac zarobila a mohla rozdávať. Nakoniec jej dušu celkom ovládla myšlienka, a to žiadala odo mňa so slzami v očiach, aby som jej dovolil žobrať pri dverách, že tak získa najviac. Keď som jej to striktné zakázal, vzhľadom na jej spoločenské postavenie, ostro mi povedala: "Tak budem robiť to, v čom mi nebudete môcť zabrániť !"

Tieto slová poukazujú na to, že Alžbeta stoj čo stoj sledovala svoj úmysel dostať sa do iných životných pomerov v neprítomnosti majstra Konráda, o ktorom vedela, že sa bezprostredne chystá na dlhšiu kazateľskú cestu mimo Durínska, a ona, ako sme už uviedli, spontánne opustila hrad. O tom, či by majster Konrád bol dal na tento krok svoj súhlas, silne pochybujeme. Určite by bol vyjednával s mladým markgrófom Henrichom Raspem a bolo by došlo k nejakej dohode, ktorá by bola uspokojila Alžbetino svedomie aspoň vo veci jej stravovania, a bol by sa zabezpečil aj pobyt jej detí na hrade. Triezvemu Konrádovi boli takéto spontánne rozhodnutia, ako napr. opustenie hradu so všetkými následkami pre jej deti, rozhodne neprijateľné. Alžbeta využila na tento krok jeho neprítomnosť. Magister by ju bol pravdepodobne odhovoril takisto, ako ju presvedčil neskôršie, že sa nemá vzdávať celého svojho majetku tým, že ho rozdá.

Keď sa z cesty vrátil, bol jej krok už nezvratný, preto jej dovolil, aby z Eisenachu odišla do Marburgu. Pravdepodobne pochopil, že medzi ňou a ním by mohlo dôjsť k nedorozumeniam, ktoré sa neskôršie skutočne aj dostavili a ktoré boli pre prísneho kazateľa križiackych výprav, jej duchovného vodcu a spovedníka, ako aj pre kňažnú veľmi bolestné.

SVEDECTVÁ KOMORNÝCH

Z toho, čo sme už uviedli, vieme, že Alžbeta nepovažovala žiadnu ženu, ktorú jej prideliť alebo ktorá prišla do jej blízkosti ako komorná, slúžka, vychovávateľka alebo spoločníčka na hru či zábavu, za svoju posluhovateľku alebo slúžku, ale za seberovnú. S niektorými sa veľmi zblížila, s inými menej, všetky však pokladala za svoje blízne.

V prípade svedeckých výpovedí ide o štyri, prípadne o päť osôb, ktoré poznali jej život veľmi dôverne a boli jej skôr kamarátkami, s ktorými sa najprv hrávala a neskôršie s nimi žila ako rovná s rovnými, hoci sa to do vtedajšej feudálnej spoločnosti nehodilo a nezodpovedalo to ani dvornej etikete. Nad jej správaním sa pohoršovali nielen príslušníci kniežacieho dvora, ale aj služobníctvo. Jediný, čo ju chápal a toleroval jej správanie, bol jej manžel Ľudovít. Po jeho smrti sa práce slúžky ujala ona tým, že vykonávala tie najhoršie práce, či už išlo o udržiavanie poriadku na dvore alebo v špitáloch.

Guda, zbožná panna, podala svedeckú výpoveď o živote Alžbety pod prisahou: Mala vraj asi päť rokov a blahoslavená Alžbeta asi štyri, keď ju k nej prideliť. Alžbeta, kedysi durínska markgrófka, dcéra uhorského kráľa, túžila po Pánu Bohu už od útleho detstva; všetky svoje želania a činy riadila tak, aby smerovali k Bohu, bez ohľadu na to, či to bolo pri hre alebo pri vážnych podujatiach. Ako päťročná, keď ešte nevedela čítať, otvorila si knihu žalmov, kľakla si pred oltár, a "modlila" sa z nej; bolo to znamenie jej zbožnosti, často si kľakala a vstávala, ako by jej to robilo radosť a stále hľadala príležitosť dostať sa do kaplnky alebo do kostola, trebárs aj tajne.

Keď sa s dievčatami hrávala na schovávačku alebo na chytačku, pri každej možnej príležitosti vbehla do kaplnky, kľakla si a so zopnutými rukami sa pred oltárom modlila s hlavou sklonenou k zemi.

Podľa toho, čo sa hrali, poskakovala trebárs na jednej nohe a lákala aj ostatné deti za sebou do kaplnky, a keď sa jej to nepodarilo alebo keď kaplnka bola zamknutá, pobozkala aspoň prah alebo vchodové dvere. Ak šlo pri hre o nejakú výhru, vždy vkladala nádej do Pána Boha a sľúbila pritom, že sa pomodlí k nemu alebo k Panne Márii. Ak niečo vyhrala, rozdala to takým deťom, o ktorých vedela alebo si myslela, že sú chudobné, a pripomenula im, že sa za to majú pomodliť Otče náš... a Zdravas...

Keď podrástla, chcela, aby jej patrónom a ochrancom bol sv. Ján ako strážca čistoty, a často sa k nemu modlievala. Keď ju prinútili večer ľahnúť si včasnšie, kým nezaspala stále sa v posteli modlila. Keď sa jej pri hre mimoriadne darilo, tak povedala: "Teraz v najlepšom chcem prestať kvôli Pánu Bohu." Keď tancovali kolový tanec, hneď po prvom kole rozveseleným dievčatám povedala: "Jeden mi stačí, ostatných sa vzdávam kvôli Pánu Bohu." Iné podobné sebazapierania mala na dennom poriadku.

Alebo sama si vymyslela dávať Bohu nejaké záväzné sľuby, napr. že na sviatočné dni si nebude obliekať pred sv. omšou žiadne široké rukávce ako znak márnivosti a v nedeľu doobeda nebude nikdy tancovať. Odriekala si všetko, čo malo náznak svetskej márnivosti alebo pýchy, všetko z lásky k Pánu Bohu, od mladosti sa učila a cvičila v pokore voči Bohu.

Bolo toho veľmi mnoho, čo by Guda mohla o Alžbete vymenovať, aj toto málo však stačí. Na otázku, ako dlho bola s ňou a ako to všetko vie, odpovedala, že bola s ňou, ako sa to predpokladalo, stále - aj po smrti jej manžela Ľudovíta, svojho pána, slúžilajej, kým Alžbeta neprijala z rúk magistra Konráda sivý habit a nezložila sľuby. Vtedy si aj Guda obliekla sivý plášť a slávnostne si obnovila sľuby čistoty, ktoré už pred niekoľkými rokmi zložila do rúk magistra Konráda.

Aj Isentrúda bola zbožnou pannou, žila s Alžbetou na hrade asi päť rokov ešte za života Ľudovíta a aj po jeho smrti ešte vyše roka, teda poznali sa dôverne až natoľko, že ju Alžbeta zasvätila aj do niektorých svojich osobných tajomstiev, až kým si neobliekla sivý plášť. Vypovedala tiež pod prísahou. Pri vypočúvaní pred komisou hovorila o Alžbete asi takto: Vždy ešte za života markgrófa, jej manžela, bola zbožná, pokorná a plná vrúcnej lásky k blížnym a celkom sa odovzdávala modlitbám k Pánu Bohu. Vždy sa ponáhľala do kostola vpredu pred ostatnými dievčatami, ktoré na neustále modlenie a pobožnosti šomrali, šla rýchlym krokom a v kostole si niekoľkokrát pokľakla. Ešte vtedy, keď žila len v svetskej počestnosti, vzala si k sebe istého žobraka, ktorý vyzeral hrozne, pretože trpel nejakou chorobu na hlave; strihala mu vlastnými rukami odporné polepené vlasy, pričom si jeho hlavu položila do lona; umyla mu hlavu na takom mieste, kde ich nik nevidel. Niektoré slúžky ich predsa len prekvapili a od hrôzy zvéskli, ale ona sa len súcítne usmiala.

Ďalej Isentrúda vypovedala, že Alžbeta ešte za života markgrófa a s jeho súhlasom sľúbila magistrovi Konrádovi z Marburgu poslušnosť a zachovávanie výlučných práv svojho manžela a do rúk toho istého Konráda zložila sľub večnej čistoty, ak prežije smrť svojho manžela; bolo to v Eisenachu v kláštore sv. Kataríny.

Ďalej vypovedala, že po sľube poslušnosti jej magister Konrád prikázal užívať výnosy len z majetkov svojho manžela, aby mala čisté svedomie, že nežije na úkor iných, čo dodržiavala veľmi prísne. Keď sedela za stolom po boku svojho manžela, zdržala sa každého jedla, ktoré pochádzalo z daní a z vymáhania daňových úradníkov, nejedia nič z toho, o čom nevedela, že pochádza z majetkov jej manžela. Ak priniesli na stôl čosi, čo pochádzalo z daní, tak sa aj v prítomnosti ostatných rytierov tvárila akoby jedla, lámala chlieb, rezala mäso, ale posúvala jedlo sem a tam, aby vyvolala dojem, že je. Keď však spolu so svojimi tromi slúžkami, ktoré o tom vedeli a súhlasili s ňou, prosila markgrófa, aby sa nehneval, že nejedia spolu s inými, že jedenie len predstierajú, odpovedal im: "Chcel by som to tiež tak robiť, keby som sa nebál ohovárania svojich spoločníkov a iných. Ale chcem i ja, ak Pán Boh dá, čoskoro zmeniť spôsob života."

Zbožná Alžbeta však žila spolu so svojimi blízkymi z niektorých majetkov, ktoré dostala ako svadobný dar, a keď nemali čo do úst položiť, poprosila prostredníctvom poslov známych šľachticov, čo boli najbližšie, o to najnutnejšie. V tomto skromnom jedle nachádzali väčšie potešenie ako v jedlách na kniežacom dvore; samozrejme všetko robila nie preto, aby splnila príkaz magistra Konráda, ale najmä preto, aby uspokojila svoje svedomie. Neužívala ani taký majetok, o ktorom si nebola istá, aký má pôvod. Často sa stávalo, že trpela hladom; vtedy si zajedia len malých medových koláčikov, ale bola by sa uspokojila aj so suchým chlebom; musel však byť jej, keby ho len bola mala.

Pri veľkých hostinách sa stávalo, že na stôl sa nosili rôzne chody chutných jedál a ona, sediac pri svojom manželovi, trpela hladom a smädom. On jej však stále hovoril, ktoré jedlo odkiaľ pochádza, a ona sa podľa toho zariadila; často však odchádzala od stola polohladná, lebo sa musela podeliť aj so svojimi slúžkami, ktoré tiež dodržiavali príkaz o jedle. Pre hladovanie komorných a slúžok trpela ona sama viac ako ony. Keď sa však dostali k spravodlivému jedlu a nápoju, tak sa ohromne tešili a najedli a napili sa dosýta.

Alžbeta zatlieskala rukami a radostne povedala: "Dnes nám je dobre, budeme jesť a piť, koľko sa nám bude chcieť !"

Raz sa stalo, že bola so svojím manželom na veľkom zhromaždení. Počas hostiny nepriniesli žiadne jedlo, ktoré by mohla s pokojným svedomím zjesť. Aby nebola aj so svojimi komornými celé hodiny hladná, zohnala kus suchého čierneho chleba, namočili si ho do teplej vody, aby sa aspoň čiastočne nasýtili. Okrem toho bol piatok, takže sa aj postili. V ten istý deň museli ešte ísť domov na koňoch osem nemeckých míľ. Tento nezvyčajný postoj k hostine vyvolal u hostiteľov dohovárane a výčitky voči nej i markgrófovi, ba dali im najavo, že sa urazili, ale ona všetko znášala s veľkou trpezlivosťou. Sama bez kontroly sa zdržiavala toho, čo jej nebolo dovolené, postarala sa však i o to, kde to len bolo možné, aby sa učinilo zadosť tým, ktorí násilím najviac trpeli.

Isentrúda ďalej vypovedala, že v noci často vstávala z postele a kľáčačky sa modlila, hoci ju manžel prosil, aby si odpočinula a vyspala sa. Prikázala priamo jej, aby ju v noci niekoľkokrát zobudila. Ľudovít to všetko trpezlivo s porozumením znášal.

Keď k nej prišli svetské dámy, hneď im začala dohovárať kazateľským tónom a žiadala ich, aby sa vzdali aspoň jednej svetskej márnosti, ako sú napr. naberané rukávy, hodvábne stuhy zapletené do vlasov, iné ozdoby na hlave a rôzne iné zbytočnosti. Odporúčala im nosiť jednoduché poriadne priliehavé rukávy, ako majú prosté pracovité ženy. Neskôršie ich viedla k tomu, aby po smrti svojich manželov skladali sľuby zdržanlivosti.

Aj za života svojho manžela priadla vlnu so svojimi slúžkami a dala z nej tkať plášte pre františkánov a chudobných. Chudobné krstniatka nosila sama na krst a šila im šatôčky, aby si získala ich duchovné príbuzenstvo a aby tak mala dôvod obdarúvať ich aj v budúcnosti. Na pohreby chudobných šila rubáše, sama ich do nich obliekala a zúčastňovala sa na ich pohreboch. Rozstrihala dokonca svoj biely ľanový závoj a zakrývala ním mŕtvych pred pohrebom.

Raz navštívila chudobného chorého na smrteľnej posteli a počula, ako sa žaluje, že má dlžoby, ktoré už asi nebude môcť zaplatiť; ona ich zaplatila zaňho. Nechcela pripustiť, aby bohatších pochovávali oblečených do dobrých drahých šiat, prikazovala rozdať ich a mŕtveho obliecť skromnejšie. Vyhľadávala a ošetrovala šestonedielky a utešovala ich. Šla za nimi aj vtedy, keď bývali ďaleko, a za každého počasia po zlých cestách. Prinášala im, čo potrebovali. Raz dokonca chcela podojiť kravu, aby mala mlieko pre matku a dieťa, ale krava ju k sebe nepripustila a dokopala ju.

Ako kňažná a manželka panujúceho kniežaťa bolo jej povinnosťou, aby sa pri rôznych slávnostných príležitostiach aj honosne obliekala a aby často striedala róby. Robila to nerada, ale kvôli svojmu Ľudovítovi urobila všetko. Jej šatník bol však skromný, pretože šaty po prvom použití jednoducho rozdávala chudobným ženám a nezabudla pripomenúť obdarovanej, že bude rozumnejšie, ak ich predá a za utržené peniaze kúpi viac jednoduchých praktických šiat. Šaty bohato vyzdobené šperkami nenesla vôbec. Všetky bohumilé činy robila s veselou myslou a priateľsky a bola obdarená milosťou poplakať si nad biedou iných tam, kde ju nik nevidel a v tichosti. Stekajúce slzy jej krásnu tvár ešte viac skrášili.

Toto všetko a mnoho iných pozoruhodných skutkov dobročinnosti konala už za života svojho manžela, s ktorým žila vo svätom manželstve; navzájom sa milovali, priam zázračne si rozumeli a vzájomne sa povzbudzovali v službe Pánu Bohu a ľudu, pri neúspechu a sklamaní sa navzájom utešovali. Ľudovít si musel konať i svoje

panovníckej povinnosti, teda staral sa aj o veci pozemské, Alžbete však dal plnú slobodu konať všetko na Božiu česť a slávu, pričom ju ešte povzbudzoval, aby uspokojil jej túžby.

Po uložení jeho kostí do krypty v kláštore Reinhardsbrunn sa Alžbeta vzdala i jeho majetku a žila v chudobe a nedostatku ako predtým, až kým sa na príkaz magistra Konráda nevydala na cestu do Marburgu. Obliekla si sivý plášť sestry, bol to starý obnosený plášť, a tam rozdala dve tisícky mariek, ktoré dostala ako náhradu za svadobný dar; hneď v prvý deň rozdala päťsto mariek veľkému zástupu chudobných, ktorý sa kvôli tomu zhromaždil na priestranstve okolo jej domčeka. Rozdala vtedy aj zvyšky ozdôb a šperkov, ktoré jej zostali ešte z domu otca, uhorského kráľa, a z toho, čo jej ešte zostalo, založila špitál. Za všetko toto svoje konanie si vyslúžila od šľachty i od ostatného meštianskeho obyvateľstva len nadávky, hanobenie, urážky a opovrhovanie. Alžbeta, súc presvedčená o spravodlivosti svojich činov, znášala všetko s nadľudskou trpezlivosťou. Prestali sa s ňou rozprávať a zakazovali aj iným stýkať sa s ňou, považovali ju za celkom pomätenú. Ona nato reagovala s úsmevom; potom jej vyčítali, že priskoro zabudla na Ľudovíta, lebo sa usmieva namiesto toho, aby žiaľila.

Majster Konrád skúšal jej zásadovosť tým, že sa pokúšal úplne zlomiť jej vôľu a zbaviť ju každého potešenia, dával jej preto príkazy v protiklade s jej záľubami. Aby ju dostal do ešte väčšej tiesne, prikazoval jej postupne sa zbaviť svojich komorných, a to tak, aby smútila za každou zvlášť. Najprv vyhnal mňa (Isentrúdu), dobre sme si rozumeli a mali sa rady. Odchádzala som od nej s veľkým zármutkom a so slzami. Celkom nakoniec poslal preč aj jej priateľku Gudu, s ktorou vyrastala od útleho detstva; bolo to srdcervúce lúčenie. On to však robil s chvályhodnou horlivosťou a s úmyslom zabrániť tomu, aby sme jej nepripomínali jej predchádzajúce ctihodné postavenie kňaznej, aby sa oň znova nepokúšala, alebo aby za ním nesmútila. Okrem toho ju zbavil akéhokoľvek potešenia z našej spoločnosti, pretože chcel, aby vôbec nemyslela na nás, ale len na Boha, aby bola spojená len s ním.

Potom k nej prideliť prísne ženy, ktoré ju svojou prítomnosťou len ubíjali. Zlovoľne ju pozorovali, ako im to Konrád prikázal, žalovali na ňu, keď bez jeho vedomia niekomu niečo darovala, alebo keď chudobným niečo poslala po iných osobách. Neskoršie jej úplne zakázal rozdávať a prísne ju trestal.

Na otázku členov komisie, ako všetko to, čo vypovedajú, vedia, obe zhodne povedali, že s ňou dlhé roky žili celkom v jej blízkosti a že hovoria len to, čo videli, prípadne počuli.

Podobne vypovedali pod prísahou aj slúžky Alžbeta a Irmingarda, ktorá okrem toho pripomenula, že keď bola jej pani chorá a slabá, ležala v posteli a pritom priadla vlnu a ľan.

Keď sa jej otec Ondrej II. dozvedel, že žobre a žije v chudobe, poslal do Durínska grófa Pariasa so sprievodom, aby ju priviedol späť do vlasti. Keď gróf prišiel do Marburgu, našiel ju, ako sedí a pradie vlnu. Od údivu sa prežehnal a povedal: "Nikdy som nevidel, aby kráľovská dcéra priadla vlnu." Ona však vrúčne milovala chudobu a vyhnanstvo, a preto sa nedala prehovoriť na návrat s otcovým poslom do svojho rodiska. Gróf sa teda vrátil do Bratislavy k jej starnúcemu otcovi bez nej. Starý kráľ Ondrej II. musel ešte okúsiť aj horkosť smrti svojej dcéry, ale Pán Boh mu doprial, aby sa dožil aj jej svätorečenia na sviatok sv. Ducha v r. 1235. O štyri mesiace potom zomrel v septembri r. 1235 ako päťdesiatdeväťročný.

LIST KONRÁDA Z MARBURGU PÁPEŽOVI GREGOROVII IX.

Svätému otcovi Gegorovi, najvyššiemu kňazovi Cirkvi rímskej.

Dostali sme list Vašej paternity a úlohu sprostredkovať Vám všetko o živote a vzťahoch nebohej Alžbety, pred tým markgrófkou durínskej, a o zázrakoch, ktoré koná Pán Boh prostredníctvom jej tela a ktoré sú preskúmané spoľahlivými svedkami a s patričnou opatrnosťou a dôkladnosťou sú zapísané, spoľahlivo opatrené pod našimi pečaťami. Posielame Vám všetko prostredníctvom určených poslov hneď, ako sme túto apoštolskú úlohu dostali. Plníme poslušne Vaše žiadosti, ako je našou povinnosťou a opisujeme spôsob života uvedenej markgrófkou a zázraky, ktoré Pán Boh pri jej tele učinil. Všetko sme urobili a preverili so starostlivou horlivosťou ako to len bolo možné a posielame aj tento sprievodný list Vašej Svätosti. Na jej spôsob života sme sa spýtali a vypočuli aj jej zbožné komorné a slúžky a potom sme im výpovede dali pre istotu aj odprisahať. Tieto výpovede sú doslova zachytené mnou, pokorným kazateľom Konrádom, a sú určené pre Vás. A nič z toho, čo sme teraz znovu počuli nás troch nenútilo na výpovediach čosi meniť v tom zmysle, že by sme niečo vynechali alebo pridali.

* * *

Určite Vám je známe, Svätý otče, že brat R., Váš spovedník, mi niekoľkokrát napísal, aby som Vám podal správu o zázrakoch, ktoré koná Pán prostredníctvom pani Alžbety, predtým markgrófkou z Durínska, ktorú mi Vaša Svätosť dala pod ochranu. Preto som využil príležitosť naposledy na deň sv. Vavrinca, keď pán arcibiskup z Mohuča na moju prosbu posvätil dva oltáre v bazilike, v ktorej je pochované telo kňaznej, kde sa zhromaždilo veľké množstvo ľudu na kázeň a na posviacku oltárov a počas kázne bez toho, že by sme sa boli predtým poradili, žiadal všetkých prítomných, aby podali správu o zázračnom uzdravení zásluhou markgrófkou pred arcibiskupom alebo iným prelátom, ktorí boli pri príležitosti posviacky oltárov prítomní, podľa možnosti aj za prítomnosti svedkov. Prišlo veľmi mnoho ľudí, ktorí tvrdili, že zásluhou Alžbety uzdravili. Pán arcibiskup sa však ponáhľal za inými povinnosťami, dal zapísať len to najdôležitejšie a zápisy opatril svojou pečaťou, alebo pečaťou iných prelátov; svedectvá väčšiny prelátov a vysokých hodnostárov, čo boli prítomní, sa vynechali, pretože nemali pri sebe pečate. Aby ste však mali správnu predstavu o jej živote, nebudem Vám písať len o zázrakoch, ale oboznámim Vás s celým jej životom:

Dva roky pred tým, ako ste mi ju dali do opatery, keď ešte žil jej manžel, stal som sa jej spovedníkom a vtedy sa mi žalovala, že manželstvo ju zaväzuje a že preto nemôže pozemský život skončiť v kvete manželstva. V tom čase, keď jej manžel odišiel do Apúlie k cisárovi, panovala v Nemecku ubíjajúca drahota, takže mnohí zomreli od hladu. Už vtedy sa Alžbeta vyznačovala mnohými cnosťami. Tak ako bola po celý predchádzajúci život tešiteľkou chudobných, teraz začala nasycovať hladujúcich, vedľa svojho hradu dal postaviť špitál. Zhromažďovala v ňom veľa detí. Všetkým rozdeľovala almužnu

a bohaté dary lásky. Nie len tam, ale na celom území svojho manžela vyprázdnila všetky zásobárne jedla, sýpky štyroch kniežactiev markgrófa a na koniec predala všetky svoje šperky a svoje cenné šatstvo a peniaze využila na ošoh chudobných.

Bola zvyknutá navštevovať dvakrát denne, ráno a večer, všetkých svojich chorých osobne, a to tak, že si vybrala tých najodpuďzujúcejších a osobne ich opatrovala, niektorých krmila, iných obslúžila a iných zase nosila na pleciach a zariaďovala pre nich rôzne potreby. Manžel jej v tom nebránil.

Keď jej manžel zomrel a Vaša svätosť ju zverila do mojej starostlivosti, spýtala sa ma, či má žiť ako pustovníčka, alebo v kláštore, alebo v akom inom stave by mihla získať väčšie zásluhy, pretože sa usilovala o najvyššiu dokonalosť. Pritom myslela neustále predovšetkým na to, aby som jej dovolil žobrať pri dverách, žiadala to odo mňa so slzami v očiach. Keď som jej to prísne zakázal, povedala mi: "Budem robiť to, v čom mi nebudete môcť zabrániť." A na Veľký piatok, keď boli oltáre odokryté, položila v jednej kaplnke v meste, kde boli menší bratia, v prítomnosti niekoľkých z nich, svoje ruky na oltár, vzdala sa svojich rodičov a detí, svojej vlastnej vôle a všetkého lesku sveta a všetkého, čo radí náš Spasiteľ v evanjeliu, aby sme sa vzdali. Keď sa však chcela vzdať svojho majetku, rozhodne som jej v tom zabránil, jednak preto, aby splatila časť dlhov svojho manžela, a jednak preto, aby mohla núdznych podporovať z dôchodkov svojho svadobného daru.

Keď to všetko urobila, nasledovala ma proti svojej vôli do Marburgu, ktorý leží celkom na hranici jej krajiny, lebo si myslela, že by ju mohli zväbiť svetské radovánky a lesk svetského života na hrade, kde za života svojho manžela žila. V Marburgu založila špitál, v ktorom zhromaždila chorých a zoslabnutých a tých najbiednejších a najodpuďzujúcejších posadila k svojmu stolu. Keď som ju preto karhal, povedala mi, že práve od nich získava zvláštnu milosť a pokoru, pripomínala mi, ako nepochybne múdra žena, svoj predchádzajúci život a povedala, že je potrebné, aby sa takto vyliečila z vnútorných rozporov. Keď som videl, že sa skutočne chce zdokonaľovať, zobral som jej prebytočné služobníctvo a prikázal som jej uspokojiť sa s tromi ľuďmi: s jedným bratom laikom, ktorý spravoval jej majetky, s jednou nábožnou, ale veľmi nepeknu pannou a s jednou vznešenou, hluchou a veľmi prísnu vdovou, aby sa jej pokora ešte znásobila a aby si tou odpornou vdovou cvičila svoju trpezlivosť. Kým slúžka varila kapustu, pani Alžbeta omývala tanieri a opačne. Okrem iného si zobrala k sebe chromého chlapca, ktorý nemal ani otca, ani matku a stále trpel na krvácanie. Uložila ho v noci do svojej postele, aby kvôli nemu trpela a tak si nacvičovala svoju dokonalosť, pretože ho niekedy až šesťkrát i viac na vlastných rukách musela nosiť na prirodzenú potrebu. Svoje zašpinené plachty prala vlastnými rukami. Keď zomrel, zobrala k sebe malomocné dievča, že by som o tom vedel, aby ho opatrovala. Schovávala ho vo svojom dome a starala sa oň. Poskytovala mu nie len jedlo, ale aj posteľ, umývala ho, obúvala a tak sa zdokonaľovala v pokore, pričom veľmi prosila svoje slúžky, aby ju neprezradili, mohli by ju vraj za to pokarhať. Keď som sa to dozvedel, tak som ju, nech mi Pán Boh odpustí, prísne potrestal, lebo som sa bál, že by sa mohla nakaziť, potom som jej tú malomocnú dal preč.

Keď som odišiel kázať do ďalekých krajín, zobrala si k sebe chudobného, svrabom postihnutého chlapca, ktorý mal svrabom pokryté celé telo natoľko, že nemal na hlave ani jeden vlas. Chcela ho vyliečiť, čo sa jej aj podarilo.

Umývala ho a lekársky ošetrovala. Nevieť, kde sa to naučila. Tento chlapec potom sedel na jej posteli, keď umierala.

Svedčím pred Pánom Bohom, že len zriedka som stretol takú ženu, ktorá by bola schopná takýchto činov a ktorá by bola bývala viac odovzdaná rozjímaním. Mnísi a mníšky často vídali, ako prekrásne žiarila jej tvár, keď prišla z modlenia, ako keby z jej očí žiarili slnečné lúče. Keď sa dostala do stavu niekoľkohodinového blaženého zanietenia, čo sa stávalo čoraz častejšie, potom nejedla, alebo jedla len celkom máličko.

Keď sa však blížil čas jej smrti, mňa trápila ťažká choroba a ona prišla ku mne celkom zdravá. Spýtal som sa jej, ako si mieni zariadiť život po mojej smrti. Veľmi pohotovo mi povedala, že jej smrť príde skôr. Na štvrtý deň po tomto rozhovore ochorela ona. Choroba trvala viac ako dvanásť dní. Tri dni pred smrťou už nedovolila vstup žiadnej svetskej osoby, ani vznešených ľudí, ktorí prichádzali dosť často. Keď sa jej pýtali, prečo ich odmieta, povedala všetkým, čo sedeli okolo jej lôžka, že chce premýšľať o svojich posledných veciach, o poslednom prísnom súde a o všemohúcom Sudcovi. Potom sa v nedeľu, pred oktavou svätého Martina, u mňa vyspovedala. Ale nespomenula si na nič, z čoho by sa už predtým častejšie nespovedala. Keď som sa jej spýtal, čo sa má stať s jej majetkom, odpovedala, že všetko čo má, patrí chudobným a žiadala ma, aby som to rozdelil, okrem ošúchaného starého pláštá, v ktorom bola oblečená a v ňom chcela byť aj pochovaná.

Okolo jednej hodiny v noci prijala telo Pánovo. Potom rozprávala o tom najlepšom, čo počula v kázňach, najmä o vzkriesení Lazára a ako keby Pán pri jej vzkriesení plakal. Pri týchto slovách sa niektorí mnísi a mníšky s dojatím rozplakali, ale ona im povedala: "Vy, dcéry jeruzalemské neplačte nado mnou ale sami nad sebou." Potom zmĺkla a bez toho, že by bola hýbala perami, bolo počuť z jej hrdla ľúbezné tóny; keď sa jej spýtali tí, čo sedeli okolo, čo to bolo, opýtala sa ona ich, či nepočuli, ako ktosi spieval s ňou. Potom ležala až do brieždenia so znakmi úplnej oddanosti až do prvého zakikiríkania kohúta a povedala: "Pozrite sa, blíži sa hodina." Potom odporučila všetkých, ktorí pri nej sedeli, pokorne Pánu Bohu a sladko zaspala.

Keď sa cisterciánsky mnísi a iný rehoľní bratia dozvedeli, že zomrela, prišli so všetkých krajov do špitálu, v ktorom mala byť pochovaná. Zostala tam štyri dni nepochovaná, pretože si to žiadala zbožnosť ľudu. Okrem bledosti nebolo na nej vidieť žiadneho mŕtvolného znaku, pretože jej telo bolo mäkké, ako keby žila. Šírla sa od nej príjemná vôňa.

Na druhý deň po jej pohrebe začal Pán prostredníctvom svojej služobnice hneď konať zázraky. Istý mních z rehole cisterciánov sa vyliečil na jej hrobe z duševnej choroby, ktorou trpel viac ako štyridsať rokov, odprisahal to predomnou a pre farárom z Marburgu.

*Takto sa začali zázraky svätej Alžbety.
Vašej Svätosti oddaný
pokorný magister Konrád*

SLOVO NA ZÁVER

Po veľkolepom svätorečení v Perugii a ešte veľkolepejšom prenesení telesných pozostatkov sv. Alžbety v Marburgu jej pamiatka nevybledla, ako sa to stalo u niektorých svätých. Práve naopak. Brázda, ktorú vyorala, bola príliš hlboká a semeno charity, ktoré do nej zasiala, sa príliš pevne zakorenilo a vyhnalo obrovský strom súcitu a štedrosti voči chudobným, bezvládnym a chorým. Boli to činy, ktoré nemali dovtedy obdobu. Vjej ušľachtilom diele pokračujú v súčasnosti jej duchovné dcéry, sestry alžbetínky, ktoré sa venujú najťažšie chorým onkologickým pacientom. Jej skutky sa stali inšpiráciou pre vtedajších i neskorších kazateľov a laikov i ostatných veriacich.

Popri latinských historických zápisoch vznikali legendy, ktoré sa ústnym podaním rozširovali najprv v Nemecku a odtiaľ postupne po celej Európe. Vznikol kult sv. Alžbety, tejto nesmierne obetavej ženy voči každému biednemu blížnemu. Od tohto kultu bol už len krok k založeniu rehole alžbetínok. Výnimočnosť tejto rehole spočíva v tom, že táto žena, rodom z kráľovskej dynastie, bola krásna a ušľachtilá nielen telom, ale i duchom. Mala všetky predpoklady subjektívne i objektívne urobiť veľkú svetskú kariéru, bola však taká skromná, že nezaložila ani svoju vlastnú reholu, ale zostala tou najposlednejšou terciárkou rehole františkánskej, aby nevzbudila ani najmenšie podozrenie, že sa chce presláviť ako zakladateľka svojho osobitného rádu, hoci ako ovdovená markgrófka slávneho durínskeho dvora mala na to ideálne predpoklady.

Keď dozrel čas, preštudovali sa latinské písomnosti, týkajúce sa jej života a svätorečenia, i dokumenty, ktorých autormi boli svetskí historici; v Aachene (Cáchach) sa Matka Apolónia Radermecherová, spolu so svojimi sestrami, rozhodla založiť Reholu sv. Alžbety v roku 1626, teda takmer 400 rokov po jej smrti, podľa vzoru a príkladu sv. Alžbety Durínskej, ktorá sa ujímala chorých, biednych a opustených. Tých bolo na svete vždy dosť a je ich čím ďalej tým viac, aj napriek materiálnemu blahobytu, ktorý - ako sa ukazuje - neprospieva blahobytu ducha, ale plodí sebeckosť, bezohľadnosť voči blížnemu a nemravnosť.

V Aachene, v tomto niekdajšom sídle slávneho Karola Veľkého, najvýznamnejšieho panovníka z dynastie karolingovcov, rímskeho cisára a franského kráľa, ktorý bol horlivým šíriteľom kresťanstva na sever od Alp, za jeho panovania (zomrel r. 814) prišli i na naše územie prví franskí misionári, aby pokrstili našich predkov, tu sa ujala Rehoľa alžbetínok svojej bohumilej práce. Jej príslušníčky opatrovali s nesmiernou obetavosťou najťažšie a nevyliciteľne chorých. Myšlienka zakladateľky Apolónie sa šírila ďalej, zakladali sa rehole najprv v ostatnom Nemecku, potom v Rakúsku, Holandsku, Luxemburgu, USA, Kanade, Maďarsku, Poľsku, na Morave a v Čechách.

Do Bratislavy prišli sestry alžbetínky z Viedne začiatkom roka 1738 na pokyn tamojšej matky predstavenej Josefíny Ruppeovej. Hlavným iniciátorom ich príchodu do Bratislavy bol uhorský prímas arcibiskup Imrich Esterházy. Ešte v tom istom roku sa začal stavať kostol sv. Alžbety podľa plánov viedenského architekta Pilgrama. Po štyroch rokoch usilovnej práce, teda v r. 1743, posvätil rábsky biskup František Zichy jedinečný barokový chrám pre sestry alžbetínky, pacientov i ostatných veriacich.

Stavebné práce dostali potom rýchly spád. O dva roky na to, v r. 1745, už posviacali dokončený kláštor na Špitálskej ulici hneď vedľa kostola a tiež aj nemocnicu, ktorú

postupne rozširovali. Pribúdaním onkologicky chorých bolo potrebné stále zväčšovať lôžkovú časť. Do r. 1940 sa dokončil trojposchodový nemocničný pavilón.

Koncom vojny bol ťažko poškodený kostol, kláštor i nemocnica, a to až natoľko, že Pamiatkový úrad v tom čase vyhlásil, že sa objekty nevyplatí opravovať, hoci boli už vtedy kvalifikované ako kultúrne pamiatky.

Len mimoriadnym úsilím sestier alžbetínok, s pomocou Božou a príspevím dobrodincov za veľmi ťažkých povojnových podmienok sa podarilo ešte do konca roku 1945 stihnúť urobiť vonkajšie opravy na objektoch do takej miery, aby do nich nepršalo a aby nechátrali. Plány na ďalšie rozšírenie nemocnice zostali predbežne len na papieri. Kostol však bol kompletne zrekonštruovaný a už v r. 1948 znova konsekrovaný a daný do užívania veriacim. Po roku 1948 bol všetok majetok poštátnený, Cirkev zostala bez finančných prostriedkov. Okrem toho prišiel i zákaz rekonštrukcie a údržby kláštorov a kostolov.

V posledných dňoch vojny dopadlo v blízkosti kostola niekoľko leteckých bômb, čo malo za následok porušenie klenby kostola. Objavili sa trhliny, ktoré sa i následkom intenzívnej mestskej dopravy ťažkými vozidlami zväčšovali. V súčasnosti sú vypracované projekty na vnútornú rekonštrukciu kostola a práce sa už realizujú. Onedlho sa barokový chrám rehole alžbetínok zaskvie v plnej kráse, ako ho pred 250 rokmi so svojimi spolupracovníkmi naplánoval a postavil viedenský architekt A. Pilgram a freskami a oltárnymi obrazmi vyzdobil maliar P. Troger z Rakúska.

Nová rehoľa mala v Bratislave úspech, o dorast nebolo núdze, mladé dievčatá sa hlásili a s chuťou sa dali do bohumilej práce ošetrovali chorých a prichyľovali biednych a opustených, podľa vzoru sv. Alžbety.

Odvtedy uplynulo už viac ako 250 rokov, čo sa sestry alžbetínky venujú chorým vo vlastnej nemocnici, plniac odkaz svojej svätej patrónky. Najbolestnejším obdobím histórie bratislavských alžbetínok bolo 41 rokov vyhnanstva. V r. 1950 v rámci akcie "R" vyhнали predstavitelia ateistickej totality všetkých rehoľníkov a rehoľnice z Bratislavy, aby sa zmocnili ich hnuteľného a nehnuteľného majetku. Matka predstavená alžbetínok v Bratislave to opisuje takto: "V rámci akcie "R" sme išli aj my; bez ohľadu na chorých "vyčistili" nemocnicu i kláštor od všetkých rehoľných sestier. Rozdelili nás na niekoľko skupín a dali na rôzne miesta. Tie, ktoré vyviezli do Prievozu pri Bratislave, po čase dovážali autobusom pracovať do nemocnice, no len dotiaľ, kým nemali dostatok kvalifikovaného civilného personálu. Potom nás aj z Prievozu vyviezli do Kláštora pod Znievom a prinútili pracovať na poľnohospodárskom štátnom majetku a v okolitých lesoch: Naši väzníctelia si to premysleli dobre. Keď bolo počasie pekné, pracovali sme na poli v oblasti, ktorá sa volá Turčianska záhrada. Pre nás tento krásny kút Slovenska nebol žiadnou rajskou záhradou, ale miestom tuhej práce v pote tváre. Oveľa horšie bolo, keď bývali daždivé obdobia. Na poli sa pracovať nedalo, tak nás dali pracovať do lesa. Na ubytovne sme sa vracali premoknuté a nemali sme možnosť ani poriadne si vysušiť svoje odevy, pretože budova, čo sme v nej boli ubytované, bola stará, schátraná, bez najnutnejších hygienických a sociálnych priestorov. Takmer všetky sme trpeli na rôzne choroby z prechladnutia. Len v modlitbe a v sviatosťnom Spasiteľovi sme nachádzali silu prežiť. Verili sme, že Pán Boh nás neopustí a pomôže nám i v takej ťažkej situácii. Často sme sa utiekali k našej sv. patrónke Alžbete, ktorá si svoj ešte ťažší údel zvolila dobrovoľne.

Po štyridsiatich rokoch vyhnanstva sme sa mohli vrátiť späť do nášho materského kláštora v Bratislave na Spitálskej ulici, aby sme pokračovali v skutkoch lásky k blížnemu, ako to robila naša svätá matka Alžbeta, patrónka našej rehole. Ona čerpala

silu z prameňa Lásky: pre druhých bola všetkým, pre seba ničím. Na svojich miláčikov, tých najbiednejších, pozerala očami Krista a milovala ich Kristovým srdcom.

Podstata nášho rehoľného života je zachovávať rady nášho Pána Ježiša Krista, zachytené v evanjeliu, a žiť v čistote, chudobe, pokore a poslušnosti. V túžbe napodobniť serafínskeho otca Františka sľubujeme poslušnosť a úctu Sv. Otcovi a rímskej cirkvi.

Osobitným poslaním členiek Rehole sv. Alžbety je okrem denných modlitieb konať skutky milosrdenstva tým, že ošetrojú chorých a okrem toho im poskytujú aj duchovné skutky milosrdenstva. Zvlášť horlivo sa modlia a úpenlivo prosia Boha a prinášajú obety za tých, ktorí sa pri odchode z tohto sveta nechcú zmieriť s Bohom. S pomocou Panny Márie a sv. Alžbety sme skoro v každom prípade úspešné. Chorí hriešnici sa v najťažších chvíľach utrpenia vracajú späť do lona Cirkvi, mnohí prijímajú sviatosť krstu a manželstva. Aj ich deti a ostatných príbuzných pripravujeme na prijatie sviatostí. Oni zmierení s Bohom a Cirkvou šťastne umierajú v nádeji na spasenie.

Vždy a všade len s Božou pomocou a s pomocou nebeskej Matky Panny Márie a našej patrónky sv. Alžbety sa usilujeme vidieť v týchto takou ťažkou chorobou postihnutých pacientoch samého Krista a s radosťou im slúžime. Jednotlivé sestry sa často predbiehajú poslúžiť ťažko chorému vystierajúcemu ruky a prosiacemu o pomoc.

Všetkých členiek Rehole sv. Alžbety je asi 3000. Každý rehoľný dom má svoju samostatnú správu. Vyššie predstavené sa podľa potreby schádzajú, aby sa navzájom poradili, vymenili si názory, týkajúce sa duchovného života, prípadne si navzájom i pomáhajú.

Tu v Bratislave sme malá rehoľa, ktorá sa špeciálne venuje ošetrovaniu onkologicky chorých v nemocnici, a preto žiadne iné plány a programy nemáme, okrem priameho apoštolátu na našom pracovisku."

Na Slovensku je niekoľko desiatok kostolov zasvätených sv. Alžbete. Najvýznamnejší z nich je gotický Dóm sv. Alžbety v Košiciach. S jeho stavbou sa začalo už v 14. storočí v strede hlavného košického námestia a dokončený bol až v druhej polovici 15. storočia. Je zaradený medzi národné kultúrne pamiatky.

Bratislava má okrem už uvedeného kostola na Špitálskej ulici ešte jeden menší kostol zasvätený sv. Alžbete Durínskej; na jeho priečelí je mozaika s legendárnym námetom Alžbety so zásterou plnou ruží. Pretože v jeho exteriéri i interiéri prevláda modrá farba, bratislavským veriacim je známy pod menom Modrý kostolík.

(18)

POUŽITÁ LITERATÚRA

Klug J. dr.; **Elisabeth von Thüringen**; Vydav. Ferdinand Schöningh Paderborn 1931

Komlossy Franz von dr.; **Das Leben unserer Lieben Heiligen Elisabeth**; Vydav. Carl Angermayer Bratislava 1906

Maresch Maria dr.; **Elisabeth von Thüringen**; Vydav. Verlag der Buchgemeinde Bonn am Rhein 1931

Montalembert le comte de; **Sainte Elisabeth de Hongrie**; Vydav. Alfred Mame et fils Tours 1893

Schmidt-Pauli Elisabeth von.; **Elisabeth von der Wartburg**; Vydav. Otto Müller Salzburg - Leinzig 1941

Hertling Ludwig S. J.; **Dejiny katolíckej cirkvi**; Vydav. Dobrá kniha Ontario, Canada 1983

Špirko Jozef Dr.; **Cirkevné dejiny**; Vydav. Neografia, Turč. Sv. Martin 1943

Brosch Josef ThDr.; **Mutter Apollonia Radermecher**; Vydav. Dr. Heinrich Schiffers Aachen 1953

Encyklopédia Slovenska I – VI; Vydav. Veda Bratislava 1977 - 1982

Der Grosse Brockhaus; Vydav. Brockhaus Leipzig 1928 - 1933

Meyers Enzyklopädisches Lexikon; Vydav. Bibliographisches Institut Mannheim - Wien - Zürich 1980

Brockhaus Enzyklopädie; Vydav. F. A. Brockhaus Mannheim 1988

Bujnák Pavel dr. **Slovenský náučný slovník v troch dieloch**; Vydav. LITEVNA Bratislava - Praha 1932

Přes 7000 stran a 5000 obrázků o Vesmírných lidech najdete na internetu:

www.vesmirni-lide.cz

www.vesmirnilide.cz

www.andele-svetla.cz

www.andelesvetla.cz

www.universe-people.cz

www.universe-people.com

www.cosmic-people.com

www.angels-light.org

www.angels-heaven.org

www.ashtar-sheran.org

www.himmels-engel.de

www.angeles-luz.es

www.angely-sveta.ru

www.anges-lumiere.eu

www.angelo-luce.it

www.anioly-nieba.pl

www.feny-angyalai.hu

www.anjos-ceu.eu

www.angeli-raja.eu

16.9.2007

IVO A. BENDA